

Hämeenlinnan kaupungin kotouttamisohjelma 2021-2025

1. Sisällys

1. JOHDANTO KOTOUTTAMISTA EDISTÄVÄÄN OHJELMAAN.....	4
2. KATSAUS HÄMEENLINNAN KOTOUTUJIIN.....	7
2.1. Suomeen muuttajat.....	7
2.1.1. Hämeenlinnan vieraskielinen väestö.....	8
3. KOHTI ARJEN KANSALAISUUTTA JA KANSAINVÄLISYYTTÄ - KOTOUTUJAN GLOKAALI TOIMIJUUS JA KUNNAN VASTAANOTTAVUUS.....	12
4. KOTOUTUMISEN EDISTÄMISEN STRATEGIAT JA VASTUUTOIMIALAT.....	16
4.1. Kansainväliset maahanmuutto- ja turvapaikkastrategiat.....	16
4.2. Valtion maahanmuutto-ohjelma.....	17
4.3. Kanta-Hämeen maakunnan kotoutumisen edistämisen strategia.....	18
4.3.1. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus.....	19
4.4. Hämeenlinnan strategia ja kotouttamisohjelma.....	20
4.4.1. Visio.....	20
4.4.2. Arvot.....	20
4.4.3. Hämeenlinnan muut keskeiset ohjelmat.....	22
4.4.4. Hämeenlinnan aiemmat kotouttamisohjelmat.....	23
4.4.5. Strateginen kotouttamistyöryhmä.....	23
5. EKOSYSTEEMIN ELEMENTIT JA ELINKEINOPOLITIIKKA HÄMEENLINNASSA: KOTOUTUMISEN EDISTÄMINEN JA KUNNAN ELINVOIMA.....	24
5.1. Ekosysteemit toiminnan esimerkkejä.....	25
5.2. Työllisyyspalvelut osana elinkeinopolitiikkaa ja ekosysteemin elementtejä.....	27
6. KOTOUTUMISEN EDISTÄMINEN KAUPUNGIN ERI PALVELUISSA JA MONIALAINEN YHTEISTYÖ HÄMEENLINNASSA.....	29
6.1. Sosiaali- ja terveystalvvelujen toimiala.....	29
6.1.1. Kotoutumisen edistämisen palvelut.....	30
6.1.2. Sosiaali- ja terveystalvvelujen toimiala yleisesti.....	31
6.2. Sivistyksen ja hyvinvoinnin toimiala.....	35
6.2.1. Opetus-, nuoriso- ja lastenkulttuuripalvelut.....	36
6.2.2. Varhaiskasvatustalvvelut.....	37
6.2.3. Kirjastopalvelut ja museopalvelut.....	38
6.2.4. Liikuntalvvelut.....	39
6.2.5. Sivistys- ja hyvinvointitoimialan palveluohjaus.....	39
6.3. Kaupunkirakenteen toimiala.....	42
6.4. Konsernipalvelut.....	43
7. KUMPPANUDET JA KAUPUNGIN ROOLI KOTOUTTAJANA SUHTEESSA MUIHIN TOIMIJOIHIN.....	46
7.1. Hämeenlinnan kaupungin kumppanit.....	46
7.2. Hämeenlinnan kaupungin rooli suhteessa kumppanuuksiin.....	47
7.3. Kumppanuuksien kehittämistarpeita kotoutumisen edistämiseksi.....	48
8. KOTOUTUMISEN EDISTÄMISEN RAHOITUS.....	49
9. KOTOUTTAMISTOIMIEN VAIKUTTAVUUDEN HAASTEITA JA ARVIOINTIMENETELMIÄ.....	51
10. STRATEGISET TAVOITTEET KOTOUTUMISEN EDISTÄMISEKSI.....	52
11. KOTOUTTAMISOHJELMAN SEURANTASUUNNITELMA.....	54
12. LÄHTEITÄ JA HYÖDYLLISIÄ LINKKEJÄ.....	56

Kuviot, taulukot ja selvityslitteet

Kuviot

- Sivu 9: Kuvio 1. Vieraskieliset, suurimmat kieliryhmät 2020 Hämeenlinna
- Sivu 10: Kuvio 2. Vieraskielisten osuus (%) Hämeenlinnan koko väestöstä vrt. koko maa 2010-2020
- Sivu 50: Kuvio 3. Kotoutumisen edistämisen rahoituslähteet

Taulukot

- Sivu 21: Taulukko 1. Strategiset päämäärät ja niiden mukaiset valtuustokauden 2017-2021 tavoitteet
- Sivu 34-35: Taulukko 2. Sosiaali- ja terveyspalvelujen toimialan kotoutumista tukevat palvelut ja niiden kehittämiskohteet
- Sivu 40-42: Taulukko 3. Sivistyksen ja hyvinvoinnin toimialan kotoutumista tukevat palvelut ja niiden kehittämiskohteet
- Sivu 43: Taulukko 4. Kaupunkirakenteen toimialan kotoutumista tukevat palvelut ja niiden kehittämiskohteet
- Sivu 46: Taulukko 5. Konsernipalvelujen kotoutumista tukevat palvelut ja niiden kehittämiskohteet
- Sivu 52: Taulukko 6. Strategisena tavoitteena elinvoimaisuus: Ohjelmakauden 2021-2025 kehittämiskohteet ja vastuutahot
- Sivu 53: Taulukko 7. Strategisena tavoitteena resurssiviisaus: Ohjelmakauden 2021-2025 kehittämiskohteet ja vastuutahot
- Sivu 53: Taulukko 8. Strategisena tavoitteena hyvinvointi: Ohjelmakauden 2021-2025 kehittämiskohteet ja vastuutahot

Selvityslitteet

- Liite 1. Selvitys: Hämeenlinnan kaupungin kumppanuudet kotoutumisen edistämiseksi
- Liite 2. Selvitys: Kotoutumisen edistämisen rahoitus
- Liite 3. Selvitys: Kotouttamistoimien vaikuttavuuden haasteita ja arviointimenetelmiä

1. Johdanto kotouttamista edistävään ohjelmaan

Ohjelman tarkoitus. Hämeenlinnan kaupungin kotoutumista edistävän ohjelman tavoitteena vuosille 2021-2025 on

- toimia kotoutumisen edistämisen käsikirjana Hämeenlinnan poliittisille päättäjille, virkamiehille ja kuntalaisille,
- tuottaa yhteistyössä tietoa ja välineitä edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja Hämeenlinnan hyviä väestösuhteita,
- tuottaa käyttökelpoista tietoa ja välineistöä hallinnon ja käytännön arkeen,
- valtavirtaistaa kotoutumista edistävää työtä
- helpottaa palvelujen ja toiminnan järjestämistä maahanmuuttajien tarpeet huomioon ottaen,
- helpottaa kotoutumisen edistämisen seuranta ja arviointia ohjelman voimassaoloaikana sekä
- toimia strategisen ohjauksen välineenä

Ohjelmatyön eteneminen. Ohjelma on tehty yhteistyössä kaupungin eri toimialojen ja palvelujen kanssa. Myös yhteistyökumppaneita on kuultu. Kotoutumista edistävän ohjelman ohjausryhmänä on toiminut eri toimialat ja palvelut yhdistävä kotouttamistyöryhmä. Sen puheenjohtajana toimii sivistys- ja hyvinvointijohtaja. Operatiivisista järjestelyistä on vastannut kotoutumisen edistämisen palvelujen, viestinnän ja strategiayksikön yhteistyöryhmä. Kotoutumisen edistämisen palvelut on puolestaan vastannut ohjelmatekstin kirjoittamisesta ja ohjelmatyön konkreettisesta suunnittelusta ja etenemisestä. Ohjelmaa on työstetty kaikille toimialoille ja palveluille sekä poliittisille luottamushenkilöille järjestetyssä työpajassa 9. maaliskuuta 2021. Sen lisäksi sekä heille että yhteistyökumppaneille on lähetetty Webropol-kysely. Siinä on kysytty, miten kotoutumista on edistetty ja miten sitä toivottaisiin kehitettävän.

Kotoutuminen on moniulotteinen käsite. Kotoutuminen on maahan muuttaneen yksilöllinen prosessi, joka edistää hänen arjen kansalaisuuttaan ja yhdenvertaista asemaansa yhteiskunnassa. Toisaalta se voidaan kokea hyvin etäiseksi silloin, kun käsitteen kanssa ei olla jatkuvasti tekemisissä. Toisaalta se voidaan kokea hyvinkin arkipäiväisesti silloin, kun asiat koskettavat jollakin tavalla maahanmuuttajia. Ihminen on kokonaisuus, ja kaikki ihmiselämän osa-alueet koskettavat meistä jokaista. Kotoutuminen on laaja-alaista, ja siihen sisältyy kielitaidon lisäksi työllistyminen, asuminen ja vapaa-aika, osallisuus, syrjimättömyys ja hyvät väestösuhteet, oikeus koulutukseen sekä sosiaali- ja terveyspalvelut.

Arjen kansalaisuudella viitataan yksilön arjessa määrittelemään ja toteutuvaan hyvinvointiin sekä kykyyn toimia ja selviytyä omassa elämässä. Arjen kansalaisuus vahvistuu sellaisten toistu-

vien tilanteiden kautta, jotka tarjoavat osallisuuden ja kuulumisen mahdollisuuksia ja kokemuksia.

Kotoutumisen edistämisellä puolestaan tarkoitetaan viranomaisten ja muiden tahojen palveluja ja toimintaa yhteiskunnan vastaanottavuuden edistämiseksi. Yhteiskunnan vastaanottavuudella viitataan yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja hyvien väestösuhteiden toteutumiseen yhteiskunnassa. Kotoutuminen edellyttää sekä maahan muuttaneen omaa aktiivisuutta että häntä ympäröivän yhteiskunnan vastaanottavuutta. Kotoutuminen on monitasoinen, moniulotteinen ja kokonaisvaltainen prosessi.

Kotouttamisella tarkoitetaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla. Tässä ohjelmassa käytetään kuitenkin kotouttamisen sijaan yleensä käsitettä ”kotoutumisen edistäminen” (ellei muulle ole erityisiä perusteita), sillä kotouttaminen on jonkin verran maahanmuuttajia objektiivoina käsite, vaikka käsite sinänsä esiintyy kotoutumista edistävissä laissa käsiteltäessä kotouttamisohjelmaa.

Laki kotoutumisen edistämisestä (33 §) määrittelee kunnan kotouttamisohjelman sisällön.

Kunnan kotouttamisohjelman laatiminen on kotoutumista edistävän lain mukaan kuntien lakisääteinen velvollisuus. Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi kotouttamisohjelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja jota tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Ohjelma tulee myös ottaa huomioon kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa.

Tässä ohjelmassa keskitymme sisällön osalta erityisesti seuraaviin teemoihin:

- Kotoutumisen edistäminen osana kunnan strategiaa siten, että se leikkaa läpi koko kaupunkistrategian sekä strategiset ohjelmat
- Kotoutumisen edistämisen organisatorinen ja hallinnollinen uudelleenjärjestely
- Kotoutumisen edistämisen taloudelliset ja työtä mittaavat indikaattorit
- Kotoutumisen edistämisen lyhyt sisällöllinen kuvaus eri toimijoiden ja hallinnonalojen parissa sekä erityisesti keskittyminen kehittämiskohteisiin ja niiden seurantaan kotouttamisohjelman voimassaoloaikana

Kotouttamisohjelma on valmisteltu yhteistyössä kaupungin eri palvelujen, konsernihallinnon, poliittisten päättäjien ja yhteistyökumppanien kanssa. Myös maahanmuuttajataustaisia on osallistunut ohjelman tekoon. Kaupunki järjesti 9.3.2021 Kotofoorumin, jossa käsiteltiin kotouttamisohjelmaa eri näkökulmista ja johon kutsuttiin mukaan kaupungin kaikki palvelut ja konsernihallinto sekä kaupunginhallituksen ja kaupunginvaltuuston jäsenet. Kotofoorumin jälkeen lähetettiin sekä kaupungin toimijoille että kumppaneille Webropol-kysely. Siinä kysyttiin maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvistä kehittämiskohteista, hyvistä käytännöistä, erilaisista kokemuksista ja ratkaisukeinoista. Kotofoorumin ja kyselyiden anti purettiin eri toimialoille ja saatettiin nyt käsillä olevaan kotouttamisohjelmaan.

Ohjelman oheisaineistoksi on valmisteluvaiheessa laadittu kolme erillistä selvitystä. Ne on kirjoitettu Hämeenlinnan kaupungin kumppanuuksista, kotoutumisen edistämisen rahoituksesta ja kotouttamistoimien vaikuttavuuden arvioinnista. Selvitykset on nimetty ohjelman liitteiksi.

Kotouttamisohjelmaa tehtäessä se on ajanut jo tarkoitustaan. Kaikkien toimialojen ja palvelujen osallistuttua ohjelman laatimiseen kotoutumista edistävää työtä on saatu valtavirtaistettua ja yhteistyö on lisääntynyt ja laajentunut. Kotoutumista edistävän kehittämistyön merkitys on tiedostettu aiempaa selvemmin. Jokainen toimiala ja konsernihallinto on miettinyt palvelujaan moninaistuvan ja kansainvälistyvän kunnan näkökulmasta.

Toivomme, että ohjelma kuluu lukijoidensa käsissä. Toivomme etenkin, että ohjelma tarjoaa lukijalleen informatiivisen tietopaketin ja toimii käytännönläheisenä ja monialaisena työvälineenä kotoutumisen edistämiseksi Hämeenlinnassa. Toivotamme lukijalle lukuiloa ja oivalluksia lukemisen varrella.

2. Katsaus Hämeenlinnan kotoutujiin

2.1. Suomeen muuttajat

Suomen väestörakenne muuttuu monista eri syistä. Syntyvyys vähenee, väestö ikääntyy, ja globaalin muuttoliikkeen myötä maahanmuuttajataustaisten ihmisten määrä kasvaa myös Suomessa. Viime vuosina maahanmuutto on kannatellut Suomen väestönkasvua. Muuttovoitto Suomeen myös tasapainottaa väestön vanhenevaa ikärakennetta, sillä ulkomaalaistaustaiset ovat keskimäärin suomalaista väestöä nuorempia. Maahanmuutto tukee Suomen taloudellista huoltosuhdetta. Kunnilla on tärkeä rooli kotouttajana Suomen elinvoimaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämisessä.

Maahanmuuttaja on yleiskäsite henkilölle, joka on muuttanut maasta toiseen. Käsitteellä tarkoitetaan yleensä ulkomailla syntyneitä henkilöitä. Sekä "maahanmuuttaja", "vieraskielinen", että "ulkomaalaistaustainen" -käsitteillä viitataan kaikkiin eri perustein Suomeen muuttaneisiin. Perusteita ovat esimerkiksi perhesyyt, työ, opiskelu tai lähtömaan tilanteesta johtuva pakolaisuus. Tilastokeskus tilastoi Suomeen muuttaneita ihmisiä syntyperän, syntymämaan, äidinkielen ja kansalaisuuden perusteella. Mikään näistä tilastointitavoista ei ole kuitenkaan tyhjentävä eikä kuvaa täysin maassamme asuvan väestön moninaisuutta.

Tilastokeskuksen mukaan Suomen virallinen väkiluku oli vuoden 2020 lopussa yli 5 530 000 ja väkiluku kasvoi juuri muuttovoiton vuoksi noin 10 000 hengellä. Vuoden 2020 lopussa Suomessa asui vakituisesti yli 430 000 vieraskielistä. Vieraskielisten osuus koko väestöstä oli kahdeksan prosenttia. Suurimmat vieraskielisten ryhmät olivat noin 84 000 venäjänkielistä, 49 600 eestinkielistä ja 34 300 arabiankielistä. Vieraskielisiksi luetaan henkilöt, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame.

Maahanmuuttoviraston mukaan Suomeen muutetaan eniten EU:n ulkopuolisista maista perhesiteen, työn ja yrittämisen tai opiskelun perusteella. Vuonna 2020 myönnettiin 20 757 ensimmäistä oleskelulupaa Suomeen. Ensimmäisistä oleskeluluvista työn perusteella myönnettyjä lupia oli 8 508, perhesiteen perusteella 8 592 ja opiskelun perusteella 3 225. Muulla perusteella myönnettiin 734 ensimmäistä oleskelulupaa. Myönnettyjen oleskelulupien määrä laski hienoisesti vuodesta 2019, jolloin myönnettiin yhteensä 25 412 ensimmäistä lupaa.

Maahanmuuttokeskusteluissa korostuu usein etenkin turvapaikanhakijat ja kiintiöpakolaiset. Kansainväliseen suojeluun perustuva maahanmuutto muodostaa kuitenkin valtakunnallisesti vain pienen osan kokonaisuudesta. Vuoden 2020 aikana Suomeen saapui 661 kiintiöpakolaista ja kansainvälisen suojelun perusteella ensimmäisiä oleskelulupia myönnettiin 2066.

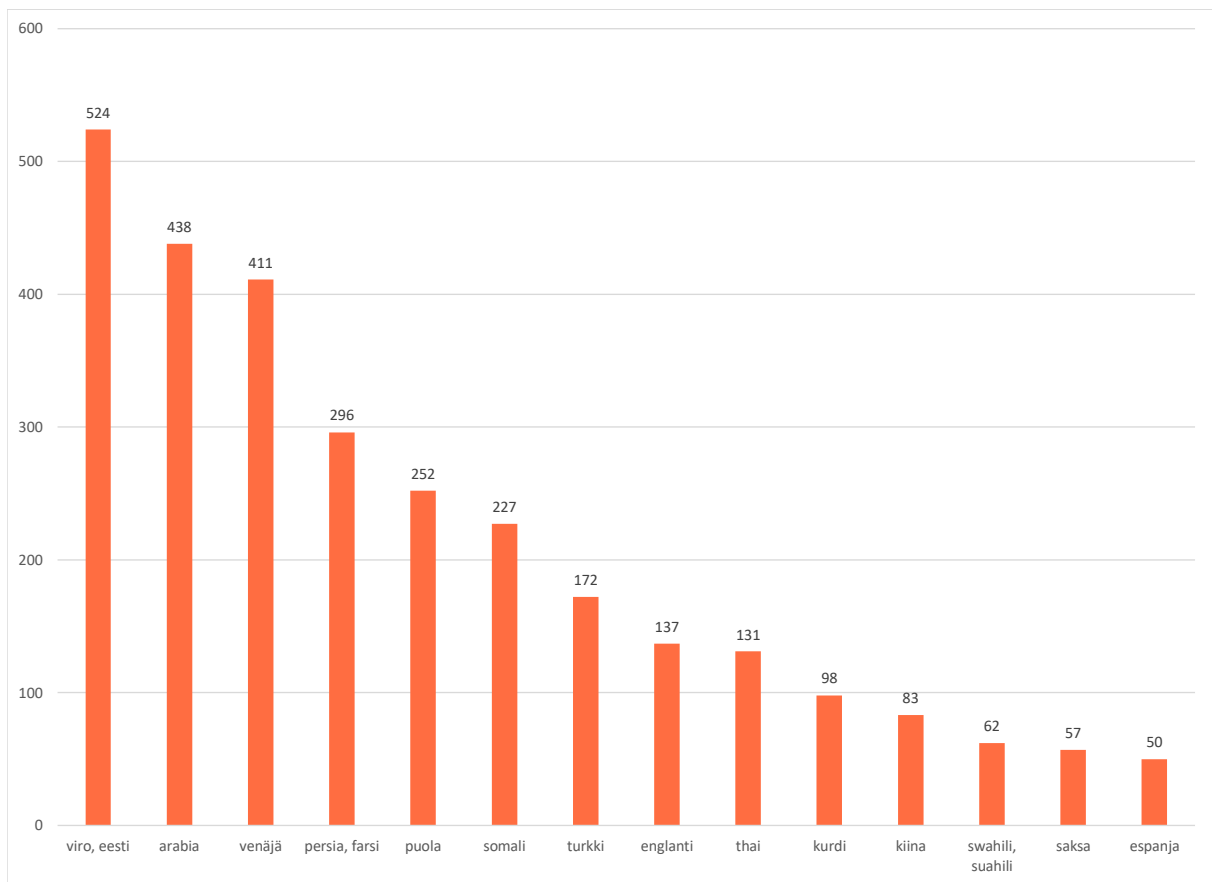
Turvapaikkahakemusten määrä oli vuonna 2020 alhainen: Ensimmäisiä turvapaikkahakemuksia tehtiin 1 275.

Myös EU-maiden kansalaisia muuttaa Suomeen vuosittain. Vuonna 2020 EU-kansalaisten rekisteröintejä tehtiin 7 629. EU-kansalaiset muuttavat Suomeen etenkin työn perässä.

2.1.1. Hämeenlinnan vieraskielinen väestö

Vuoden 2020 lopussa Hämeenlinnassa asui 3 618 vieraskielistä, eli 5,3 prosenttia koko Hämeenlinnan väestöstä 67 848. Eestin kieli on yleisin vieras kieli Hämeenlinnassa. Sitä puhui äidinkielenään 524 henkilöä vuonna 2020. Seuraavaksi yleisin kieli oli arabia, jota puhui 438 henkilöä. Seuraavaksi suurimmat kieliryhmät ovat venäjä (411), persia (296), puola (252) ja somali (227). Suurimmat vieraskieliset ryhmät on kuvattu sivulla 9 kuviossa 1.

Kuvio 1. Vieraskieliset, suurimmat kieliryhmät 2020 Hämeenlinna

Vieraskielisten osuus Hämeenlinnassa on kasvanut tasaisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kun vuonna 2010 vieraskielisten osuus Hämeenlinnassa oli 2,5 prosenttia kuntalaisista, niin vuonna 2020 vastaava osuus oli 5,3 prosenttia. Samana vuonna vieraskielisten osuus koko maassa oli 7,8 prosenttia. Koko kymmenen vuoden ajanjaksolla vieraskielisten osuus Hämeenlinnassa on ollut koko maan keskitasoa alhaisempi. Vieraskielisten osuus suhteessa Hämeenlinnan ja koko Suomen väestöön on esitetty sivulla 10 kuviossa 2.

Kuvio 2. Vieraskielisten osuus (%) Hämeenlinnan koko väestöstä vrt. koko maa 2010-2020

Hämeenlinnan maahanmuuttajataustainen ja vieraskielinen väestö on nuorempaa kuin suomalais-taustainen väestö. Vieraskieliset ovat pääosin alle 50-vuotiaita, kun taas suomen-, ruotsin- ja saamenkielisten joukossa on paljon 50-74-vuotiaita. Vieraskielisistä suurin osa on nuoria työkäisiä, mutta lasten määrä on suuri. Hämeenlinalaisista alle 18-vuotiaista vieraskielisten osuus oli 7,5 prosenttia. Luku on tärkeä muun muassa tehtäessä Hämeenlinnan lapsiystävälliseen malliin läheisesti kytkeytyvää lapsivaikutusten arviointia. 18-64-vuotiaista hämeenlinalaisista 6,7 prosenttia oli vieraskielisiä, kun taas 65 vuotta täyttäneistä heidän osuutensa oli 1,1 prosenttia. Vieraskielisten osuus on kymmenessä vuodessa kasvanut selvästi kaikissa ikäluokissa.

Vieraskieliset ovat asettuneet epätasaisesti eri puolille Hämeenlinnaa. Keskustan osuus korostuu etenkin alle 18-vuotiaiden joukossa, joista 22,0 prosenttia asuu keskustassa. Vieraskieliset ovat kuitenkin kokonaisuudessaan sijoittuneet etenkin kaakkoiseen kantakaupunkiin (8,1 prosenttia), läntiseen kantakaupunkiin (7,4 prosenttia) ja keskustaan (6,2 prosenttia).

Koko maan ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyysaste vuonna 2019 oli 59,4 prosenttia, kun Kanta-Hämeessä vastaava luku oli 55,7 prosenttia. Pirkanmaan vastaava luku oli 52,9 prosenttia ja Päijät-Hämeen 47,7 prosenttia. Koko maan ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysaste vuonna 2019 oli puolestaan 45,5 prosenttia, kun Kanta-Hämeessä vastaava luku oli 45,1 prosenttia. Pirkanmaan vastaava luku oli 40,2 prosenttia ja Päijät-Hämeen 39,4 prosenttia. Naisten mata-

laan työllisyysasteeseen on viime vuosina alettu kiinnittää erityistä huomiota.

Opiskelijoiden osuus vaihtelee eri oppilaitoksissa ja koulutuspalveluissa. Hämeen ammattikorkeakoulu HAMKissa oli vuonna 2020 noin 150 ulkomaalaista ammattikorkeakoulututkinto-opiskelijaa. Koulutuskuntayhtymä Tavastiassa opiskeli samana vuonna reilu tuhat vieraskielistä opiskelijaa. Koulutuskuntayhtymä Tavastian lukioiden osuus oli vähän yli 50 ja Ammattiopisto Tavastian 760 vieraskielistä opiskelijaa. Lisäksi Vanajaveden opistossa opiskeli vuonna 2020 yhteensä 345 vieraskielistä opiskelijaa. Myös muissa alueen oppilaitoksissa ja koulutuspalveluissa on vieraskielisiä opiskelijoita.

Tilastoluvut ovat keskeisiä tiedolla johtamisen välineitä, ja niiden käyttöä tulee edelleen kehittää. Kotoutumisen edistämisen kannalta sekä valtakunnalliset, alueelliset että paikalliset luvut tuottavat käyttökelpoista vertailutietoa.

3. Kohti arjen kansalaisuutta ja kansainvälisyyttä – kotoutujan glokaali toimijuus ja kunnan vastaanottavuus

Kotoutumista edistävän lain (1 §) tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Kotouttamista edistämällä tuetaan Hämeenlinnan kaupungin edellisen kotouttamisohjelman tavoitetta kansainvälistyä kaupunkina sekä kaupungin strategisia tavoitteita eli hyvinvointia, resurssiviisautta ja elinvoimaa. Maahanmuuttajia vastaanotettaessa voidaan myös itse kansainvälistyä.

Arjen kansalaisuuden toteutuessa ihminen itse määrittelee ja toteuttaa hyvinvointiaan sekä kykenee selviytymään oman elämänsä arjessa. Arjen kansalaisuus ei ole sidoksissa ihmisen statukseen vaan subjektiiviseen kokemukseen, jolla paikannutaan osaksi yhteiskuntaa ja toimintaympäristöä. Arjen kansalaisuus toteutuu yksilön vapauden kautta: oikeudessa hankkia koulutusta, tehdä työtä, tulla kuulluksi ja vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin, taloudellisen pärjäämisen kautta ja sosiaalisessa yhteisössä toimimisen kautta.

Arjen kansalaisuus rakentuu jatkuvasti ja kokonaisvaltaisesti, kun kotoutuja oppii tuntemaan, miten yhteiskunta toimii, omaksuu maan kulttuuria ja sen verran kieltä, että selviää arjessaan uudessa kotimaassaan ja kotikunnassaan. Arjen kansalaisuudella on lukuisia myönteisiä vaikutuksia: kokemukset 1) yhteiskuntaan kuulumisesta ja osallisuudesta, 2) omaan elämään vaikuttamisesta, 3) kumppanuudesta, 4) hyvinvoinnista ja 5) vastuunkantokyvystä lisääntyvät.

Arjen kansalaisuus on sekä maahanmuuttajan ja hänet kohtaavan prosessi. Kaikille on tärkeää tulla kuulluksi ja osalliseksi oman arkensa tärkeissä asioissa sekä vaikuttaa omaan elämäänsä. Arjen kansalaisuus rakentuu yksittäisten kohtaamisten synnyttämän itseään kertaavan vaikutuksen kautta. Arjen kansalaisuus rakentuu aivan tavallisissa arjen tilanteissa kuten perheessä, suvussa, naapurustossa, päiväkotien ja koulujen porteilla, puistoissa, kaupassa, viranomais- ja muissa palveluissa, harrastuksissa, työelämässä ja muissa kohtaamisissa. Arjen kansalaisuus rakentuu, kun kiinnitetään huomiota sujuvaan vuorovaikutukseen ja löydetään erilaisia tapoja ilmaista asioita niin, että molemmat osapuolet ymmärtävät, mistä on kysymys.

Hyvät väestösuhteet. Hyvät väestösuhteet edistävät ihmisten välistä luottamusta, yhdenvertaisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Hyviä väestösuhteita tuetaan muun muassa edistämällä eri väestöryhmien välisiä hyviä vuorovaikutussuhteita, lisäämällä ihmisten turvallisuuden tunnetta, käyttämällä konfliktinratkaisu- ja sovittelumenetelmiä, ehkäisemällä alueellista eriytyneisyyttä sekä väestöryhmien osallisuutta tukevin toimenpitein. Myös hyvät väestösuhteet syntyvät arjen kohtaamisissa ja koskettavat kaikkia. Siksi kukin voi osaltaan vaikuttaa väestösuhteisiin: ihmisinä, kuntalaisina, järjestöaktiiveina, ammattilaisina ja asiantuntijoina.

Yhteiskunnan vastaanottavuutta on se, että palvelut järjestetään maahanmuuttajien saavutettaviksi ja käytettäviksi. Palvelut voidaan järjestää pääsääntöisesti kaikille tarjottavina yleispalveluina. Se ei kuitenkaan vielä takaa vastaanottavuuden toteutumista. Yleispalvelut ovat vasta silloin vastaanottavia, kun niitä kehitettäessä ja niissä työskenneltäessä maahanmuuttajat huomioidaan niin, että yleispalvelut vastaavat maahanmuuttajien tarpeisiin ja yleispalvelujen lisäksi järjestetään tarvittaessa erityispalveluja.

Maahanmuuttajien oikeudet ja velvollisuudet. Maahanmuuttaja on aina yksilö. Hän on myös perheen, erilaisten yhteisöjen ja suomalaisen yhteiskunnan jäsen. Yksilölle määrittyy Suomen lainsäädännön kautta sekä oikeuksia että velvollisuuksia. Yksilön oikeudet on määritelty Suomen perustuslain 2 luvussa, ja niitä ovat muun muassa yhdenvertaisuus, oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, liikkumisvapaus, yksityiselämän suoja, uskonnon ja omantunnon vapaus, oikeus sivistykseen ja omaan kieleen ja kulttuuriin, oikeus työhön ja sosiaaliturvaan sekä oikeusturva. Yksilön velvollisuuksista merkittävin ja yleistasoisin on velvollisuus kunnioida ja noudattaa Suomen lakeja, kun hän asuu tai oleskelee Suomessa. Yksilöityjä velvollisuuksia ovat esimerkiksi 7-18-vuotiaiden oppivelvollisuus, veronmaksuvelvollisuus sekä vanhempien velvollisuus huolehtia lapsistaan.

Kotoutumista edistävä laki ja Suomen lainsäädäntö antaa kotoutujalle sekä oikeuksia että velvollisuuksia.

suuksia samalla, kun kotoutujalta edellytetään aktiivista toimijuutta. Kotoutujan tehtävä on aktiivisesti edistää omaa kotoutumistaan: suomen tai ruotsin kielen taitoa, muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä osallistumista yhteiskunnan toimintaan.

Kotoutujan glokaali toimijuus on arjen kansalaisuuden rinnalla toinen tapa hahmottaa kotoutumista. Yksilö etsii paikkaansa sosiaalisessa yhteisössä ja yhteiskunnassa ja joutuu välillä isojen muutosten eteen. Silloin hän miettii uudelleen roolejaan, identiteettejään ja elämänsuuntaansa. Toimijuus edellyttää tällöin yksilön kykyä ja mahdollisuutta reflektoida, valita ja tehdä halutessaan toisin kuin aiemmin.

Liikkuessamme maailmalla kannamme mukamme aina koko minuuttamme. Lapsuutemme ja koko elämän aikana kokemamme vaikuttaa meihin koko ajan. Yksilöinä toimimme kuitenkin eri ympäristöissä eri tavoin ja siksi voimme eri roolien kautta sopeutua elämään varsin erilaisissakin olosuhteissa. Jokaisella on oma selviytymisstrategiansa elämän erilaisissa vastoinkäymisissä, ja olemme kaikki ainutlaatuisia.

Maahanmuuttajat saapuvat Suomeen hyvin erilaisista lähtökohdista. Kaikilla on oma perhe-, koulutus-, työ- ja muu kokemustaustansa. Joku voi olla korkeasti koulutettu ja sujahtaa nopeasti työelämään, kun taas joku toinen voi olla niin ikään korkeasti koulutettu mutta taustalla on syitä, minä vuoksi työelämään meno ei olekaan niin helppoa. Tällaisia ovat terveyshuolet, toimintakyvyn haasteet ja syrjäntäkokemukset. Joukossa on myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevia kuten alaikäisinä ilman huoltajaa saapuneet jälkihuoltoonoret, kidutuksen uhrin, ihmiskaupan uhrin, sotat-
raumatisoituneet sekä luku- ja kirjoitustaidottomat.

Onnellisuus ja hyvinvointi mahdollistavat aktiivisen toimijuuden. Jyväskylän yliopiston professori Jouni J. Välijärven tutkimusryhmä julkaisi vuonna 2019 loppuraporttiin, jossa annettiin suosituksia lasten ja nuorten kehityksen, terveyden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien lisäämiseksi. Raportissa lasten ja nuorten tilannetta tarkasteltiin onnellisuuden ja hyvinvoinnin kautta. Tarkastelutapaa on sovellettu Hämeenlinnan lapsiystävällisessä mallissa, ja tarkastelutapaa voidaan soveltaa myös vieraskielisiin lapsiin ja nuoriin sekä yleisesti vieraskielisiin.

Onnellisuutta ja hyvinvointia voidaan tarkastella viiden osa-alueen kautta:

- Oppiminen: Merkityksellisiä ovat tunteet, sosiaalisen vuorovaikutus, kohtaaminen, kuulluksi tuleminen, pedagogiikka sekä osallisuuden ja tasa-arvon vaaliminen.
- Turvallisuus: Olennaiset kysymykset liittyvät yksinäisyyteen, väkivallan ja syrjinnän kokemuksiin tai kokemattomuuteen, lapsiperheköyhyyteen, haavoittuvaa asemaan ja taloudelliseen turvattomuuteen.
- Ihmissuhteet: Tärkeitä ovat merkitykselliset ihmissuhteet ja mahdollinen yksinäisyyden kokemus.
- Terveys: Merkityksellisiä ovat elämänhallinta, oma ja perheen kokonaistilanne, ruokailutottumukset sekä liikuntaharrastukset ja arkiliikunta.
- Osallisuus: Avainasemassa ovat yhteisöön kuuluminen, mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämään sekä tieto omista vaikuttamisen ja osallistumisen mahdollisuuksista.

4. Kotoutumisen edistämisen strategiat ja vastuutoimialat

Kotoutumisen edistäminen Hämeenlinnassa on yhteydessä eri tasoihin niin kansainvälisesti, valtakunnallisesti, alueellisesti kuin paikallisesti. Suomi on allekirjoittanut kansainvälisiä sopimuksia, joita myös Hämeenlinnassa noudatetaan. Kansainvälinen toimintaympäristö ei myöskään ole jossain kaukana vaan osittain myös kädenulottuvissa, koska Hämeenlinnan kaupunki tekee käytännönkin tasolla yhteistyötä kansainvälisten toimijoiden kanssa. Valtion tasolla Suomen lainsäädäntö velvoittaa ja eri ministeriöiden ohjeet ja ohjelmat ohjaavat Hämeenlinnan kaupungin toimintaa. Lisäksi Hämeenlinnassa tehdään kotoutumista edistävää yhteistyötä niin valtion toimijoiden, eri alueiden kanssa, Kanta-Hämeessä kuin paikallisesti Hämeenlinnassa. Kuntien itsemääräämisoikeus ei tarkoita tietenkään sitä, ettei kunnan toimintaa ohjattaisi ylätasoltakin käsin. Tässä luvussa käsitellään kotoutumisen edistämisen toimintaympäristöä ylhäältä alas sekä kytketään sitä Hämeenlinnan kaupungin konkreettiseen käytännön työhön.

4.1. Kansainväliset maahanmuutto- ja turvapaikkastrategiat

Suomen kannalta keskeisimmät maahanmuutto- ja turvapaikkastrategioita sääntelevät kansainväliset elimet ovat Yhdistyneet Kansakunnat eli YK ja Euroopan Unioni.

Yhdistyneet kansakunnat. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisella julistuksella (1948) on ollut suuri merkitys kansainvälisen ihmisoikeussopimusjärjestelmän rakentumisessa. Julistuksessa mainitut oikeudet ovat antaneet perustan yli 90 YK:ssa hyväksytylle sopimukselle, julistukselle ja muulle asiakirjalle. Tällaisia ovat muun muassa kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kieltävä sopimus, rotusyrjinnän vastainen yleissopimus, naisten oikeuksien sopimus ja lapsen oikeuksien sopimus. Julistusta voidaankin perustellusti kutsua yhdeksi tärkeimmäksi ihmisoikeusasiakirjaksi.

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus tunnustaa, että jokaisella on oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Se tunnustaa myös, että kaikki ihmiset ovat tasavertaisia lain edessä ja oikeutettuja yhtäläiseen lain suojaan. Se tunnustaa, että jokaisella on oikeus lähteä maastaan ja palata maahansa sekä valita asuinpaikkansa valtion sisällä.

Yhdistyneet Kansakunnat on keskeinen organisaatio, joka ohjaa sen jäsenmaita. Yhdistyneiden Kansakuntien toimielimet, järjestöt, ohjelmat ja sopimukset ovat yhteisen politiikkaohjauksen välineitä. Sitoutumalla Yhdistyneiden Kansakuntien toimintaan ja sopimuksiin Suomi ajaa myös sisäisesti kansainvälisesti yhdessä hyväksytyjä tavoitteita.

Euroopan Unioni. Euroopan Unionin maat kehittävät yhtenäistä EU:n maahanmuuttopolitiikkaa. Sen avulla pyritään hyödyntämään laillisen maahanmuuton tarjoamia mahdollisuuksia ja ratkaisemaan laittomaan maahanmuuttoon liittyviä ongelmia. EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka ohjaa Suomen sisäistä politiikkaa ja vaikuttaa sitä kautta myös Hämeenlinnaan. Noudatakseen poliittikalla on vaikutusta myös muun muassa muuttoliikettä kuvaaviin ennusteisiin. Suomen ja EU:n intressinä on joka tapauksessa pitää muuttoliike hallittuna.

4.2. Valtion maahanmuutto-ohjelma

Kotoutumista edistävän lain (35 §) mukaan työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kotouttamispolitiikan valmistelusta ja yhteensovittamisesta. Hallituskausittain laadittava valtion kotouttamisohjelma ja TEM:n johdolla kokoontuva ministeriöiden välinen kotouttamisen yhteistyöryhmä luovat pohjan ministeriöiden säännölliselle yhteistyölle. Se on vahvistanut kotoutumisen edistämisen kokonaisvaltaisuutta.

Viimeisin valtion maahanmuutto-ohjelma on tehty vuosille 2016-2019. Sen tavoitteita ovat olleet 1) tuoda maahanmuuttajien oman kulttuurin vahvuudet vahvistamaan osaltaan Suomen innovaatiokykyä, 2) tehostaa kotouttamista poikkihallinnollisesti, edistää valtion ja kuntien välistä yhteistyötä kansainvälistä suojelua saavien vastaanotossa sekä 3) kannustaa avointa keskustelukulttuuria maahanmuuttopolitiikasta ja olla sallimatta rasismia.

Eduskunnan tarkastusvaliokunta julkaisi vuoden 2019 alussa mietinnön kotouttamisen toimivuudesta. Tarkastusvaliokunnan raportissa esitetään yksitoista toimenpidesuositusta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista. Raportin suosituksesta valtionhallinnossa alettiin valmistella valtion seuraavaa maahanmuutto-ohjelmaa vuosille 2020-2023 aiheesta ”kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeet”.

Valtion maahanmuutto-ohjelmaa vuosille 2020-2023 laaditaan parhaillaan eri ministeriöiden välisenä yhteistyönä. Julki tultuaan se ilmaisee nykyisen hallituksen tahtotilan ja suuntaa kotoutumisen edistämisen uudistustyötä. Sen luonnos on luettavissa kuitenkin jo nyt.

Jo edellisen maakuntauudistuskierroksen aikana kotoutumisen edistämistä oli tarkoitus alkaa tehdä aiempaa enemmän monihallinnollisesti. Valmistelussa olevan ohjelman merkittävin ehdotus on kotoutumisen edistämistyön valtavirtaistaminen osaksi keskeisiä politiikka-aloja eli etenkin työllisyys-, koulutus-, elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaa samoin kuin sosiaali- ja terveystaloutta, hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja asumispolitiikkaa, mutta myös nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntapolitiikkoja. Toisin kuin tähän mennessä, johon asti kotoutumisen edistämistä on hallinnoitu kuntatasolla lähinnä yksittäisten politiikka-alojen kuten sosiaalipalvelujen tai työllisyyspalvelujen kautta, niin jatkossa kotoutumisen edistämässä eri hallinnonalat yhdistyvät aikaisemmasta erottuen yhteiseksi ja yhteistyön kentäksi.

Parhaillaan valmistelussa olevan valtion maahanmuutto-ohjelman pohjalta valtionhallinnossa jatketaan edelleen kotoutumisen edistämisen laajaa kokonaisuudistusta, jonka valmistelussa otetaan huomioon myös keskeiset käynnissä olevat lakiuudistukset kuten työllisyyden kuntakokeilu ja soite-uudistus.

Hämeenlinnan kaupunki tekee tiivistä yhteistyötä kotoutumisen edistämässä valtion eri toimijoiden kanssa.

4.3. Kanta-Hämeen maakunnan kotoutumisen edistämisen strategia

Hämeenlinnan tärkein alueellinen yhteistyökumppani on valtionhallinnon alainen Hämeen ELY-keskus. Lisäksi kaupunki tekee suoraa yhteistyötä Kanta-Hämeen seutukuntien ja kuntien kanssa.

Hämeen ELY-keskus vastaa alueellisesti kotoutumisen edistämisen suunnittelusta, kehittämisestä ja seurannasta. ELY-keskuksen keskeisenä maahanmuuttajien kotouttamista koskevana tehtävänä on toimeenpanna kotoutumista edistävä laki ja seurata sen toteutumista alueellisesti, sovittaa alueelliset kotouttamistoimenpiteet valtakunnallisten linjausten mukaan ja ohjata kuntia kotouttamisohjelmien tekemisessä ja kotouttamistyön toimeenpanossa. ELY-keskukset tekevät yhteistyötä kuntien, työ- ja elinkeinotoimistojen ja järjestöjen kanssa. Lisäksi ELY-keskukset ja TE-toimistot kilpailuttavat ja hankkivat työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen kotoutumiskoulutukset.

Kanta-Hämeen seutukunnat ja kunnat. Kanta-Hämeen seutukunnilla ja kunnilla on myös paljon suoraa kotoutumisen edistämisen yhteistyötä keskenään. Edellistä maakuntavalmistelua varten perustettu Kanta-Hämeen seutukuntien sosiaalihuollon työryhmä julkaisi vuosina 2018-2019 kaksi raporttia: Väli raportin, jossa kuvattiin kattavasti koko maakunnan kotoutumisen edistämisen palveluja, ja loppuraportin, jossa työryhmä antoi omat suosituksensa kotoutumisen

edistämisen kehittämiseksi maakuntayhteistyönä. Yhteistyö koettiin tarpeellisenä ja kustannustehokkaana.

Maakunnallisen työryhmän työn pohjalta eri kuntien välistä kotoutumisen edistämisen palvelujen yhteistyöskentelyä on jatkettu, vaikkakaan ei yhtä tiiviisti. Kanta-Hämeen kunnat pitävät toisensa ajan tasalla omien kotouttamisohjelmiensa etenemisistä, tekevät yhteistyötä aloittamissaan hankkeissa ja pitävät yhteyttä toisiinsa kehittäessään palvelujaan. Esimerkkinä yhteistyöstä on työ- ja elinkeinoministeriön rahoittama Forssan ja Riihimäen hanke ryhmämuotoisten kotoutumispalveluiden synkronoinnista, jossa Hämeenlinnan kaupunki on yhteistyökumppanina.

Forssan seudulle on keväällä 2021 hyväksytty uusi kotouttamisohjelma vuosille 2021-2024. Hämeenlinnan kaupungin kotouttamisohjelma noudattaa osin rakenteeltaan Forssan seudun ohjelmaa. Forssan seutu on painottanut omassa ohjelmassaan erityisesti kotoutumisen 1) edistämisen vastuutahoja ja monialaista yhteistyötä, 2) hyviä väestösuhteita ja yhdenvertaisuutta, 3) kestävästä kehitystä ja globaalia vastuuta sekä 4) toimenpiteitä ja seuranta.

Riihimäen seudun kotouttamisohjelma on hyväksytty ajalle 2021-2024. Ohjelma on nimeltään "Seudullinen kotouttamisohjelma Riihimäki, Hausjärvi, Loppi 2021–2024". Ohjelmassa käydään läpi kotoutumisen edistämisen tehtäviä ja palveluja.

Hämeenlinnan seudulla Janakkalan alueella on oma kotouttamisohjelma eli "Janakkala, Teräväkoski, Turenki 2020 Monikulttuurisuusohjelma". Ohjelmassa keskitytään ennen kaikkea kotoutumisen edistämiseen monialaisena yhteistyönä ja kunnan eri toimialojen palveluissa. Hattulan kotouttamisohjelmaa ollaan juuri päivittämässä tavoitteena hyväksyä se toukokuussa. Hämeenlinnan kaupungin edellinen ohjelma kattaa vuodet 2016-2020.

4.3.1. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus

Sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta tavoitteena on vahvistaa perustason palveluja sekä siirtää painopistettä ehkäisevään työhön. Tulevaisuudessa asiakkaat saisivat tarvitsemansa sosiaali- ja terveyspalvelut sosiaali- ja terveyskeskuksista eli sote-keskuksista. Keskuksiin on määrä koota perusterveydenhuollon, suun terveydenhuollon, sosiaalityön ja kotihoidon palveluja, mielenterveys- ja päihdepalveluja, avokuntoutuspalveluja, kansansairauksien ehkäisyä sekä neuvolapalveluja ja muita ehkäiseviä palveluja.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus ei siirrä kotoutumisen edistämisen vastuuta hyvinvointialueille, vaan vastuu on jatkossakin kunnilla yhteistyössä hyvinvointialuiden kanssa. Kanta-Hämeen alueella hyvinvointialueen valmistelusta vastaavat Hämeen liitto, maakunnan kunnat ja kuntayhtymät.

Jatkossa onnistuminen kotoutumisen edistämässä edellyttää tiivistä yhteistyötä asukkaiden, kaupungin ja hyvinvointialueen kesken. Hyvinvointialueen valmistelun rinnalla Hämeenlinnan kaupunki valmistautuu tunnistamaan tarvittavat yhdyspinnat ja kehittämään tarvittavat rakenteet ja yhteistyökäytännöt.

4.4. Hämeenlinnan strategia ja kotouttamisohjelma

Hämeenlinnan kaupungin strategia valtuustokaudella 2017-2021 ohjaa kaupungin toimintaa tavoitellen visiota "uudistuva, elinvoimainen ja turvallinen aito kulttuurikaupunki Suomen kasvukäytävällä". Kaupungin päämäärät eli 1) hyvinvointia edistävä kaupunki, jossa on aktiiviset kansalaiset, 2) resurssiviisas kaupunki, jolla on kestävä talous ja 3) elinvoimainen asumiskaupunki koskevat kaikkia kuntalaisia. Valtuustokauden 2017-2021 strateginen visio, arvot, päämäärät ja tavoitteet on kuvattu alla sekä taulukossa 1 sivulla 21.

4.4.1. Visio

Hämeenlinna on uudistuva, elinvoimainen ja turvallinen aito kulttuurikaupunki Suomen kasvukäytävällä.

4.4.2. Arvot

Yhdenvertaisuus ja yhteisöllisyys; Asukaslähtöisyys ja palveluhenkisyys; Luovuus ja rohkeus; Kestävä elämäntapa

Taulukko 1. Strategiset päämäärät (ylärivi) ja niiden mukaiset valtuustokauden 2017-2021 tavoitteet (alarivit)

Elinvoimainen asumis- kaupunki	Resurssiviisas kaupunki, jolla on kestävä talous	Hyvinvointia edistävä kaupunki, jossa on aktii- viset kansalaiset
1) Hämeenlinna on hyvä työllisyyskaupunki	1) Kiinteistöt ovat terveitä, turvallisia ja energiatehokkaita sekä tehokkaassa käytössä	1) Hämeenlinnalaisen hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät
2) Hämeenlinna kuuluu Suomessa viiden suosituimman matkailukaupungin joukkoon	2) Hiilidioksidipäästöt vähenevät	2) Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä
3) Kaupungin, elinkeinoyhtiön, yritysten ja oppilaitosten yhteistyö tuottaa työpaikkoja, verotuloja ja hyvää yritysilmapiiriä	3) Henkilöstö on osaavaa, hyvinvoivaa ja motivoitunutta	3) Oikein mitoitettut peruspalvelut vastaavat kuntalaisten tarpeisiin

Kotouttamisohjelman kirjoittaminen osuu valtuustokaudelle 2021-2025 tehtävän skenaariotyön kanssa samaan aikaan. Skenaariotyöllä valmistellaan valtuustokauden 2017-2021 perintöä uudelle kaupunginvaltuustolle. Skenaariotyön tässä vaiheessa on kiteytetty viisi Hämeenlinnan parhainta:

- paras mahdollisuus yrittää, tehdä työtä ja menestyä
- paras paikka piipahtaa, viihtyä ja asettua
- paras asumisen ja elämisen ympäristö
- paras kasvun ja oppimisen ympäristö
- paras ekologinen jälleenrakentaja

Nämä parhaidet tulevat ohjaamaan uudelle valtuustolle valmisteltavaa perintöä ja sen sisältämiä skenaarioita menestyvästä Hämeenlinnasta 2025. Tavoitteena on, että nykyinen strategia luo vahvan pohjan uuden valtuuston strategian päivitykselle niin, että sen kivijalan toimintakulttuuri ja arvot pysyisivät ennallaan. Päämääriä ja visiota tarkennettaisiin menestyvä Hämeenlinna -skenaarioihin perustuen. Tavoitteita ja mittareita uudistettaisiin perusteellisemmin. Tämän työn yhteydessä on mahdollista tarkastella myös kotouttamisohjelman tavoitteita tätä ohjelmaa laajemmin.

Merkittävää on, miten uuden valtuustokauden strategiset tavoitteet ohjaavat konkreettisesti ja realistisesti maahanmuuttajien palvelujen ja palveluntarpeiden kohtaamista. Yhtä merkittävää on, miten maahanmuuttajat pääsevät osallistumaan yhteiskuntaan ja antamaan panoksensa täysivaltaisesti.

sina kuntalaisina. Kotouttamisohjelman tehtävänä on rikastuttaa kaupungin strategista työtä ja eri toimijoiden toimintaa sekä edistää kotoutumisen edistämisen valtavirtaistumista Hämeenlinnan kaupungissa.

4.4.3. Hämeenlinnan muut keskeiset ohjelmat

Hämeenlinnan kaupungille on tärkeää edistää valtakunnallisia ohjelmia alueellaan sekä ohjata toimintaa poikkihallinnollisilla ohjelmilla. Kotouttamisohjelman ja yllä kuvatun strategiatyön lisäksi Hämeenlinnalla on tai on vireillä ainakin seuraavat strategiset ohjelmat ja suunnitelmat:

- Matkailuohjelma
- Hiilineutraali Hämeenlinna-ohjelma
- Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelma
- Esteettömyysohjelma
- Ketterimmät – Hämeenlinnan seudun työllisyysohjelma ja Hämeenlinnan seudun työllisyyden kuntakokeilu
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitelma
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Keskustavisio
- Maankäytön strategiset perusteet
- Asunto-ohjelma
- Joukkoliikenneohjelma
- Pyöräilyn edistämishjelma
- Viheralueohjelma
- Tapahtuma- ja elämysstrategia
- Liikunta- ja kulttuuripalvelut Hämeenlinnassa 2025 -ohjelma
- Henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Hämeenlinnan kaupunki sai Suomessa ensimmäisenä UNICEFin myöntämän Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen vuonna 2013, ja lapsiystävällisyyden edistämistyössä myös maahanmuuttaja-taustaiset lapset ja nuoret otetaan huomioon.

Lisäksi kotoutumisen edistäminen kytkeytyy väestösuunnitteeseen, elinvoima- ja ekosysteemyöhön sekä osallisuuden edistämiseen. Elinvoima- ja ekosysteemyötä käsitellään tarkemmin luvussa 5 ja osallisuutta tarkastellaan tasaisesti läpi koko kotouttamisohjelman.

Jatkossakin on tärkeää, että kotoutumisen edistäminen tulee huomioitua ohjelmatyön laajassa kokonaisuudessa.

4.4.4. Hämeenlinnan aiemmat kotouttamisohjelmat

Hämeenlinna otti vastaan ensimmäiset pakolaisensa vuonna 1990. Hämeenlinnan kaupungin ensimmäinen kotouttamisohjelma laadittiin vuonna 1996 nimellä ”integraatio-ohjelma”. Sen jälkeen kotouttamisohjelma on laadittu eri nimillä kuten vuosille 2012-2015 ”monikulttuurisuusohjelman” ja vuosille 2016-2020 ”kotouttamisen toimintamallin” nimellä. Lain mukaan kyse on kuitenkin joka tapauksessa kunnan kotouttamisohjelmasta.

Hämeenlinnan kaupunki kytki edellisen eli vuosien 2016-2020 kotouttamisohjelmansa kaupunkistrategiaan. Kotouttamisohjelman tavoitteena oli 1) hallinnon sujuvoittaminen hyvin toimivien palvelujen ja verkostojen avulla, 2) asiakkaiden vaikutusmahdollisuudet asiakaslähtöisyyttä lisäämällä ja 3) tarkoituksenmukaiset kustannukset, tehokkuus ja kustannusvaikuttavuus. Tavoitteet oli avattu ohjelmassa monien ideoiden tasolla. Kyseiset tavoitteet ovat edelleen hyvin perusteltuja, vaikkakin ne voidaan kuitenkin lukea jo palvelujen kehittämisen perustehtäviin. Tavoitteet olisi hyvä tuoda näkyviin riittävän realistisesti ja konkreettisesti.

4.4.5. Strateginen kotouttamistyöryhmä

Hämeenlinnan kaupungilla kotouttamistyötä ohjaa kotouttamistyöryhmä, jonka työskentelyyn osallistuvat kaupungin kaikki toimialat ja konsernipalvelut. Kotouttamistyöryhmä on säännöllisesti kokoontuva ryhmä, joka seuraa tilannetta tilastotiedon ja kokemusten perusteella ja käsittelee kotoutumiseen liittyviä ajankohtaisia asioita. Koto-ryhmä vastaa kotouttamisohjelman valmistelusta ja seuraa sen toimeenpanoa. Asiantuntijana työryhmässä toimii kotoutumisen edistämisen palvelut.

5. Ekosysteemin elementit ja elinkeinopolitiikka Hämeenlinnassa: kotoutumisen edistäminen ja kunnan elinvoima

Hämeenlinnan kaupungin keskeisenä strategisena päämääränä on olla elinvoimainen asumiskaupunki. Muuttoliikkeellä ja väestönkehityksellä on tähän liittyen merkittävä, vuosi vuodelta voimistuva vaikutus. Muuttoliike on lisääntynyt yleisesti viime vuosikymmeninä. Muuttoliike muodostuu maahanmuuton lisäksi alueiden välisestä muuttoliikkeestä ja kaupunkiseutujen sisällä tapahtuvasta muutosta. Muuttovoittoa saavien alueiden määrä on entistä alhaisempi ja maahanmuutto on usealla alueella ainoa väestönkehityksen dynaaminen osatekijä.

Hämeenlinnassa väestömäärän kehitys on viime vuosina käänntynyt jälleen positiiviseksi ja kaupunki saa muuttovoittoa myös muista maakunnista. Varsinaisen maahanmuuton osuus on pysynyt suhteellisen tasaisena. Muuttajien määrät ovat olleet toistaiseksi maltillisia, joten muuttoliikkeen vaikutukset aluetalouteen ovat pysyneet pienehköinä. Väestön ikääntymisen myötä työmarkkinat

tulevat täälläkin edellyttämään olemassa olevien työvoimareservien lisäksi aktiivista, suunnitelmallista ja kohdennettua työperusteista maahanmuuttoa tukemaan työmarkkinoita sekä taloudellista kasvua.

Ulkomaisten työvoiman tarvetta ja ylipäättään työvoiman tarvetta selvitetään säännöllisesti osana Linnan Kehityksen yritysrajapintatyötä sekä maakuntaa koskevaa barometritutkimusta. Samalla on tarvetta hyödyntää nykyistä paremmin Hämeenlinnassa jo asuvien maahanmuuttajien kuten tutkinto-opiskelijoiden ja muista syistä muuttaneiden osaamista työmarkkinoilla, yritysten kasvussa, kansainvälistymisessä ja innovaatiotoiminnassa. Hämeenlinna käy säännöllisesti vuoropuhelua elinkeinoelämän toimijoiden kanssa yritysten työvoimatarpeen kehityksestä ja suunnittelee tarvittavia toimenpiteitä tältä pohjalta yhdessä elinkeinoyhtiön kanssa.

Maahanmuuttajaväestön ikärakenne on kantaväestöä nuorempi. Tätä kautta maahanmuuton merkitys työvoiman tarjontaan ja tulevien vuosikymmenien huoltosuhteeseen on suuri, edellyttäen, että tulijat sijoittuvat työmarkkinoille. Lisäksi Hämeenlinnan elinvoima- ja elinkeinopolitiikan näkökulmasta ulkomaalaisia investointeja ja ulkomaalaisia avainhenkilöitä kannattaa houkutellessa Suomeen ja Suomen sisällä juuri Hämeenlinnaan. Tämä on kasvavassa määrin oleellinen tulevaisuuden tekijä ja mahdollisuus. Osaava, monipuolinen työvoima edistää työmarkkinoiden monimuotoisuutta ja innovatiivisuutta sekä paikkakunnan houkuttelevuutta osaavan työvoiman kohdealueena.

Onnistunut ja toimiva kotouttamisohjelma voi tukea Hämeenlinnan elinvoima- ja elinkeinopolitiikkaa merkittävästi.

5.1. Ekosysteemit toiminnan esimerkkejä

Elinvoima- ja elinkeinopolitiikan näkökulmasta Hämeenlinnan kaupungilla on laaja kirjo erilaisia työkaluja, palveluita, projekteja, kumppanuusverkostoja sekä monitahoista yhteistoimintaa. Toiminnan kautta pyritään muun muassa vahvistamaan sekä laajentamaan kaupungin elinkeinotoimintaa, tutkimus- ja kehittämissyhteistyötä, kuntamainetta sekä kansainvälisiä verkostoja.

PARKKI Business Park. Esimerkiksi elinvoiman ekosysteemien yhteistyönä synnetyttiin alkuvuodesta 2020 PARKKI Business Park. Se kokoaa yhteen laajan kirjon yritysten tukipalveluita erilaisiin tarpeisiin aina yrityksen sijoittumisesta ja perustamisesta rahoitukseen, investointeihin ja skaalautumiseen saakka. Samalla Business Park tarjoaa monipuolisesti ohjelmaa, koulutuksia ja verkostoitumismahdollisuuksia.

Kotoutumisen näkökulmasta Parkki tarjoaa niin yhteisönä, palveluna kuin erilaisten projektienkin kautta turvallisia polkuja matalalla kynnyksellä kohti yrittäjyyttä ja yritystoiminnan kehittämistä. Yksittäinen konkreettinen esimerkki on kaupungin työllisyyspalveluiden sekä uusyrityskeskuksen yhteistyönä toteutettu projekti, jossa maahanmuuttajataustaista saatiin työllistettyä ja koulutettiin määräaikaaisesti osaksi uusyrityskeskuksen yritysneuvontapalveluita. Heidän tehtävänä on ollut täydentää ja monipuolistaa palvelua myös ulkomaalaisille kielille.

Hämeen Ammattikorkeakoulu HAMK. Elinvoimatyöhön kytkeytyvän osaamisen kehittämisen näkökulmasta kaupunki tekee tiivistä yhteistyötä esimerkiksi Hämeen ammattikorkeakoulun kanssa. Hämeen ammattikorkeakoululla on erittäin laajat kansalliset ja kansainväliset verkostot, aktiivista ja innovatiivista hanketoimintaa sekä tiivistä yritysrajpintatyötä. Korkeakouluun hakee vuosittain opiskelemaan yli 12 000 opiskelijaa. Opiskelijoita on tällä hetkellä reilut 8007. Kotouttamisen näkökulmasta HAMK kansainvälisine opiskelijoineen ja asiantuntijaverkostoineen muodostaa merkittävän ja erityisen kiinnostavan yhteistyökumppanin. Tiiviillä yhteistyöllä kaupungin, yritysten sekä muiden kumppaneiden kanssa on esimerkiksi toteutettu oppilasprojekteja ja hankkeita, joilla Hämeenlinnaa on markkinoitu kansainvälisille osaajille ja avattu heille mahdollisuuksia niin opiskelun, yrittäjyyden kuin työnteonkin näkökulmasta.

Osana elinvoimatyötä Hämeenlinnassa edistetään myös softlanding-toimintakulttuuria, joka tähtää uudenaikaiseen toimintakulttuuriin sekä entistä suoraviivaisempaan palveluun uusien asukkaiden, yritysten, matkailijoiden, opiskelijoiden, ym. sijoittumiseksi Hämeenlinnaan. Kyse on kokonaisvaltaisesta pitkän tähtäimen suunnitelmasta, jossa etsitään Hämeenlinnaan sijoittumista hidastavia tai hankaloittavia solmukohtia sekä pyritään etsimään niihin ratkaisuja yhteistyönä. Kotoutumisen näkökulmasta sijoittumisen ja asettumisen mahdollisimman helpoksi tekeminen Hämeenlinnaan on tärkeää: Sillä on kriittinen rooli, jotta maahanmuuttajat integroituvat osaksi Hämeenlinnaista yhteisöä.

MyIntegration-verkkopalvelu. Monikielinen MyIntegration-verkkopalvelu kehitettiin yhteistyönä kaupungin eri palvelujen kanssa ESR-rahoituksen tuella vuosina 2017-2019. Sen jälkeen sivustoa on kehitetty kotoutumisen edistämisen palvelussa osana muuta palvelutuotantoa. Sivustolta löytyy kattavasti tietoa arjen elämisestä Suomessa ja Hämeenlinnassa. Sivuston kielet ovat selkeä suomen kieli, englanti, somali, arabia ja venäjä. Sivusto palvelee niin opiskelun, työn, avioliiton, perheenyhdistämisen kuin pakolaisuuden vuoksi Suomeen muuttaneita.

MyIntegration-sivustolla on tietoa esimerkiksi asunnon vuokrauksesta, työnhausta, suomen kielen opiskelusta, päiväkotipaikan hakemisesta, toimeentulotuesta, lääkäriajan varaamisesta ja harrastusmahdollisuuksista sekä suomalaisesta yhteiskunnasta. Sivustoa käytetään ahkerasti. Ajalla 1.9.-31.12.2020 Myintegration.fi-sivuston kävijämäärä oli 17 283 henkilöä, ja sivustoa käytetään laaja-alaisesti niin Suomessa kuin ulkomailta käsin. Sivustoa hallinnoidaan Hämeenlinnan kaupungin kotoutumisen edistämisen palveluissa.

Sivusto löytyy osoitteesta www.myintegration.fi.

Talents in Kanta-Häme. Strategia- ja kehittämissyksikössä toteutettiin yhteistyössä kotoutumisen edistämisen palvelujen kanssa International Talents in Kanta-Häme -hanke. Se päättyi vuonna 2020. Hankkeen tavoitteena oli parantaa Hämeenlinnan, Riihimäen sekä Forssan alueella asuvien korkeasti koulutettujen kansainvälisten osaajien työllisyystilannetta palkkatyön tai yrittäjyyden kautta. ESR -rahoitteisen hankkeen päätoteuttajana toimi Hämeenlinnan kaupunki, ja osatoteuttajana Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK), joka toteutti suomen kielen S2-opetuksen.

Hankkeessa edistettiin alueen kansainvälisten osaajien verkostoitumista yritysten ja organisaatioiden kanssa. Hankkeella etsittiin ratkaisuja kansainvälisten osaajien työllistymisen esteisiin. Hankkeessa vahvistettiin osallistujien työelämävalmiuksia sekä rohkaistiin tunnistamaan omaa osaamistaan. Hanke tarjosi osallistujille mentorointipalveluja sekä organisoivat mm. työnhakupajoja, video-CV-työpajan, LinkedIn-koulutusta ja yrittäjyys- ja uravalmennusta. Hanke tarjosi myös suomen kielen opetusta tavoitteena kielitaidon kehittyminen YKI4/B2 tasolle.

Hankkeessa luotiin kansainvälisten osaajien tarpeisiin vahvan tuen malli, jonka avulla heitä valmennetaan ja heitä tuetaan polkujen löytämiseksi työelämään. Hankkeessa otettiin huomioon myös yritysten esiin tuoma korkea kielitaidon vaatimus Kanta-Hämeessä. Malli ja jatkopolutus on otettu käyttöön Hämeenlinnan kaupungin työllisyyspalveluissa sekä meneillään olevassa valtakunnallisessa työllisyyden kuntakokeilussa.

5.2. Työllisyyspalvelut osana elinkeinopolitiikkaa ja ekosysteemin elementtejä

Hämeenlinnan kaupunki on mukana valtakunnallisessa työllisyyskokeilussa 2021-2023. Työllisyyskokeilun ajan kunnat vastaavat muun muassa vieraskielisten työttömien työhakijoiden sekä palveluissa olevien sekä kotouttamislain mukaisista työllisyyspalveluista ja viranomaistyöstä.

Työllisyyden kuntakokeilussa jokainen kuntakokeilun asiakas saa omavalmentajan, joka toimii rinnalla kulkijana, valmentajana nopean työllistymisen saavuttamiseksi. Lähtökohtana ovat asiakkaan palvelutarpeiden ja työllistymistä edistävien, kotouttamista tukevien palveluiden sekä kuntien palveluiden joustava yhteensovittaminen. Työllisyydenhoitoa rakennetaan valtavirtaistamisen kautta niin, että nuorten alle 30-vuotiaiden kotoutumista edistävä työllisyyspalvelu on integroitu osaksi Ohjaamo Stage -toimintaympäristöä. Ohjaamo Stage toimii palvelu- ja ohjauspisteenä kaikille alle 30-vuotiaille työllisyyden-, osaamisen kehittämisen, terveyden, hyvinvoinnin sekä nuoris- ja vapaa-ajan palveluille. Palvelumalli on pilotointia työllisyyskokeilun ajan, ja sitä kehitetään koko ajan.

Yli 30-vuotiaiden vieraskielisten kotouttamis- ja työllisyyspalvelut on integroitu osaksi yli 30-vuotiaiden työllisyyspalveluita. Lisäksi Koulutuskuntayhtymä Tavastian kanssa tehdyn kumppanuussopimuksen avulla on mahdollistunut omavalmentajan jalkautumisen oppilaitokseen. Työllisyyskokeilun kotouttamistyötä tekevä omavalmentajapalvelu on tuotu osaksi Kastellin toimintaa, jossa tarjotaan 1-2 päivänä viikossa työllisyyspalveluiden ohjaus-, neuvonta- ja omavalmentajapalvelua ilman ajanvarausta. Palvelu on tuotu lähelle Maahanmuuttajainfon ja pakolaisten vastaanoton asiakaspalvelua, mikä mahdollistaa joustavan yhteistyön ja asioiden hoitamisen yhdessä paikassa. Lisäksi työllisyyspalveluista on saatavilla erikielistä tietoa Myintegration.fi-sivustolla.

Työllisyyspalvelujen avustuksilla ja kumppanuussopimuksilla tuetaan kolmannen sektorin toimijoita kotoutumista edistävien palvelujen tuottamiseksi, erityisesti työkokeilu- ja työharjoittelupaikkojen

mahdollistamiseksi. Työharjoittelut voidaan integroida osaksi kielen opiskelua. Lisäksi työllisyyspalveluiden dynaamisiin pienhankintoihin kehitetään koko ajan uusia palveluita yhdessä asiakkaiden kanssa. Tavoitteena on luoda asiakkaiden palvelutarpeita vastaavia palveluita, joita voidaan liittää osaksi asiakkaan kotoutumissuunnitelmaa ja kotoutumisen tukemista.

Työllisyyspalveluissa kotouttamispalveluiden aktivointiaste on keskimäärin ollut 75-80 prosenttia. Tavoitteena on säilyttää korkea aktivointiaste sekä kehittää positiivisia siirtymiä kohti työelämää. Maahanmuuttajien työllisyysaste on kuitenkin edelleen merkittävästi matalampi kuin kantaväestön. Tavoitteena on kehittää alueen työnantajien, yritysjärjestöjen ja oppilaitosten kanssa entistä vaikuttavampia prosesseja työllistymisen onnistumiseksi.

6. Kotoutumisen edistäminen kaupungin eri palveluissa ja monialainen yhteistyö Hämeenlinnassa

6.1. Sosiaali- ja terveyspalvelujen toimiala

Sosiaali- ja terveydenhuollon lähtökohtana on, että jokaisella asiakkaalla ja potilaalla on oikeus saada tarvitsemaansa hyvää hoitoa ja palvelua. Oikeus hyvään hoitoon ja palveluun sisältää ihmisen oikeuden tulla kohdelluksi inhimillisesti ja yksilöllisesti sekä oikeuden siihen, että hänen terveyttänsä ja hyvinvointiansa tarkastellaan kokonaisvaltaisesti ja että hänen kielellinen ja vakuumuksellinen taustansa otetaan huomioon. Ihmisoikeuslähtöisyys antaa suunnan sosiaali- ja terveyshuollon eettisille normistoille ja ohjeille.

Sosiaali- ja terveystoimiala sisältää 1. perhe- ja sosiaalipalvelut, 2. terveyspalvelut, 3. ikäihmisten palvelut sekä 4. asiakasohjauksen ja hankinnat. Suurin osa vieraskielisten palveluista on sisällytetty yleisiin palveluihin. Poikkeuksia ovat perhe- ja sosiaalipalveluissa toimiva mutta monialainen

kotoutumisen edistämisen palvelut, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteinen kehittäjätyöryhmä ja muutama terveystalouden vieraskielisiin erikoistunut työntekijä. Tässä luvussa käydään lävitse palveluittain sosiaali- ja terveystalouden toimialan kotouttamisen edistävä työ.

Ensin tarkastellaan kuitenkin erillisesti perhe- ja sosiaalipalveluihin sijoitettuja kotoutumisen edistämisen palvelujen yksikön toimintaa, koska yksikkö keskittyy nimensä mukaisesti kotoutumisen edistämiseen. Sellaisena se tukee myös kaupungin strategia- ja monialaista työtä kotoutumisen edistämässä.

6.1.1. Kotoutumisen edistämisen palvelut

Kotoutumisen edistämisen palvelut toimii sosiaali- ja terveystalouden toimialalla osana perhe- ja sosiaalipalveluja. Kotoutumisen edistämisen palvelut tukee kuitenkin myös kaupungin strategiatyötä sekä tarjoaa kotoutumisen edistämisen asiantuntijapalveluja muille kaupungin toimialoille ja konsernihallinnolle. Kotoutumisen edistämisen palvelut jakautuu kahteen tiimiin eli pakolaisten vastaanoton ja maahanmuuttajatyön tiimiin sekä lisäksi hallinnollisiin ja johtamisen asiantuntijapalveluihin.

Pakolaisten vastaanoton tiimissä työskentelee sosiaalityöntekijöitä, sosiaaliohjaajia, perhetyönohjaajia, sairaanhoitajia, terveydenhoitajia, pakolaisten vastaanoton palveluneuvontatieteen asiakaspalveluneuvoja ja palvelusihiteeri. Pakolaisten vastaanotto tarjoaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja kansainvälisen suojelun asemassa oleville alkuvaiheen kotoutujille. Oman tuotannon lisäksi pakolaisten vastaanotto ostaa kotoutumista edistäviä perhetyön, tukihenkilöpalvelun ja jälkihuollon ostopalveluja. Lisäksi kiireellisiä ja välttämättömiä sosiaalihuollon palveluja järjestetään kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneille luvatta maassa oleville.

Maahanmuuttajatyön tiimissä puolestaan toimii sosiaaliohjaaja ja omakielisiä opastajia. Opastuskieliä ovat suomi, englanti, puola, arabia, somali, kurdi ja persia. Maahanmuuttajatyön tiimi huolehtii Maahanmuuttoinfon toiminnasta ja MylIntegration-verkkoalustan monikielisyydestä ja ylläpidosta sekä kotoutumiskoulutuksen ulkopuolella olevien asiakkaiden ryhmämuotoisesta Paavo-toiminnasta, jossa opiskellaan suomen kieltä ja yhteiskuntatietoa.

Kotoutumisen edistämisen palvelujen hallinnosta, taloudesta, kehittämisestä ja suunnittelusta vastaa kotoutumisen edistämisen palvelujen johtoryhmä eli suunnittelija, erityisasiantuntija ja koko kotoutumisen edistämisen palvelujen esimies eli johtava asiantuntija. Yhteistyötä tehdään monialaisesti kaupungin eri palvelujen ja kotoutumisen edistämisen palvelujen yhteistyökumppanien kanssa. Kotoutumisen edistämisen palvelut toimii lisäksi kotoutumisen edistämisen asiantuntijana esimerkiksi kotouttamisohjelmaa kirjoittaessa.

Kotoutumisen edistämisen palvelut on lisäksi kilpailuttanut koko kaupungin tulkkauksen- ja käännöspalvelut yhteistyössä Sarastian kanssa.

Kotoutumisen edistämisen palveluissa on järjestetty useita kokeiluja, joista osa on palvellut asiak-

kaiden senhetkistä palvelutarvetta ja osa on jäänyt voimaan pysyvänä palvelumuotona. Esimerkiksi jälkihuoltonuorille järjestettiin itsenäistymisvaiheessa vuosina 2017-2018 heitä voimaannuttava Voima- ja Jätkis-ryhmätoimintaa, joka loppui nuorten kasvaessa ja palveluntarpeen päättyessä. Pysyviksi palvelumuodoiksi ovat muodostuneet sen sijaan kokeiluna syntyneet Maahanmuuttoinfo ja Paavo-ryhmätoiminta.

Osa kokeiluista on kehitetty hankerahoituksella. Kotoutumisen edistämisen palveluissa toimiva Maahanmuuttoinfo kehitettiin vuosina 2008-2012 ESR-hankerahoituksen tuella. Maahanmuuttoinfo toimii monikielisenä matalan kynnyksen alkuvaiheen neuvonta- ja opastuspisteenä kaupungin yhteispalvelupiste Kastellin yhteydessä. Maahanmuuttoinfo tarjoaa palveluja niin vieraskielisille kuin suomenkielisille. Tietoa saa sekä maahanmuuttoon että maastamuuttoon liittyvistä asioista.

Paavo-toiminta on suunniteltu yhteistyössä TE-palvelujen kanssa. Toimintaan voidaan ohjata asiakkaita kaikkien perhe- ja sosiaalipalvelujen kautta. Paavo-toiminta on alkanut kokeiluna vuonna 2017, mutta sen toiminta on vakiinnutettu. Uusimpana kehitysaskelena perhekeskuksen perhetyöntekijät ovat osallistuneet Paavo-toimintaan, ja yhteistyötä on tarkoitus jatkaa.

Hankerahoituksella on kehitetty myös monikielinen MyIntegration-verkkopalvelu. Se kehitettiin yhteistyönä kaupungin eri toimialojen kanssa ESR-rahoituksen tuella vuosina 2017-2019. Sen jälkeen sitä on kehitetty kotoutumisen edistämisen palveluissa osana muuta palvelutuotantoa. Luvussa 5 on kuvattu MyIntegration-verkkopalvelun sisältöä ja osana kaupungin ekosysteemityötä.

Kotoutumisen edistämisen palveluissa seurataan yksikön eri asiakkaiden määriä. Varsinaisia kotoutumisen edistymiseen liittyviä indikaattoreita ei ole käytössä tällä hetkellä, mutta niiden kehittämisen tarve on ilmeinen. Kotoutumisen edistämisen palveluissa on selvitetty pitkään erilaisia kotoutumisen edistämisen vaikuttavuuden arviointimenetelmiä. Niiden kehittämiseen on todettu liittyvän haasteita. Kotoutumisen edistämisen indikaattoreita on kehitetty viime vuosina valtakunnallisestikin, mutta tarvetta on kehittää niitä edelleen lisää.

6.1.2. Sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen toimiala yleisesti

Perhe- ja sosiaalipalvelut. Kotoutumisen edistämisen palvelut on maahanmuuttajille tarjottava erityispalvelua. Muilta osin perhe- ja sosiaalipalveluissa, ikäihmisten palveluissa sekä asiakasohjauksen palveluissa maahanmuuttajille tarjotaan samoja palveluita kuin muillekin tuki ottaen huomioon kulttuurilliset asiat ja kielitaito. Tarvittaessa käytetään tulkkia. Joitakin säännöllisiä ryhmätoimintoja on suunnattu vain maahanmuuttajille.

On myös sovittu säännöllisistä tapaamisista kotoutumisen edistämisen palvelun ja perhekeskuksen toimijoiden välillä. Tavoitteena on tiivistää yhteistyötä entisestään tavoitteena yhteinen asiakas suunnitelma. Myös alkuvaiheen kotoutumisajan jälkeistä siirtymää perhekeskuksen palveluihin on tarkoitus kehittää.

Terveyspalvelut. Terveyspalveluissa maahanmuuttajille on käytössä sekä erityispalveluita että yleisiä palveluita. Erityispalvelua on maahanmuuttajasairaanhoitajan ja psykiatrisen sairaanhoitajan palvelut. Yleisiä palveluita ovat muut avosairaanhoidon palvelut, joita tuotetaan samanlaisella rakenteella ja toimintamallilla kuin muillekin palvelujen käyttäjille. Erityispalveluiden tarkoituksena on valmentaa maahanmuuttajaa toimimaan Terveyspalveluissa niin, että jatkossa toimiminen itsenäisesti yleisissä palveluissa onnistuu.

Terveyspalveluissa on vuodesta 2014 toiminut kotoutumisen edistämisen palvelujen ja terveyspalvelujen yhteinen kehittäjätiimi, jonka tavoitteena on vahvistaa henkilöstön osaamista maahanmuuttajien kanssa työskenneltäessä sekä kehittää maahanmuuttajien palveluprosesseja. Hämeenlinnassa ollaan työstämässä myös paikallista FGM (tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisy) toimintamallia monialaisessa työryhmässä. Yleisimmille kielille käännettyjä potilasohjeita hyödynnetään Terveyspalveluissa. Ohjaus- ja neuvontapalveluja pyritään kokonaisuudessaan kehittämään entistä asiakaslähtöisemmiksi.

Terveyspalveluissa palveluissa ei toistaiseksi käytössä ole mittareita, joilla voidaan mitata kotoutumisen edistymistä. Valtakunnallisessa ODA-hankkeessa vuosina 2016-2018 mukana ollut Turku on kuitenkin kehittänyt terveydenhuollon alkukartoitusta osana OmaOlo-palvelua. Hämeenlinnan kaupunki osallistui Turussa kehitetyn menetelmän toimivuuden arviointiin, mutta Hämeenlinnassa kyseistä alkukartoitusmenetelmää ei ole otettu ainakaan toistaiseksi käyttöön.

Hyviä käytäntöjä kotoutumisen edistämässä on läheisverkoston hyödyntäminen hoidon suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Luottamuksellisen suhteen muodostaminen vaatii monialaista yhteistyötä sekä vastavuoroisuutta asiakkaan ja työntekijän välillä. Pysyvät hoitosuhteet ainakin alkuvaiheessa tukevat luottamuksen syntymistä. Terveyspalveluissa on saatu vakinaistettua sekä maahanmuuttajasairaanhoitajan että psykiatrisen sairaanhoitajan toimet. Onnistumisena voidaan pitää myös sitä, että tulkkipalveluja on opittu käyttämään tarkoituksenmukaisesti kaikissa yksiköissä asianmukaisen hoidon optimoimiseksi.

Ikäihmisten palvelut. Ikäihmisten palveluissa maahanmuuttajien palvelut sisältyvät yleisiin palveluihin. Tulkkipalvelut ovat käytössä tarvittaessa. Ikäihmisten palveluissa ei ole tuotettu kokeiluja, hankkeita tai ohjelmia erityisesti maahanmuuttajia silmällä pitäen. Kaikkien asiakkaiden palvelut suunnitellaan ja toteutetaan kuitenkin aina yksilöllisesti. Tarve erityispalveluihin tiedostetaan, koska erityispalvelut tulevat kuitenkin tulevaisuudessa kasvamaan väestön monimuotoistumisen ja ikääntyvän vieraskielisen väestön lisääntymisen myötä.

Asiakasohjaus ja hankinnat. Sosiaali- ja terveystalvelujen hankintayksikkö on kilpailuttanut perhetyön, tukihenkilöpalvelujen ja jälkihuollon ostopalvelut yhteistyössä lastensuojelun, lapsiperheiden palvelujen ja kotoutumisen edistämisen palvelujen kanssa. Hankintapäätös on vuodelta 2020, ja se on voimassa sopimuskaudella 2021-2023 sisältäen lisäksi yhden vuoden option. Sote-uudistuksen tultua voimaan sopimus voidaan siirtää hyvinvointialueelle. Hankintayksikkö ja sen yhteistyökumppanit eli lastensuojelu, lapsiperheiden palvelut, kotoutumisen edistämisen palvelu ja ostopalveluyritykset tekevät hankinta-ajalla jatkuvasti yhteistyötä ostopalvelujen toimivuuden edistämiseksi ja yhteistyön kehittämiseksi.

Sosiaali- ja terveystalvelujen hankintayksikkö antaa konsultaatiotukea muutoinkin eri palveluille hankintoja tehtäessä. Hämeenlinnan kaupunki noudattaa hankintoja tehdessään yleistä hankintaohjettaan, ja myös kotoutumisen edistämiseen liittyviä sosiaali- ja terveydenhuollon hankintoja suunniteltaessa ja tehtäessä näitä ohjeita noudatetaan.

Sivulla 34-35 taulukkoon 2 on koottuna sosiaali- ja terveystalvelujen toimialan kotoutumista tukevat palvelut sekä niiden kehittämiskohteet.

Taulukko 2: Sosiaali- ja terveystalvelujen toimialan kotoutumista tukevat palvelut ja niiden kehittämiskohteet (ylärivillä otsikko ja alariveillä palvelut ja kehittämiskohteet palveluittain)

Sosiaali- ja terveystalvelujen toimiala	Millaisia kotoutumista edistäviä ja tukevia palveluja tarjotaan vieraskielisille tällä hetkellä?	Millaisia kehittämiskohteita on kotoutumisen edistämisessä?
<p>1. Perhe- ja sosiaali-palvelut</p>	<p>1) Osa palveluista kaikkien saatavilla ja osa erillispalveluina</p> <p>2) Kotoutumisen edistämisen yksikkö: Monialaisuutta edistävä hallinto Matalan kynnyksen monikielinen opastus ja neuvonta MyIntegration-verkkopalvelu Kotouttavan sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palvelut mukaan lukien ostopalvelut Kotoutumista tukevat ryhmätoiminnot Luvatta maassa olevien palvelut Yhdistyksien pienavustukset</p> <p>3) Lapsiperheiden kotipalvelu ja perheyö</p> <p>4) Monikulttuurinen äiti-lapsi-kerho</p> <p>5) Ennaltaehkäisevät terveystalvelut: äitiys- ja lasten neuvolapalvelut, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto (määräaikaiset terveystarkastukset, ryhmätoiminnot), Nuorten terveystalvelu (sis. lääkäri- ja psykologi sekä päihdetyön palveluita), puhe- ja toimintaterapia (perhekeskus, varhaiskasvatus, koulut).</p> <p>Palvelua tarjotaan englanninkielisenä ja hyödynnetään tulkkipalveluita.</p> <p>Jaettavaa materiaalia usealla kielellä tarjolla.</p> <p>6) Vammaisten, ikäihmisten sekä mielen-terveys- ja päihdepalveluiden palvelutarpeenarvioinneissa huomioidaan ihmisten yksilölliset tarpeet</p>	<p>1) Kotoutumisen edistämisen valtavirtaistaminen niin sisäisesti kuin monialaisena yhteistyönä (tavoite: perustalvelut vastasivat entistä paremmin maahanmuuttajienkin tarpeisiin)</p> <p>2) Tavoitteena yhdistää kotoutumisen edistämisen palvelun toimintaa muiden lapsiperhepalvelujen kanssa</p> <p>3) Palveluneuvonnan ja -ohjauksen edelleen kehittäminen</p> <p>4) Monikanavaisen ja -kielisen viestinnän edelleen kehittäminen</p> <p>5) Maahanmuuttajataustaisten ihmisten entistä parempi mukaan ottaminen palvelujen kehittämiseen</p> <p>6) Kotoutumisen edistämisen mittareiden kehittäminen valtakunnallisena, alueellisena ja paikallisena yhteistyönä</p> <p>7) Henkilöstön osaamisen vahvistaminen</p> <p>8) Maahanmuuttajien tarpeiden huomiointi yleisissä ryhmätoiminnoissa ja palvelujen vastaanottavuuden lisääminen</p> <p>9) Yhteistyön tiivistäminen kotoutumisen edistämisen palvelujen sekä vammaisten, ikäihmisten sekä mielen-terveys- ja päihdepalveluiden palvelutarpeenarvointien kanssa</p>

Sosiaali- ja terveyspalvelujen toimiala	Millaisia kotoutumista edistäviä ja tukevia palveluja tarjotaan vieraskielisille tällä hetkellä?	Millaisia kehittämiskohteita on kotoutumisen edistämisessä?
2. Terveyspalvelut	1) Osa palveluista kaikkien saatavilla ja osa erillispalveluina 2) Maahanmuuttajien sairaanhoitaja ja psykiatrinen sairaanhoitaja sekä ryhmätoimintaa (liikunta) 3) Tulkkipalveluja käytetään tarpeen mukaisilla kielillä 4) Luvatta maassa oleville järjestetään välttämätön päivystyksellinen hoito	1) Henkilöstön laaja-alainen maahanmuuttoon liittyvän osaamisen vahvistaminen 2) Ohjaus- ja neuvontapalvelun parantaminen (ohjeet ja materiaalit eri kielillä) 3) Kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen palvelujen kehittämisessä 4) Yhteistyö muiden kaupungin toimijoiden ja 3. sektorin kanssa
3. Ikäihmisten palvelut	1) Palvelut ovat kaikkien saatavilla 2) Työyhteisön monimuotoisuutta edistetty 3) Tulkkipalveluja käytetään tarvittaessa 4) Asiakkaan yksilöllisyyden huomioiminen, kulttuurin ja uskonnon huomioiminen	1) Työyhteisön monimuotoisuuden edelleen rikastaminen 2) Yhteistyön edelleen kehittäminen kotoutumisen edistämisen palvelujen kanssa 3) Resurssien kohdentaminen tulevaisuudessa maahanmuuttaja-asiakkaiden tarpeet huomioiden
4. Asiakasohjaus ja hankinnat	1) Asiakasohjausta ja hankintoja tehdään kaikkien saataville 2) Kotoutumista edistävän perhetyön ja jälkihuollon ostopalvelut kilpailutettu yhteistyössä lastensuojelun, lapsiperheiden ja kotoutumisen edistämisen palvelujen kanssa	1) Ostopalvelujen edelleen kehittäminen yhdessä lastensuojelun, lapsiperheiden palvelujen ja kotoutumisen edistämisen palvelujen kanssa sekä tarvittaessa työkäisten palvelujen kanssa

6.2. Sivistyksen ja hyvinvoinnin toimiala

Sivistyksen ja hyvinvoinnin toimialaan kuuluvat 1. opetus-, nuoriso- ja lastenkulttuuripalvelut, 2. varhaiskasvatustalot, 3. kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut sekä 4. palveluohjausyksikkö. Sivistys- ja hyvinvointitoimialalla kotoutumisen edistäminen tapahtuu pääsääntöisesti osana normaalia toimintaa. Sivistyksen ja hyvinvoinnin toimiala käydään seuraavaksi lävitse sisällöittäin ja lopuksi esitetään palvelut ja kehittämiskohteet taulukkomuodossa.

6.2.1. Opetus-, nuoriso- ja lastenkulttuuripalvelut

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa määritellään perusopetuksen arvoperusta. Sen mukaan perusopetuksessa tulee kunnioittaa oppilaan ainutkertaisuutta ja oikeutta hyvään opetukseen sekä pyrkiä ihmisyyden, sivistyksen, tasa-arvon ja demokratian edistämiseen. Kulttuurinen moninaisuus on perusopetuksen rikkaus.

Perusopetuksen ja kasvatuksen valtakunnallisina tavoitteina ovat kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen edistämällä tarpeellisten tietojen ja taitojen kehitystä. Oppiainerajat ylittävää laaja-alaista osaamista edustavat kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu.

Toimintakulttuurin kehittämisen perusedellytys on toisia arvostava, avoin ja vuorovaikutteinen sekä kaikkia yhteisön jäseniä osallistava ja luottamusta rakentava keskustelu.

Hämeenlinnan perusopetuksessa on yli 400 oppilasta, joiden äidinkieli on muu kuin suomi. Oppilaat puhuvat 34 muuta kieltä kuin soomea äidinkielenään.

Perusopetuksessa maahanmuuttajat osallistuvat yleisiin palveluihin, joihin on sisällytetty heidän oppimistaan tukevia erillisiä opetusmuotoja. Erityisten maahanmuuttajaoppilaille suunnattujen opetuksen muotojen erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden monikielisyttä sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Erityistä maahanmuuttajaoppilaille suunnattua opetusta ovat 1) valmistava opetus, 2) suomi toisena kielenä -opetus, 3) oman äidinkielen opetus sekä osana yleisopetusta 3) katsomusaineiden opetus.

Vuosina 2021-2022 toteutettavassa Oikeus oppia -hankkeessa korostetaan lasten ja nuorten siodemografisten tekijöiden yhteyttä oppimiseen. Hämeenlinnan kaupungissa on myön tunnistettavissa alueiden välistä erilaisuutta, ja tämä tullaan huomioimaan tulevaisuuden kehittämistyössä myös maahanmuuttajalasten tarpeita huomioiden.

Kieliympäristön monimuotoisuutta tarkastellaan myös mahdollisuuksien näkökulmasta. Järjestetäessä maahanmuuttajille laajaa oman äidinkielen opetuksen tarjontaa on mahdollista harkita kantasuomalaisten lasten ja nuorten kieltenopetusmahdollisuuksien laajentamista. Helsingin yliopiston tutkijat Gunilla Holm ja Jan-Erik Mansikka kirjoittavat koulun kehittämisestä laaja-alaisemmasta kulttuurisesta näkökulmasta. He käyttävät monikulttuurisesta koulusta käsitettä kosmopoliittinen koulu. Tietoisesti monikulttuurinen koulu laajentaa aktiivisesti toimintansa kehittämistä sekä kohti kotikansainvälisyyttä että kansainvälisiä toimintatapoja.

Nuorisopalvelut on suunnattu kaikille yhdenvertaisesti. Pelitoiminnassa on kuitenkin havaittu, että maahanmuuttajat ovat muita aktiivisempia kävijöitä pelitilalla. Ohjaamossa palvellaan nuoria myös vieraili kielillä ja käytetään tulkkipalveluita tilanteen ja tarpeen mukaan. Ohjaamalla vahvistetaan työntekijöiden kykyä palvella maahanmuuttajataustaisia asiakkaita valtakunnallisen Kohtaamo-hankkeen kautta.

Erityisenä onnistumisena nuorisotyössä voi nähdä pelitoiminnan, jonka kautta on voitu luoda maahanmuuttajille yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksia.

6.2.2. Varhaiskasvatuspalvelut

Varhaiskasvatuksessa maahanmuuttajien palvelut on sisällytetty yleisiin palveluihin. Palvelu tarjotaan lähipalveluna siellä, missä muutkin lapset ovat. Vuorovaikutuksen onnistumiseksi osa lomakkeista ja asiakirjoista on käännetty useille kielille ja tulkkipalvelua käytetään aina lasten palaverissa. Lisäksi tarvittaessa käytetään kuvia helpottamaan kommunikaatiota sekä lasten että aikuisten kanssa. Yli 3-vuotias vieraskielinen lapsi, joka aloittaa uudessa päivähoitoryhmässä, saa rakenteellisen tukipaikan eli on kahden paikalla ensimmäiset 6 kuukautta, suomi toisena kielenä -oppimisen alun turvaamiseksi.

Varhaiskasvatuksen Daisy-palvelun käyttöön opastetaan videoilla.

Varhaiskasvatuksessa kaikki hankkeet kohdentuvat myös maahanmuuttajalapsiin tasavertaisesti. Viime vuosina opetus- ja kulttuuriministeriön Tasa-arvorahoituksen sekä Positiivisen diskriminaation edistämisen rahoituksesta on palkattu hankeosaajia monikulttuurisimpiin lapsiryhmiin edistämään henkilöstön osaamista lasten kielen kehityksen tukemisessa, sosiaalisessa osallisuudessa ja katsomusten moninaisuudessa.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutuksissa on painotettu monikulttuurisuuden, moninaisten katsomusten ja yhdenvertaisuuden teemoja ja hyödynnetty kouluttajina mm. Pakolaisavun kouluttajia (joilla asiaosaamisen lisäksi vahva kokemusasiantuntijatausta) sekä vierailtu erilaisissa katsomuksellisissa yhteisöissä. Tällä pyritään vahvistamaan henkilöstön osaamisen kehittymistä ja ymmärrystä monikulttuurisuuden, kotoutumisen sekä kulttuurien ja katsomusten dialogin kysymyksistä.

Varhaiskasvatuksessa huomio kiinnitetään kielitietoiseen arkeen erityisesti monikulttuuristen lasten, mutta myös suomalaisten lasten kielen kehityksen ja vuorovaikutuksen tukemiseksi ja rikkaan vuorovaikutuksen ylläpitämiseksi. Samoin keskeiset varhaiskasvatussuunnitelman mukaiset tavoitteet eli osallisuus ja yhdenvertaisuus huomioivat myös monikulttuuristen lasten tarpeet.

Uutena ollaan ottamassa käyttöön kielitietoisien pedagogiikan kehittäminen varhaiskasvatuksessa (KIELIPEDA-työväline).

Osallistuminen varhaiskasvatukseen antaa lapselle mahdollisuuden yhdenvertaiseen osallisuuteen ja suomen kielen oppimiseen vertaisten kanssa päivän eri tilanteissa ja leikeissä. Perheelle mahdollistuu kohtaamiset henkilöstön kanssa aamuin ja iltapäivisin. Luottamuksen ja hyvän vuorovaikutuksen rakentumista edistetään huoltajien ja lasten kanssa.

Varhaiskasvatus tarjoaa luontevan kotoutumisen ympäristön, koska vieraskieliset perheet ovat samassa lähipäiväkodissa/-eskarissa muiden perheiden kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tulkkipalvelut on saatu käyttöön aloitus-, varhaiskasvatussuunnitelma- ja esiopetussuunnitelmakeskusteluissa. Tulkkauksen avulla voidaan tukea vuorovaikutusta, luottamusta ja avoimuutta.

6.2.3. Kirjastopalvelut ja museopalvelut

Kirjastotoiminnassa noudatetaan yleisiä periaatteita, jotka liittyvät myös maahanmuuttajien kotoutumiseen. Tällaisia ovat muun muassa yhteisöllisen, moniarvoisen ja aktiivisen kuntalaisuuden tukeminen, sivistyksellisten perusoikeuksien yhdenvertaisen toteutumisen edistäminen ja kulttuurisen moniarvoisuuden edistäminen. Kirjaston tarjoamat palvelut liittyvät kiinteästi kaikkien asukkaiden hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja arjen turvallisuuden lisäämiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn ja osallisuuden vahvistamiseen.

Kirjastossa maahanmuuttajien palvelut on sisällytetty yleisiin palveluihin. Kirjastossa kansalaisuus tai kieli ei ole keskeinen asiakkuutta määrittävä tekijä. Kirjaston harrastus- ja kokoontumistilojen ja tietokoneiden käyttö, tilaisuudet ja tapahtumat ja niiden järjestäminen ovat mahdollisia kaikille tasapuolisesti. Palvelujen tarjonnassa ja digi- ym. opastuksessa pyritään aina ottamaan huomioon eri asiakasryhmät. Maahanmuuttajat edustavat useita eri asiakasryhmiä, joilla on erilaiset palvelutarpeet.

Kirjastopalvelut toimivat sekä luontevana osana yksilön henkilökohtaista kotoutumisprosessia että kotoutumiskoulutuksen resurssina. Aineistoja tarjotaan sekä fyysisessä että e-muodossa mahdollisimman monikielisesti. Kirja-aineistoja valtakielillä ja e-lehtiä 60 eri kielellä. Musiikki ja elokuvat eivät juuri tunne kielirajoja. Kirjastossa on opetusaineistoja kotoutumiskoulutuksen tueksi. Suomessa harvinaisten kielten aineistoa välitetään asiakkaille Monikielisestä kirjastosta tai esimerkiksi venäjänkielisille valtakunnallisesta venäjänkielisestä kirjastosta.

Kirjastopalveluissa on toteutettu useita hankkeita ja kokeiluja, joiden avulla on voitu edistää kotoutumista. Hämeenlinnan kaupunginkirjaston Naisten dialogiset tilaisuudet kirjastoissa -hankkeessa vuosina 2018-2019 kehitettiin suomen- ja vieraskielisten naisten dialogia paikallisten ja valtakunnallisten yhteistyökumppanien kanssa. Tällaisia olivat muun muassa hanketta rahoittanut Aluehallintovirasto, koulutuskuntayhtymä Tavastian Lapsi- ja perhepalveluiden kehittämishanke, Lukukeskus, Monikielinen kirjasto ja Selkokeskus. Ruohonjuuritason hankkeessa verkostoiduttiin asiakkaisiin ja mahdollisiin asiakkaisiin sekä heitä tukeviin tahoihin ja ihmisiin.

Hanke tuotti useita onnistumisia:

- Kirjastossa on nyt aktiivisia kotikieleltään ei-suomenkielisiä asiakkaita, joilta voi kysyä asiantuntemusta palvelujen suunnittelussa tai pyytää toiminnan toteuttajiksi
- Hämeenlinnan monikulttuurisen verkoston tietämys kirjastosta yhtenä tärkeänä kotoutumista tukevana palveluna lisääntyi
- Hankkeesta tiedotettiin tehokkaasti verkostossa, mikä mahdollisti hankkeen kautta saatujen kokemusten jakamisen erilaisissa kirjastoalan koulutuksissa laajemminkin Suomessa
- Ryhmien vierailut pääkirjastoon lisääntyivät ja opettajien toiveet sisällöistä täsmentyivät
- Kirjaston tietämys kotouttamisprosessista lisääntyi esim. kielitaitotasot, selkokielen tarve, kotoutumisen esteet ja mahdollisuudet

- Lisäksi hanke tuotti useita yksittäisiä onnistumisia kuten Nummen koululla toteutetut viisikieliset ”Kysy kulttuurista” -tilaisuudet, kirjaston selkokielliset käyttösaännöt, yhteistyö MyIntegrati-on-verkkopalvelun kanssa sekä Said Mihlin selkokiellinen opas kirjaston käyttöopas ”24 hyvää asiaa kirjastossa”

Hämeenlinnan kaikki museopalvelut ovat luonnollisesti myös maahanmuuttajien käytössä. Kaupunginmuseossa maahanmuuttajille on tehty opastuksia yhteistyössä Hämeen Setlementin kanssa. Museolehtori on myös käynyt Kumppanuustalolla keskustelemassa maahanmuuttajaryhmien kanssa. Hyviä kokemuksia on näyttelyissä tehdyistä simultaanitulkkauksista, missä opas puhuu selkosuomella ja ryhmän mukana oleva tulkki kääntää opastuksen ryhmän omalle kielelle. Myös taidemuseo on tehnyt hankeyhteistyötä maahanmuuttajapalvelujen kanssa.

6.2.4. Liikuntapalvelut

Liikuntapalvelut on pääosin suunnattu kaikille. Yksittäisiä räätälöintejä on tehty esimerkiksi liikuntatilojen varaamisessa tietyille kohderyhmille. Vähävaraisten perheiden lasten liikunnan tukeminen -hankkeessa oli tuki suunnattu kaikille, ja esimerkiksi jalkapallossa tukea kanavoitui myös maahanmuuttajaperheille. Liikuntapalveluissa on järjestetty myös tutustumisia liikuntapaikkoihin, esimerkiksi Hämeenlinnan uimahalliin.

6.2.5. Sivistys- ja hyvinvointitoimialan palveluohjaus

Sivistys- ja hyvinvointitoimialan palveluohjauksessa maahanmuuttajien palvelut on sisällytetty pääosin yleisiin palveluihin, poikkeuksena eri kielille käännetty tiedotteet, joita tehdään tarvittaessa. Palveluohjaus on ollut mukana maahanmuuttajille tarkoitetulla Paavo-kurssilla, jossa kerrotaan mm. varhaiskasvatukseen hakeutumisesta. Lisäksi ollaan mukana kehittämässä maahanmuuttajalapsen palvelupolkua varhaiskasvatuksessa kuvaten sen palvelumuotoilun keinoin. Palveluohjauksesta on koulutettu perhetyöntekijöitä Daisy -järjestelmän käyttöön, jotta heillä on tarvittaessa riittävää osaamista auttaa maahanmuuttajaperheitä.

Palvelutarpeen arviointilomakkeessa on huomioitu maahanmuuttajien erityistarpeet. Esimerkiksi pakolaisten vastaanotossa perheen kanssa täytetty lomake siirtyy palveluohjaukseen lapsen hoitopaikkahakemuksen mukana, ja sieltä päiväkotiin päivähoitopäätöstä tehtäessä. Lomake auttaa perhettä aloittamaan uusien palveluiden asiakkuutta, kun alkukartoituksessa kerrotut taustatiedot siirtyvät etukäteen varhaiskasvatukseen.

Taulukko 3: Sivistyksen ja hyvinvoinnin toimialan kotoutumista tukevat palvelut ja niiden kehittämiskohteet (ylärivillä otsikko ja alariveillä palvelut ja kehittämiskohteet palveluittain)

Sivistyksen ja hyvinvoinnin toimiala	Millaisia kotoutumista edistäviä ja tukevia palveluja tarjotaan vieraskielisille tällä hetkellä?	Millaisia kehittämiskohteita on kotoutumisen edistämiseksi?
Perusopetus ja lastenkulttuuri	1) Palvelut saavutettavia kaikille 2) Valmistava opetus 3) Suomi toisena kielenä opetus 4) Oman äidinkielen opetus 5) Katsomusaineet (islam, katolinen uskonto) 6) Vauvakerho ARXissa 7) Laadullinen tutkimus ARXin saavutettavuudesta	1) Käyttäjälähtöinen palveluiden kehittäminen monikulttuuristen lasten ja nuorten sekä heidän vanhempien kanssa perusopetuksessa 2) Koulujen toiminnan kehittäminen kohtaamisen ja toiminnan alustoina 3) Yhteistyö kotoutumisen edistämisen palvelun kanssa
Nuorisopalvelut	1) Palvelut saavutettavia kaikille, mm. avoin nuorisotilatoiminta ja ohjaamo 2) Pelitoiminta kiinnostanut erityisesti	1) Monikulttuurinen kohtaaminen 2) Tyttöjen omat tilat ja toiminta

Sivistyksen ja hyvinvoinnin toimiala	Millaisia kotoutumista edistäviä ja tukevia palveluja tarjotaan vieraskielisille tällä hetkellä?	Millaisia kehittämiskohteita on kotoutumisen edistämiseksi?
Kirjastopalvelut	1) Palvelut saavutettavia kaikille 2) Yleiset periaatteet, joilla edistetään maahanmuuttajien kotoutumista 3) Tarkoituksenmukaiset tilat, ajantasainen välineistö sekä riittävä ja osaava henkilöstö	1) Lisätä viestintää yleisten kirjastojen tehtävistä ja palveluista 2) Vahvistaa tietoisuutta kirjastojen monikielisistä kokoelmista sekä Monikielisen kirjaston valtakunnallisista palveluista 3) Vahvistaa tietoisuutta kirjastotiloista kaikille yhteisinä kansalaistoiminnan, vuoropuhelun sekä monipuolisen tapahtumatoiminnan areenoina 4) Tarjota tiloja ja tukea kulttuurista moninaisuutta edistävään toimintaan 5) Vahvistaa sosiaalisia suhteita tuomalla erikielisiä ja eri taustoista tulevia ihmisiä yhteen tapaamaan toisiaan ja tekemään yhteistyötä 6) Edistää vuoropuhelua ja kohtaamisia eri kulttuuritaustasta tulevien ihmisten välillä
Varhaiskasvatustopalvelut	1) Palvelut saavutettavia kaikille	1) Varhaiskasvatuksen henkilöstön monikulttuurisuuden ja -katsomusten osaamisen kehittäminen 2) Monikulttuurinen kohtaaminen ja monikulttuuristen, heikon suomen kielen osaavien lasten sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen 3) Monikulttuuristen perheiden osallisuuden tukeminen

Sivistyksen ja hyvinvoinnin toimiala	Millaisia kotoutumista edistäviä ja tukevia palveluja tarjotaan vieraskielisille tällä hetkellä?	Millaisia kehittämiskohteita on kotoutumisen edistämiseksi?
Liikunta- ja vapaa-ajanpalvelut	1) Palvelut saavutettavia kaikille 2) Kotoutumista ovat erityisesti edistäneet mm. uinninopetus, liikuntalukkari ja maksuvapaat salivuorot 3) Järjestöavustusten kautta tukea kotoutumiseen	1) Harrastus ihan lähellä -hankkeen maksuttomat harrastukset kouluilla
Palveluohjaus	1) Palvelut saavutettavia kaikille 2) Ohjaus oikean palvelun tai asiantuntijan pariin (käännökset ja tulkkaukset tarvittaessa, videot) 2) Neuvontaa verkkosivujen sisältöä hyödyntämällä	1) Wilman käyttöön liittyvä apu ja tuki 2) Ohjaus kouluun hakemisessa ja ilmoittautumisessa 3) Tekstitettyjen videoiden hyödyntäminen nykyistä laajemmin tiedotuksessa

6.3. Kaupunkirakenteen toimiala

Kaupunkirakenteen toimiala sisältää 1. suunnittelun tulosalueen, 2. infran tulosalueen, 3. viranomaispalvelut sekä 4. tilapalvelut.

Maahanmuuttajien palvelut on kaupunkirakenteessa sisällytetty yleisiin palveluihin. Kotouttamisen huomioiminen tapahtuu käytännössä palveluiden käytön mahdollistamisella myös vieraalla kielellä.

Kantakaupungin yleiskaavan lähtökohtana on ollut sosiaalisesti kestävä, sekoittunut kaupunkirakenne. Tontinluovutuksissa on edellytetty myös muun kuin vapaarahoitteisen asuinrakentamisen tuotantoa. Keskusta-alueelle on toimenpiteillä syntynyt runsaasti uusia vuokra-asuntoja, tuettuja vuokra-asuntoja. Lisäksi uusia asumisoikeusasuntoja on rakenteilla Asemanrannassa ja Keinusaarressa. Kaavoitus linkittyy alueellisen eriytymisen estämisessä vahvasti muiden toimialojen tehtäviin kuten toimiviin varhaiskasvatukseen, perusopetukseen, sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palveluihin.

Taulukko 4: Kaupunkirakenteen toimialan kotoutumista tukevat palvelut ja niiden kehittämiskohteet (ylärivillä otsikko ja alariveillä palvelut ja kehittämiskohteet palveluittain)

Kaupunkirakenteen toimiala	Millaisia kotoutumista edistäviä ja tukevia palveluja tarjotaan vieraskielisille tällä hetkellä?	Millaisia kehittämiskohteita on kotoutumisen edistämiseksi?
1. Suunnittelun tuotosalue	1) Joukkoliikenteen verkkosivuista on tehty lyhennelmä sivustot perusvalikoiden kielillä	1) Asuinalueiden eriytymisen vähentäminen esimerkiksi erilaisten hankkeiden kautta
2. Infratuotosalue	1) Yleiset virkistyskohteet ja palstaviljelyalueet ovat kaikkien käytettävissä	1) Näiden palveluiden informoinnissa ja retkeilyreittien opasteissa tarpeen huomioida muut kielet
3. Viranomaispalvelut		1) Mahdollistetaan vieraskielinen asiakaspalvelu käännös- ja tulkkaukspalveluiden avulla
4. Tilapalvelut	1) Päiväkotien rakentamisen yhteydessä toimivien leikkipaikkojen suunnittelussa huomioidu eri kielisten lasten kommunikointimahdollisuudet ja opasteet esimerkiksi Katuman uuden päiväkodin leikkipihalla	1) Huomioida koulujen ja päiväkotien leikkipaikkojen suunnittelussa ja rakentamisessa mahdollisuuksien mukaan kielineutraalit opasteet

6.4. Konsernipalvelut

Konsernipalvelut sisältää 1. henkilöstön, hallinnon ja viestinnän palvelut, 2. strategian, kehittämisen ja tietohallinnon sekä työllisyyden palvelut sekä 3. talouden, hankinnat ja omistajaohjauksen. Konsernipalvelut ovat pääsääntöisesti kaupungin sisäistä tukipalvelua, jotka palvelevat kaikkia toimialoja ja konsernihallintoa.

Henkilöstö- ja hallintopalveluissa maahanmuuttajien palvelut on sisällytetty yleisiin koko kaupungin palveluihin. Tällä hetkellä maahanmuuttajien määrä kaupungin palveluksessa on niin pieni, ettei erillisiä palveluja tai kokeiluja ole heille toteutettu. Kaupunki ei rekisteröi järjestelmällisesti työntekijöidensä äidinkieltä, vaan tiedot perustuvat työntekijöiden ilmoittamiin tietoihin henkilöstöjärjestelmässä. Kaikki eivät tietoa ilmoita, joten kaupungin työllistämien vieraskielisten osuutta koko henkilöstöstä on mahdoton tehdä luotettavaa arviointia. Valtakunnallisena yleishuomiona mainittakoon, että maahanmuuttajataustaiset ovat muuta väestöä useammin määrärajoissa ja tukipalvelutehtävissä.

Strategia- ja kehittämissyksikkö auttaa kaupungin hallintoa ja toimialoja toteuttamaan kaupungin itselleen asettamia strategisia tavoitteita. Yksikön tehtävänä on edistää koko kaupungin yhteistä horisontaalista toimintaa. Strategia- ja kehittämissyksikkö tukee toimialoja muun muassa hanketyössä. Strategisen kehittämisen ryhmä (Strake) päättää toimialat ylittävistä hankehakemuksista sekä muiden toimijoiden hankkeisiin osallistumisesta. Strakella on käytössään vuosittain budjetoitu kehittämismääräraha, josta se voi yhteisellä päätöksellä osoittaa rahoitusta hankkeiden omarahoitukseen. Strategisen kehittämisen yksikkö on ollut tukena hankehauissa, maksatuksissa ja raportoinneissa sekä on hallinnoinut useita kotouttamiseen liittyviä hankkeita. Merkittävimpiä hankkeita ovat olleet jo aiemmin mainitut AMIF-rahoitteinen MyIntegration.fi-hanke ja sekä ESR-rahoitteinen International Talents in Kanta-Häme -hanke.

Strategisen kehittämissyksikön työllisyyspalvelut edistävät osaltaan kaupungin työllisyyttä. Strategia- ja kehittämissyksiköstä on muun muassa irrotettu työllisyyden kuntakokeilun ajaksi Kuntakokeilutoimisto, joka vastaa kokeilusta sen voimassaoloaikana vuosina 2021-2023.

Työllisyyspalvelut yhdessä opetus- ja maahanmuuttajapalveluiden kanssa on kehittänyt kulttuuritulkit tehtävää perusopetuksen vieraskielisten lasten, perheiden ja koulun yhteistyön tukemiseen. Tämä tarjoaa työllistymismahdollisuuksia, tarjoaa vieraskielisten osaamisen ja ammattitaidon hyödyntämisen sekä tukee lapsen koulupolkua ja arkea suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Toiminnalla on ollut vaikutuksia mm. Lasten poissaolojen vähenemiseen.

Työllisyyspalveluiden toiminta perustuu vahvaan yhteistyöhön, nivelvaiheiden tunnistamiseen ja muuttuvan työelämän haasteisiin vastaamiseen. Koko kuntakokeilun tehtävänä on palveluohjauksen kehittäminen, yhteensovitetun palvelukokonaisuuksien rakentaminen ja entistä paremmin rakentaa työllisyyden polkuja ja ratkaisuja asiakkaiden tarpeiden ja vahvuuksien ympärille. Työllisyyden hoidon kehittäminen perustuu Hämeenlinnan seudun Ketterimmät -työllisyysohjelmaan 2017-2025 sekä siihen liittyviin toteuttamisohjelmiin.

**Taulukko 5: Konsernipalvelujen kotoutumista tukevat palvelut ja niiden kehittämiskohteet (yläri-
villä otsikko ja alariveillä palvelut ja kehittämiskohteet palveluittain)**

Konserni- palvelut	Millaisia kotoutumista edistä- viä ja tukevia palveluja tarjo- taan vieraskielisille tällä het- kellä?	Millaisia kehittämiskohteita on kotoutumisen edistämiseksi?
1. Henkilöstö, hallinto ja viestintä	1) Myintegration.fi monikielinen verkkosivusto 2) Käännös- ja tulkkaukspalvelut	1) Listan laatiminen tehtävistä, joihin voidaan palkata maahanmuuttajia, oppimaan työn ohella suomea 2) Monimuotoisen työyhteisön johtamistaitojen vahvistaminen
2. Strategia, kehittäminen ja tietohallinto sekä työllisyys	1) Hankkeiden ja kehittämisen tuki	1) Valtavirtaistamisen edelleen kehittäminen 2) Asiakaslähtöisten palveluiden kehittäminen ja tuominen dynaamiseen pienhankintaan 3) Elinvoimayhteistyö ja työllisyyden parantaminen 4) Ohjaamo-yhteistyön kehittäminen kotoutumisen edistämisen palvelujen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa 5) Korkeasti koulutettujen palveluiden kehittäminen jatkuu edelleen 6) Omavalmentajamallin kehittäminen jatkuu myös vieraskielisten asiakastyössä
3. Talous, hankinnat ja omistajaohjaus	1) Talouden seuranta ja valvonta kotoutumisen edistämiseen liittyvissä kysymyksissä	1) Talouden seurannan edelleen kehittäminen yhteistyössä muiden palvelujen kanssa

7. Kumppanuudet ja kaupungin rooli kotouttajana suhteessa muihin toimijoihin

Kotoutumisen edistämistä tehdään laaja-alaisesti monialaisena yhteistyönä. Hämeenlinnan kaupunki lähetti kotouttamisohjelmaa valmisteltaessa kumppaneilleen kyselyn, jossa kysyttiin eri kumppanien tekemästä kotoutumisen edistämistyöstä sekä kotoutumisen kehittämiskohteista ja onnistumisista. Kysely lähetettiin 41 toimijalle, vastauksia saatiin valitettavasti vain 9 kappaletta.

Tässä luvussa on käytetty lähteinä Webropol-kyselyn kautta saamaamme aineistoa, kohdennettuja sähköpostikyselyjä sekä kumppanien omia verkkosivuja.

7.1. Hämeenlinnan kaupungin kumppanit

Hämeenlinnan kaupungin yhteistyö eri kumppanien kanssa on monitasoista ja monimuotoista. Kotouttamisohjelman oheisaineistoksi on laadittu tätä lukua laajempi selvitys Hämeenlinnan kaupungin kumppanuuksista ja niiden kehittämisestä. Selvitys löytyy ohjelman liitteestä 1.

Kansainvälisellä tasolla kaupungilla on kotoutumiseen liittyen useita yhteistyökumppaneita. UNHCR vastaa kiintiöpakolaisten uudelleensijoittamisesta pakolaisleireiltä kuntiin. IOM eli Kansain-

välinen siirtolaisuusjärjestön toimintaan kuuluvat avustettu vapaaehtoinen paluu ja paluutuki, uudelleensijoittaminen, kotoutumisen tukeminen, ihmiskaupan vastainen työ sekä siirtolaisuus ja kehitys -hanke. Kansainvälinen Punainen Risti ja Suomen Punainen Risti osallistuvat uudelleensijoittamisen käytännönjärjestelyihin. UNICEF valvoo lasten edun toteutumista. Taloudellisten ja sosiaalisten asiain osasto tarjoaa puolestaan globaalista muuttoliikkeestä tilastotietoa, jota kunnatkin voivat hyödyntää omassa suunnittelussaan.

Kansallisella tasolla kotoutumisen edistämistä tukevat useat ministeriöt työ- ja elinkeinoministeriöstä sisäministeriöön, opetus- ja kulttuuriministeriöstä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöön sekä ympäristöministeriöön. Maahanmuuttovirasto on sisäministeriön alainen virasto, joka käsittelee maahanmuuttoa, maassa oleskelua, pakolaisuuteen sekä Suomen kansalaisuuteen liittyviä asioita. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa Suomessa kotouttamispolitiikan yleisestä kehittämisestä, suunnittelusta, yhteensovittamisesta, arvioinnista ja seurannasta.

Alueellisella ja paikallisella tasolla kotoutumista edistetään eri toimijoiden kanssa yhteistyönä. Osa toimijoista on valtakunnallisia mutta toimii kuitenkin myös alueellisella ja paikallisella tasolla. Osa toimijoista on viranomaisia ja osa muita toimijoita. Kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu kotouttamisen kehittämisestä sekä sen suunnittelusta ja seurannasta paikallistasolla, kun taas Hämeen ELY-keskuksella on alueellinen yleis- ja yhteensovittamisvastuu.

Hämeenlinnan kaupunki tekee laaja-alaista yhteistyötä kotoutumisen edistämiseen liittyvissä kysymyksissä eri viranomaisten, yhdistysten, säätöiden, uskonnollisten kirkkojen ja yhdyskuntien, maahanmuuttajien glokaaliin toimijuuteen ja kulttuurien moninaisuuteen liittyvien muiden yhdistysten sekä yhteisöjen kanssa. Lisäksi yhteistyötä tehdään paljon vapaa-ajan ja harrastustoimijoiden, oppilaitosten ja koulutuspalvelujen tarjoajien sekä yritys- ja asuntotoimijoiden kanssa.

Keskeisin alueellinen yhteistyökumppani on alueellisesta yhteensovittamisesta vastaava Hämeen ELY-keskus. Strategisella ja arjen yhteistyöllä edistetään onnistunutta kotoutumista. Hankkeilla voidaan kehittää yhteistyössä palveluja.

7.2. Hämeenlinnan kaupungin rooli suhteessa kumppanuuksiin

Kun työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kotoutumisen edistämisen yleis- ja yhteensovittamisesta valtakunnallisesti ja Hämeen ELY-keskus alueellisesti, niin Hämeenlinnan kaupunki vastaa palvelujen yleis- ja yhteensovittamisesta kaupungin alueella. Lisäksi, kuten edellä on kuvattu, kaupunki on yhteistyökumppani toimijoilleen: niin konsultaation ja koulutuksen antajana ja kohteena kuin palvelujen kehittäjänä, yhteen kokoajana, ostajana ja rahoittajana.

Hämeenlinnan kaupunki ja sen yhteistyökumppanit ovat kehittäneet yhdessä monikulttuuriset aamukahvit, joka on yhteistyöryhmä eri toimijoille tiedon vaihtamiseksi eri puolilla tuotetuista palveluista ja kuulumisista. Monikulttuuriset aamukahvit kokoontuvat muutaman kerran vuodessa, ja lisäksi ryhmän jäsenet kuuluvat yhteiseen sähköpostiryhmään, joka toimii niin ikään tiedonvaihdon

välineenä. Tarvetta kumppanuuksien kehittämiseksi on etenkin työllisyyden, kaupungin elinvoiman ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden osallisuuden näkökulmasta.

Hämeenlinnan kohtaamispaikkana niin maahanmuuttajille kuin muille kuntalaisille toimii Kumppanuustalo, joka on yhdistysten ja yhteisöjen aktiivisessa käytössä. Kumppanuustalossa toimivat muun muassa Hämeen Setlementti, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hämeen piiri, Vapaaehtoiskeskus Pysäkki, Taidekeskus Kettuki, Hämeenlinnan Vanhusten Asuntosäätiö, Hämeenlinnan kaupungin kotoutumisen edistämisen palvelut ja työikäisten palvelut.

7.3. Kumppanuuksien kehittämistarpeita kotoutumisen edistämiseksi

Ohjelmatyö kirjoittamisen aikana ja Webropol-kyselyjen pohjalta kumppanuusyhteistyössä on seuraavia esiin nousseita ja nostettuja kehittämistarpeita.

- Maahanmuuttajien ja vieraskielisten osallisuuden sekä kulttuurisen moninaisuuden edistäminen
- Yritystoiminnan ja Hämeenlinnan kaupungin yhteistyön lisääminen kotoutumisen edistämiseksi
- Oppilaitosten yhteistyötä on tarvetta kehittää edelleen
- Yhteistyön koordinaatiota tulee edelleen kehittää

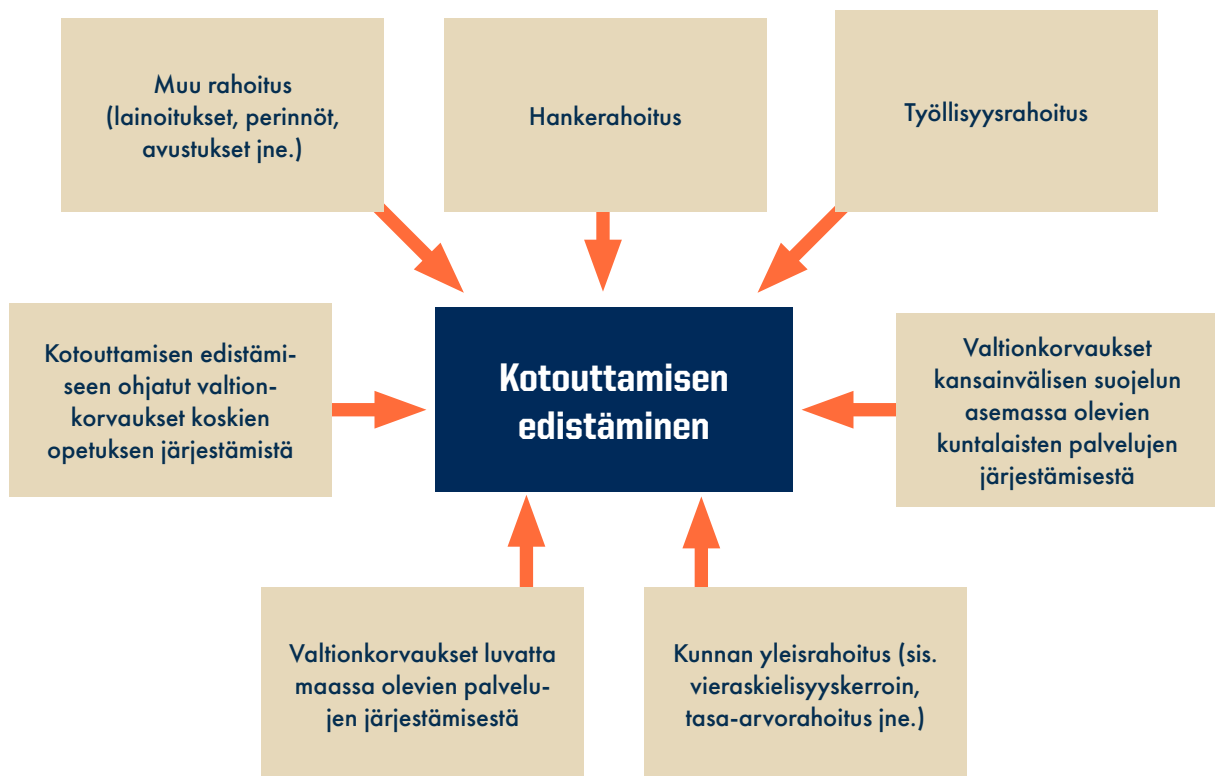

8. Kotoutumisen edistämisen rahoitus

Valtion talousarviossa kotoutumista edistävät määrärahat on budjetoitu viiden eri ministeriön pääluokkaan, joista keskeisempiä ovat työ- ja elinkeinoministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö. Hämeenlinnan kaupungin taloudessa määrärahat jakautuvat erityisesti sivistyksen ja hyvinvoinnin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimialoille. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kautta tuetaan silti myös niin sanottua yleistä maahan- ja maastamuuton ohjausta ja neuvontaa sekä tuetaan kaupungin strategiatyötä. Kotoutumisen edistämistä rahoitetaan kuitenkin käytännössä monista eri lähteistä, joita avataan tässä rahoitusta koskevassa luvussa. Maahanmuuttajat ovat kuntalaisia siinä missä muutkin kuntalaiset, ja erilaisten erityisryhmien palveluja varten kaupungilla on omat rahoituskanavansa.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen eri lähteet kuvataan sivulla 50 kuviossa 3 (jonka sisältö on kerrottu sanallisesti kuvan jälkeen). Kotouttamishojelman tueksi on lisäksi tehty erillinen selvitys kotoutumisen edistämisen rahoituksesta. Selvitys löytyy ohjelman liitteestä 2.

Kuvio 3: Kotoutumisen edistämisen rahoituslähteet

Edellä olevassa kuvassa on esitetty kotoutumisen edistämisen rahoituksen eri lähteet, joita ovat

- Kunnan talousarvio
- Kotoutumisen edistämiseen ohjatut valtionkorvaukset koskien opetuksen järjestämistä
- Vieraskielisyyskerroin ja muut valtionavun kertoimet
- Kotoutumisen edistämiseen ohjatut valtionkorvaukset koskien kansainvälisen suojelun asemassa olevien palveluja
- Valtionkorvaukset luvatta maassa olevien palvelujen järjestämisestä
- Hankerahoitus
- Työllisyysrahoitus
- Muu rahoitus: esimerkiksi erilaiset lahjoitukset ja perinnöt sekä opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Hankerahastotietoja löytyy myös muun muassa sivuilta kotouttaminen.fi.

9. Kotouttamistoimien vaikuttavuuden haasteita ja arviointimenetelmiä

Kotouttamistoimien vaikuttavuudesta on tehty kotouttamisohjelmaan erillinen, tätä lukua kattavampi selvitys. Se löytyy ohjelman liitteestä 3.

Valtionhallinnon tutkimustehtävissä toiminut Owl Groupin johtaja Risto Karinen on tarkastellut tutkimuksissaan kotoutumista edistävien toimien vaikuttavuutta. Kotouttamisen yhteydessä tavoitteita voivat olla esimerkiksi maahanmuuttajien tai vieraskielisten työllisyysaste, saavutettu kielitaito, hyvinvointi, yhdenvertaisuus tai vaikkapa koulutusaste, koettu turvallisuudentunne, kokemus kuulumisesta yhteiskuntaan, terveys tai osallisuus.

Kotoutumista edistävien toimenpiteiden ja palvelujen vaikuttavuudesta tiedetään Risto Karisen mukaan kuitenkin melko vähän. Tieteellistä tutkimusta aiheesta ei ole juuri tehty. Lisäksi tietoa hankitaan erilaisten hankkeiden, ohjelmien ja tunnuslukujen kautta, mutta niiden tieteellinen luotettavuus on yleisesti ottaen heikkoa.

Vaikuttavuuden mittaaminen on haasteellista, mutta Hämeenlinnan kaupungissa kotoutumista edistävien toimenpiteiden vaikuttavuudesta on kuitenkin eri vuosina hankittu eri tavoin tietoa, vaikka mittaamiseen liittyykin edellä esitettyjä haasteita. Kotouttamisohjelman yhteydessä kotouttamistoimien vaikuttavuuden haasteista ja arviointimenetelmistä on laadittu erillinen selvitys, jossa vaikuttavuuden kysymyksiä ja arviointimenetelmiä käsitellään tätä ohjelmaa laajemmin. Selvityksessä on muun muassa kuvattu, mitä arviointimenetelmiä Hämeenlinnassa on käytetty. Menetelmistä mainitakoon tässä Kykyviisari, valtakunnallinen kototietokanta ja kotoutumisen indikaattorit -tietokanta, ALPO-rekisteri, asiakasmäärät, asiakastyytyväisyyden mittaustavat ja MyIntegration-käyntitilastot.

Käytettyjen mittarien lisäksi kunnilla on käytettävänä kotomittari eli kunnan kotoutumisen edistämisen mittari. Se on kuntien käyttöön laadittu itsearviointimenetelmä, jossa kunta voi arvioida kotoutumisen edistämistä. Myös kuntien muut viranomaiset ja toimijat voivat arvioida alueensa kotoutumista edistävää työtä mittarin avulla. Mittari on kehitetty Etelä-Savon ammattiopiston, ALPO/ESR-tukirakenteen ja kotouttamisen osaamiskeskuksen yhteistyönä, ja kotouttamisen osaamiskeskus kerää edelleen palautetta sen käytöstä. Se löytyy osoitteesta kotouttaminen.fi/kotomittari.

Kotoutumisen edistymistä ja kotoutumista edistävien toimenpiteiden vaikuttavuutta kehitetään jatkuvasti valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Eteenpäinkin on päästy. Laajojen koko palvelujärjestelmää koskevan vaikuttavuustiedon hankkimiseksi Suomessa pitää kuitenkin vielä tehdä iso harppaus.

10. Strategiset tavoitteet kotoutumisen edistämiseksi

Hämeenlinnan kaupungin kotouttamisohjelma on laadittu tilanteessa, jossa monet asiat ovat muutostilassa. Kaupunkistrategian päivitys on edessä vuonna 2022. Työllisyyden kuntakoikeilu on alkanut 1.3.2021 ja sen vaikutukset ulottuvat myös maahanmuuttajiin. Sote-uudistus toteutuessaan tarkoittaa, että kaupungin sosiaali- ja terveystoimet siirtyvät hyvinvointialueille vuonna 2023. Kotoutumisen edistämisen lainsäädäntöä uudistetaan parhaillaan, mikä toteutuessaan vaikuttaa merkittävästi kotoutumisen edistämisen sisältöön, palveluihin ja palvelurakenteeseen.

Kotouttamisohjelman tavoitteet ja toimenpiteet on tarpeen suhteuttaa muuttuvaan toimintaympäristöön ja uudistusten edessä tarvittaessa tarkastella uudelleen. Rakentavalla monialaisella yhteistyöllä saadaan parhaiten esiin ne yhdyspinnat, joita tarvitaan toimivan kotoutumisen tueksi.

Taulukoissa 6-8 on kuvattu kotouttamisohjelman ohjelmavuosille 2021-2025 määritellyjä tavoitteita suhteessa kaupungin strategiaan päämääriin sekä määritellyt vastuutahot. Taulukossa 6 tarkastelukohteena on elinvoimaisuus, taulukossa 7 resurssiviisuus ja taulukossa 8 hyvinvointi. Toimialojen kehittämiskohteet on esitetty aiemmin luvussa 6.

Taulukko 6: Strategisena päämääränä elinvoimaisuus: Ohjelmakauden 2021-2025 tavoitteet ja vastuutahot (vasemmassa sarakkeessa tavoite ja oikeassa vastuutahot)

Elinvoimaisuus: Ohjelmakauden 2021-2025 tavoitteet	Vastuutahot
Kotoutumisen edistäminen tukee yritysten ja julkisen sektorin työvoiman saatavuutta ja edistää kansallisen työllisyysastetavoitteen saavuttamista	Työllisyyspalvelut, henkilöstöpalvelut, Linnan Kehitys, omalta osaltaan kaikki toimialat
Vieraskieliset ja kansainväliset työntekijät ja opiskelijat sekä heidän palvelunsa huomioidaan ekosysteemityössä	Strategia ja kehittäminen, Linnan Kehitys
Kaupungissa on riittävästi laadukkaita ja erilaisia asuntoja hajautettuna eri puolille kaupunkia pääosin markkinaehtoisesti	Kaupunkirakenne, sosiaali- ja terveystoimiala

Taulukko 7: Strategisena päämääränä resurssiviisaus: Ohjelmakauden 2021-2025 tavoitteet ja vastuutahot (vasemmassa sarakkeessa tavoite ja oikeassa vastuutahot)

Resurssiviisaus: Ohjelmakauden 2021-2025 tavoitteet	Vastuutahot
Kotoutumisen edistäminen huomioidaan kaupunkistrategiassa, lautakuntien tavoitteissa ja kaupungin ohjelmatyössä	Kaupunginvaltuusto, lautakunnat, valmistelijat
Kaupungilla toimii jatkossakin kotouttamisen edistämistä seuraava ja arvioiva työryhmä	Kaupunginjohtaja
Seurannan ja arvioinnin tueksi järjestetään vuosittain Kotofoorumi ja toteutetaan Webropol-kysely	Kotoutumisen edistämisen palvelut
Kotoutumisen edistämisen seurantaan valitaan mittarit osana valtakunnallista kehittämistyötä, mittarit raportoidaan vuosittain toimintakertomuksen yhteydessä	Strategia ja kehittäminen, kotoutumisen edistämisen palvelut
KK Tavastian ja HAMK:n kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä nuorten kotoutumiseksi Hämeenlinnaan	Sivistys ja hyvinvointi, työllisyyspalvelut
Kaupungin henkilöstö osaa omassa työssään edistää kotoutumista	Henkilöstöpalvelut, toimialat

Taulukko 8: Strategisena päämääränä hyvinvointi: Ohjelmakauden 2021-2025 tavoitteet ja vastuutahot (vasemmassa sarakkeessa tavoitteet ja oikeassa vastuutahot)

Hyvinvointi: Ohjelmakauden 2021-2025 tavoitteet	Vastuutahot
Kotoutumisen edistämisen palveluja liitetään sosiaali- ja terveyspalveluihin, huolehditaan yhdyspinnan toimivuudesta sote-uudistuksen jälkeen	Sosiaali- ja terveyspalvelut (tarkemmin luvussa 6.1)
Yhdenvertaiset ja saavutettavat sivistys- ja hyvinvointipalvelut toimivat alustana kotoutumiselle, rinnalla kehitetään käyttäjälähtöisiä tukipalveluja	Sivistys ja hyvinvointi (tarkemmin luvussa 6.2)
Maahanmuuttajien ja vieraskielisten osallisuus vahvistuu (mitataan kyselyllä tai haastatteluilla)	Koko kaupunki (kotoutumisen edistämisen palvelut)

11. Kotouttamisohjelman seurantasuunnitelma

Kotoutumista edistävän lain (30 §) mukaan kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen seurannasta paikallistasolla. Kunta voi myös kutsua Hämeen ELY-keskuksen, TE-toimiston, KELAn ja muiden kunnan alueella toimivat viranomaiset kotouttamisohjelman toimeenpanon seurantaan. Mukaan voidaan kutsua myös tarvittavassa laajuudessa paikallisia maahanmuuttaja-, kansalais-, työntekijä- ja työnantajajärjestöjä sekä uskonnollisia yhteisöjä. (Kotoutumista edistävä laki 32 §.) Kunnan kotouttamisohjelma voi sisältää myös suunnitelman ohjelman seurannasta ja ajan tasalla pitämisestä (33 §).

Kotouttamisohjelman ohjausryhmänä toimineen kotouttamistyöryhmän kannattaa jatkaa myös jatkossa työskentelyä. Ohjausryhmällä voi olla useita tehtäviä, mutta sen tärkeimmän tehtävän tulisi jatkossa olla kotouttamisohjelman seuranta ja arviointi suhteessa kaupungin toimiala- ja palvelukohtaisiin kehittämiskohteisiin, strategiaan tavoitteisiin, työllisyyden kuntakokeiluun, hyvinvointialueisiin ja kotoutumisen edistämisen uudistukseen nähden. Jatkossa kotouttamistyöryhmässä voidaan myös jatkotyöstää kaupungin tehtäviä tulevaisuutta silmällä pitäen.

Hämeenlinnan kaupunki haluaa kotouttamisohjelman tavoitteisiin, kun 1.8.2021 toimikautensa aloittava uusi kaupunginvaltuusto aloittaa kaupunkistrategian päivityksen. Tavoitteita määriteltäessä tulee ottaa huomioon se, että maahanmuuttajien arjen kansalaisuuden toteutuminen ja palvelujen valtavirtaistaminen ovat pitkäjänteistä työtä, jota on tehtävä niin asiakkaiden kanssa kuin ammattilaisten kesken ammatillisten ja institutionaalisten rajojen yli.

Kotouttamisohjelman voimassaolon valvonta on Hämeen ELY-keskuksen maahanmuuttoasioista vastaavilla tahoilla. Hämeen ELY-keskuksen nimeämien henkilöiden onkin välttämätöntä olla jollain tavalla mukana myös ohjelman seurantar ryhmässä eli kotouttamistyöryhmässä. Hämeen ELY-keskus on mukana muidenkin Kanta-Hämeen seurantar ryhmässä, eikä Hämeenlinnan kaupunki halua olla tässä poikkeus. Kuntavaalien jälkeen tulee ajankohtaiseksi nimittää uusi kotouttamistyöryhmä. Sen nimittää kaupunginjohtaja.

Kotoutumisen edistämisen indikaattorien kehittämistyötä vahvistetaan jatkossa. Hämeenlinnan kaupunki haluaa olla mukana niin valtakunnallisessa, alueellisessa kuin paikallisessa yhteistyössä indikaattoritiedon kehittämiseksi. Valtakunnallisen kototietokannan kehittäminen myös Hämeenlinnan osalta on tarpeen. Samoin kotomittarin eli kunnan kotoutumisen edistämisen mittarin toimivuutta kannattaa kokeilla. Lisäksi kotoutumisen edistymisen indikaattoritiedon keräämistä ja kehittämistä paikallisesti kannattaa muutenkin jatkaa.

Kotouttamisohjelman voimassaoloaikana Hämeenlinnassa seurataan seuraavia vaikuttavuuden arvioinnin indikaattoritietoja: 1) kansainvälisen suojelun asemassa olevien alkuvaiheen asiakkuuk-

sien määrät, 2) ALPO-rekisterin käynti- ja ohjaustiedot, 3) MyIntegration-verkkoalustan kävijämäärät sekä 4) hankehakujen ja hankkeiden määrät. Lisäksi ohjelman täytäntöönpanoa seurataan kerran vuodessa järjestettävän Kotofoorumin ja siihen liittyvän kyselykierroksen avulla. Lisäksi ryhmätoimintojen ja osallistavien työpajojen järjestämisestä seurataan ja työstetään indikaattoreiksi. Kotouttamistyöryhmä toimii ohjelman seurantaryhmänä. Kotouttamisohjelma tarkistetaan kokonaisuudessaan kerran vuodessa erillisen raportoinnin avulla.

Kotoutumista edistävän lain mukaan kunnan tulee laatia kotouttamisohjelma neljän vuoden välein. Nyt käsissä oleva ohjelma ulottuu viidelle vuodelle eli vuosille 2021-2025. Uuden ohjelman laatiminen tulee kuitenkin lain mukaan ajankohtaiseksi jo vuonna 2024, jolloin se tulee nykyisen lain perusteella vähintäänkin aloittaa.

12. Lähteitä ja hyödyllisiä linkkejä

4H (2021) Hämeenlinnan Seudun 4H-yhdistys, hameenlinna.4h.fi.

DIDAR (2021) DIDAR, Setlementti Tampere, www.didar.fi.

Eduskunta (2019) Tarkastusvaliokunnan mietintö TrVM 6/2018 vp, www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/TrVM_6+2018.aspx.

Eirola, Mirka (2020) Uudelleensijoittamisen ajankohtaiset. Pakolaisesta kuntalaiseksi -verkostopäivä 7.10.2020. Sisäministeriö.

ETENE (2011) Sosiaali ja Terveysalan eettinen perusta, Etene-julkaisuja 32. Valtakunnallinen Sosiaali- ja Terveysalan eettinen neuvottelukunta, ETENE. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

EU (2021) Euroopan komissio: Muuttoliike ja turvapaikka-asiat, ec.europa.eu/info/topics/migration-and-asylum_fi.

EU (2021) Euroopan Unioni: Oikeusasiat ja perusoikeudet, europa.eu/european-union/topics/justice-home-affairs_fi.

Forssan seutu (2021) Forssan seudun kotouttamisohjelma 2021-2024.

HE (2020): 241 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi, www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_241+2020.pdf

HILMA (2021) Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma, tukikeskushilma.fi.

Hyria (2021) Hyria koulutus Oy, www.hyria.fi.

Hämeen ELY-keskus (2021) Kotouttaminen, www.ely-keskus.fi/kotouttaminen.

Hämeen Setlementti (2021) Hämeen Setlementti ry, www.hameenseitlementti.fi.

Hämeen kauppakamari (2021), www.hamechamber.fi.

Hämeen Yrittäjät (2021), www.yrittajat.fi/hameen-yrittajat.

Hämeenlinnan kaupunki (2016) Toimintamalli maahanmuuttajien kotouttamiseksi 2016-2020. Kansainvälistyvä Hämeenlinna.

Hämeenlinnan kaupunki (2021) Ketterimmät - Hämeenlinnan seudun työllisyysohjelma 2017-2025, www.hameenlinna.fi/tyo-ja-elinkeino/tyollisyyspalvelut/seudullinen-ketterimmat-tyollisyys-ohjelma.

Hämeenlinnan kaupunki (2021) Ketterimmät - Hämeenlinnan seudun työllisyysohjelman 2017-2025 tilastoraportti, tilastot.hameenlinna.fi/tyollisyys.html.

Hämeenlinnan kaupunki (2021) Työllisyysguru: Työllisyysgurulla seurataan Hämeenlinnan työllisyyden keskeisiä tilastoja, hameenlinna.shinyapps.io/tyollisyysguru.

Ihmiskauppa.fi (2021), www.ihmiskauppa.fi.

IOM (2021) Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön (International Organization for Migration) kotisivut, www.iom.int.

IOM (2021) Vapaaehtoisen paluun sivusto voluntaryreturn.fi/fi.

Janakkalan kunta (2020) Monikulttuurisuusohjelma 2020, www.janakkala.fi/wp-content/uploads/2020/09/Monikulttuurisuusohjelma-2020.pdf.

Jyrkämä, Jyrki (2008) Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä : hahmottelua teoreettis-metodologiseksi viitekehykseksi. Gerontologia 22: 4, s. 190-203.

Kanta-Hämeen perhetyö (2021) Kanta-Hämeen perhetyö, Yhdistys, Ensi- ja turvakotien liitto ensijaturvakotienliitto.fi/kantahameenperhetyo/yhdistys.

Karinen, Risto (2020) "Kotouttamisen vaikuttavuuden arviointi", s. 214-218 teoksessa Saukkonen, Pasi (2020) Suomi omaksi kodiksi. Kotouttamispolitiikka ja sen kehittämismahdollisuudet. Gaudeamus, Helsinki.

Karvi (2021) Arvioinnin perusta: Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset sekä laatuindikaattorit karvi.fi/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-laadun-arvioinnin-perusteet-ja-suositukset.

Kiipula (2021) Kiipulan ammattiopisto, www.kiipula.fi.

Kompassi (2021) Kompassin esittely, support.graphinglife.io/kompassin-esittely.

Kotomittari (2021), kotouttaminen.fi/kotomittari.

Kototietokanta (2021), kototietokanta.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kototietokanta.

Kotouttaminen.fi (2021), kotouttaminen.fi.

Kotouttamislaki (2010) Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386.

Kotoutumisen indikaattorit -tietokanta (2021) kototietokanta.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kotoutumisenindikaattorit.

Kumppanuustalo (2021) Hämeenlinnan kumppanuustalo, www.hameenlinnankumppanuustalo.fi.

Kuntalaki (2015): 410, finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410.

Kykyviisari (2021) Kykyviisari työ- ja toimintakyvyn tukena, sivusto.kykyviisari.fi.

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (2009): 1704 www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20091704.

LHKK (2021) Lounais-Hämeen Koulutuskuntayhtymä, www.lhkk.fi.

Linnan Kehitys (2021) Linnan Kehitys Oy, www.linnan.fi.

LSKL (2021) Lapset SIB, Lastensuojelun Keskusliitto, www.lskl.fi/hankkeet/lapset-sib.

Luetaanyhdessa.fi (2021), luetaanyhdessa.fi.

Luotsi (2021) Työhönvalmennussäätiö Luotsi, www.luotsisaatio.fi. Ks. myös Hämeenlinnan kaupunginhallituksen päätös 18.1.2021.

Maahanmuuttovirasto (2021) Tilastot, oleskeluluvat, tilastot.migri.fi/index.html#decisions/21205.

Mokia (2021) Hämeen Mokia ry, www.mokia.fi.

MyIntegration (2021), monikielinen My-Integration-verkkosivusto www.myintegration.fi/fi/etusivu.

Naisten dialogiset tilaisuudet (2018) aviavustukset.fi/naisten-dialogiset-tilaisuudet-kirjastoissa.

OKM (2021) Kirkolliset asiat, minedu.fi/kirkollisasiat.

OKM (2021) Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi : Kulttuuripolitiikka, maahanmuuttajat ja kulttuurisen moninaisuuden edistäminen -työryhmän loppuraportti julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162663.

OPH (2014) Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet.

OPH (2021) Kotoutumisen tukeminen, www.oph.fi/fi/tietoa-meista/kotoutumisen-tukeminen.

Perustuslaki (1999): 731, www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731.

Poliisi (2021) Poliisi ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta intermin.fi/poliisasiat/yleinen-jarjestys-ja-turvallisuus.

PRH (2021) Yhdistysrekisterin tietopalvelu, Patentti- ja rekisterihallitus yhdistysrekisteri.prh.fi/advancedSearch.

Pysäkki (2021) Vapaaehtoiskeskus Pysäkki www.hameenlinna.fi/sosiaali-ja-terveys/ikaihmisten-palvelut/pysakki.

Riihimäen seutu (2021) Riihimäen seudullinen kotouttamisohjelma 2021-2024.

Samaria (2021) Hämeenlinnan Ankkuri, Samaria Group, www.samaria.fi/hameenlinnan-ankkuri.

Sitra (2021) SIB-hankkeet, Sitra, www.sitra.fi/hankkeet/sib-rahastot.

Tavastia (2021) Väyliä maahanmuuttajahakijoille, Ammattikoulu Tavastia www.kktavastia.fi/ammattiopisto/tule-opiskelijaksi/maahanmuuttajat.

TEM (2020) Kotoutumisen sanasto (luonnos 16.12.2020). Työ- ja elinkeinoministeriö. Sanasto-

keskus.

TEM (2021) Selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos). Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, tem.fi/en/project?tunnus=TEM014:00/2020.

TEM (2021) Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016-2019
tem.fi/documents/1410877/3506436/Valtion+kotouttamisohjelma+vuosille+2016-2019.pdf.

Tilastokeskus (2021) Elinkeinorakenne ja työssäkäynti, taulukko- ja muuttujaluettelo
tilastokeskus.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/taulukko_ja_muuttujaluettelo.html.

Tilastokeskus (2021) Väestörakenne, www.stat.fi/til/vaerak/index.html.

Uusyrittäjäkeskus (2021), uusyrityskeskus.fi.

Vanhanen, Sari (2018) Uusia käytäntöjä rakentamassa? Poliisi yhteistyön tekijänä kotouttavassa työssä. Työelämän tutkimus, 16 (1), 49-62.

VN (2020) Valtioneuvoston kirjelmä SM/2020/98 eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (turvapaikka-asioiden ja muuttoliikkeen hallintaa koskeva asetus), <https://intermin.fi/ajankohtaista/paatos?decisionId=0900908f806ea81b>.

VN (2021) Selonteko kotoutumisesta lausuntokierrokselle.
valtioneuvosto.fi/-/1410877/selonteko-kotoutumisesta-lausuntokierrokselle.

Vuori, Jaana (2015) Kotouttaminen arjen kansalaisuuden rakentamisena. Yhteiskuntapolitiikka 80:4: 395-404.

Välijärvi, Jouni J. (toim.) (2019) Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille. Tutkijoiden havaintoja ja suosituksia lasten ja nuorten monipuolisen kehityksen, terveyden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistämiseksi. Valtioneuvoston julkaisu 7. Opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö.

Yhdenvertaisuus.fi (2021) Hyvät väestösuhteet koskettavat kaikkia,
yhdenvertaisuus.fi/hyvatvaestosuhteet.fi.

YK (1948) Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, ihmisoikeudet.net/jarjestelmat/ykn-ihmisoikeussopimukset/ihmisoikeuksien-yleismaailmallinen-julistus.

YK (2021) Kansainvälisen muuttoliikkeen painotusalueet vuonna 2020 (International Migration 2020 Highlights), www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2020_international_migration_highlights.pdf

YK (2021) Yhdistyneiden Kansakuntien alueellisen tiedotuskeskuksen kotisivut, unric.org/fi.

YK (2021) YK:n pääsihteeristön taloudellisten ja sosiaalisten asiain osaston väestöjaoston (Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat) kotisivut, www.un.org/development/desa/pd.

Selvitys: Hämeenlinnan kaupungin kumppanuudet kotoutumisen edistämiseksi

Hämeenlinnan kaupungin kotouttamishjelman 2021-2025 liite 1

1. Sisällys

1. JOHDANTO KOTOUTUMISEN EDISTÄMISEN KUMPPANUUKSIIN.....	3
2. HÄMEENLINNAN KAUPUNGIN KUMPPANIT	3
2.1. Kansainvälinen taso	3
2.2. Kansallinen taso	4
2.3. Alueellinen ja paikallinen taso	4
2.3.1. Viranomaistoimintaa alueellisella ja paikallistasolla	4
2.3.2. Yhdistys- ja säätiötoimintaa valtakunnallisella, alueellisella ja paikallistasolla	6
2.3.1.1. EHYT ry ja A-klinikkasäätiö	6
2.3.2.2. RIKU eli Rikosuhripäivystys	6
2.3.3.3. DIDAR.....	7
2.3.4.4. Hämeen Setlementti ry	7
2.3.5.5. Kanta-Hämeen perhetyö ry.....	8
2.3.6.6. Suomen Punainen Risti eli SPR.....	8
2.3.7.7. Pelastakaa Lapset, Lastensuojelun keskusliitto ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto	8
2.3.8.8. Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma	9
2.3.9.9. Suomen Akateemisten Naisten Liitto	9
2.3.10.10. Etelä-Hämeen Martat ja Linnan Martat.....	9
2.3.11.11. Vapaaehtoiskeskus Pysäkki	10
2.3.12.12. Työvalmennussäätiö Luotsi.....	10
2.3.13.13. Hämeen Mokia.....	10
2.3.14.14. Samaria Groupin Hämeenlinnan Ankkuri	10
2.3.15.15. Kiipulasäätiö.....	11
2.3.16.16. Hämeen Seudun 4H-yhdistys	11
2.3.17.17. Uskonnollisia kirkkoja ja yhdyskuntia.....	11
2.3.3. Maahanmuuttajuuteen liittyviä ja kulttuurien moninaisuutta edistäviä yhdistyksiä.....	12
2.3.4. Vapaa-ajan ja harrastustoimijoita	13
2.3.5. Oppilaitoksia ja koulutuspalvelujen järjestäjiä	13
2.3.1.1. Koulutuskuntayhtymä Tavastia.....	14
2.3.2.2. Lounais-Hämeen Koulutuskuntayhtymä ja FAKTIA Oy	16
2.3.3.3. Hyria koulutus Oy	16
2.3.4.4. Kiipulan ammattiopisto	16
2.3.5.5. Hämeen Ammattikorkeakoulu HAMK	17
2.3.6.6. Muuta koulutustarjontaa maahanmuuttajille	17
2.3.7.7. Koulutusyhteistyön kehittämisestä	17
2.3.6. Yritystoimintakumppaneita.....	18
2.3.1.1. Hämeen Kauppakamari	18
2.3.7. Linnan Kehitys Oy	19
2.3.1.1. Hämeen Uusyrityskeskus	19
2.3.2.2. Hämeen Yrittäjät	19
2.3.3.3. Hämeenlinnan Asunnot Oy, Hämeenlinnan Vanhusten Asuntosäätiö ja Linnan Isännöinti Oy.....	19
2.3.4.4. Yksityiset vuokranantajat, isännöitsijät ja huoltoyhtiöt	20
2.3.5.5. Ostopalvelu- ja muut yhtiöt	20
3. HÄMEENLINNAN KAUPUNGIN KUMPPANIT KOKONAISUUTENA JA KAUPUNGIN ROOLI SUHTEESSA KUMPPANUUKSIIN	21
4. KUMPPANUUKSIEN KEHITTÄMISTARPEITA KOTOUTUMISEN EDISTÄMISEKSI	21

1. Johdanto kotoutumisen edistämisen kumppanuuksiin

Kotoutumisen edistämistä tehdään Hämeenlinnassa laaja-alaisesti monitasoisena ja monimuotoisena yhteistyönä. Hämeenlinnan kaupunki pitää kumppanuuksuhteita tärkeässä arvossa ja haluaa jatkuvasti kehittää yhteistyötään.

Tämä liite täydentää Hämeenlinnan kaupungin kotouttamisohjelmaa. Tässä tekstissä tarkastellaan kotouttamisohjelmaa tarkemmin Hämeenlinnan kaupungin kumppanuuksia ja kaupungin roolia suhteessa kumppaneihinsa. Ensimmäiseksi kumppanuuksia käsitellään kumppanuuskohtaisesti kansalliselta tasolta paikalliselle tasolle. Osa kumppaneista toimii kuitenkin useilla tasoilla ja on sijoitettu järjestyksessä käytännön tason yhteistyön pohjalta. Sijoittelu voisi olla myös toisenlainen. Hämeenlinnan kaupungin yhteistyö eri kumppanien kanssa on monitasoista ja monimuotoista. Täysin kattavaa kuvausta yhteistyöstä kumppanien kanssa on mahdotonta laatia, sillä toimijoita on vielä tässäkin katsauksessa kuvattua enemmän ja yhteistyötä kehitetään ja se muuttuu koko ajan.

Toiseksi tässä luvussa käsitellään kumppanuuksia kokonaisuutena sekä Hämeenlinnan kaupungin roolia suhteessa kumppanuuksiin yleensä. Lopuksi kootaan yhteen ohjelmatyön kirjoittamisen aikana ja Webropol-kyselyistä nousseita kumppanuuden kehittämistarpeita kotoutumisen edistämiseksi.

Hämeenlinnan kaupunki lähetti kotouttamisohjelmaa valmisteltaessa yhteistyökumppaneille kyselyn, jossa kysyttiin eri kumppanien tekemästä kotoutumisen edistämistyöstä sekä kotoutumisen kehittämiskohteista ja onnistumisista. Kysely lähetettiin yhteensä suoraan yhteensä 41 toimijalle ja lisäksi kyselyä pyydettiin jakamaan eteenpäin muille hämeenlinalaisille yhdistyksille ja toimijoille. Vastauksia saatiin yhteensä 9 kappaletta. Vastajien joukossa oli sekä yritys-, oppilaitos- että yhdistystoimijoita. Vastauksia saatiin yhtä monta niin esimiehiltä, työntekijöiltä kuin vapaaehtoisina toimijoilta (3+3+3). Tässä luvussa on käytetty lähteinä Webropol-kyselyn kautta saamaamme aineistoa, yleistä asiantuntemustamme kumppaneista sekä kumppanien omia verkkosivuja, joilta voi lukijakin halutessaan etsiä lisätietoa kumppaneista.

2. Hämeenlinnan kaupungin kumppanit

2.1. Kansainvälinen taso

Kansainvälisellä tasolla kaupungilla on useita yhteistyökumppaneita. UNHCR vastaa kiintiöpakolaisten uudelleensijoittamisesta pakolaisleireiltä kuntiin. IOM eli Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestön toimintaan kuuluvat avustettu vapaaehtoinen paluu ja paluutuki, uudelleensijoittaminen, kotou-

tumisen tukeminen, ihmiskaupan vastainen työ sekä siirtolaisuus ja kehitys -hanke. Kansainvälinen Punainen Risti ja Suomen Punainen Risti osallistuvat uudelleensijoittamisen käytännönjärjestelyihin. UNICEF valvoo lasten edun toteutumista. Taloudellisten ja sosiaalisten asiain osasto tarjoaa puolestaan globaalista muuttoliikkeestä tilastotietoa, jota kunnatkin voivat hyödyntää omassa suunnittelussaan.

2.2. Kansallinen taso

Kansallisella tasolla kotoutumisen edistämistä tukevat useat ministeriöt työ- ja elinkeinoministeriöstä sisäministeriöön, opetus- ja kulttuuriministeriöstä sosiaali- ja terveysministeriöön sekä ympäristöministeriöön. Maahanmuuttovirasto on sisäministeriön alainen virasto, joka käsittelee maahanmuuttoa, maassa oleskeluun, pakolaisuuteen sekä Suomen kansalaisuuteen liittyviä asioita. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa Suomessa kotouttamispolitiikan yleisestä kehittämisestä, suunnittelusta, yhteensovittamisesta, arvioinnista ja seurannasta.

2.3. Alueellinen ja paikallinen taso

Alueellisella ja paikallisella tasolla kotoutumista edistetään useiden toimijoiden kanssa yhteistyönä. Osa toimijoista on valtakunnallisia mutta toimii kuitenkin koko Suomessa alueellisella ja paikallisella tasolla. Osa toimijoista on viranomaisia ja osa muita toimijoita. Kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä sekä sen suunnittelusta ja seurannasta paikallistasolla, kun taas Hämeen ELY-keskuksella on vastaavasti alueellinen yleis- ja yhteensovittamisvastuu. Seuraavaksi käydään lyhyesti lävitse Hämeenlinnan kaupungin keskeisimpiä yhteistyökumppaneita kotoutumisen edistämässä alueellisesta ja paikallisesta näkökulmasta.

2.3.1. Viranomaistoimintaa alueellisella ja paikallistasolla

Viranomaistoiminta on lähtökohtaisesti valtakunnallista toimintaa, mutta se toteutetaan käytännössä alueellisella ja paikallisella tasolla. Viranomaistoimintaa edustavat ainakin Hämeen ELY-keskus, Kanta-Hämeen seutukunnat, Kanta-Hämeen keskussairaala, Pakolaisten mielenterveyden alueellinen osaamiskeskus, TE-toimistot ja työllisyyden kuntakokeilun aikana Hämeenlinnan kaupungin Kuntakokeilutoimisto, KELA, Poliisi ja etenkin Hämeen poliisilaitos, Hämeenlinnan vankila ja yleisemmin Rikosseuraamuslaitos sekä Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä.

Hämeen ELY-keskus vastaa kotoutumisen alueellisesta ohjauksesta, seurannasta ja yhteensovittamisesta sekä yhteistyöstä eri toimijoiden kanssa. ELY-keskusten tehtävänä maahanmuuttajien kotouttamisessa on kotouttamislain toimeenpano ja toteutumisen seuranta alueellisesti sekä kotouttamistoimenpiteiden alueellinen yhteensovittaminen valtakunnallisten linjausten mukaisesti.

Kanta-Hämeen seutukunnat tekevät yhteistyötä pitämällä toisiaan ajan tasalla kotouttamistyöstään sekä sovittaen mahdollisuuksien mukaan yhteen toimintojaan esimerkiksi hankerahoituksen tuella.

Kanta-Hämeen keskussairaala on tärkeä yhteistyökumppani erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla kehitettäessä esimerkiksi päivystyspalvelujen saavutettavuutta ja pääsyä mielenterveyspalveluihin.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL:n PALOMA-hankkeen kautta on kehitetty pakolaisten ja vastaavassa tilanteessa olevien mielenterveyden osaamiskeskusta. Hämeenlinnan kaupunki on osallistunut osaamiskeskusten kehittämistyöhön hankekumppanina. Osaamiskeskusten valtakunnallisesta koordinaatiosta vastaa THL, ja **Kanta-Hämeen alueellista osaamiskeskusta** edustaa TAYS. THL edistää muutoinkin tutkimuksellisin ja kehittämisen keinoin kotoutumisen edistämistä.

TE-toimiston kautta ja työllisyyden kuntakokeilun aikana Hämeenlinnan kaupungin työllisyyspalvelujen kautta maahanmuuttaja ohjautuu alkukartoitukseen, jonka jälkeen hänelle tehdään kotoutumissuunnitelma. Siihen kirjataan työvoimahallinnon kotouttamistoimenpiteet kuten kotoutumiskoulutus ja muut työelämäpolkuun liittyvät toimenpiteet. Kotoutumissuunnitelman tehtävänä on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia yhteiskunnassa tarvittavia tietoja ja taitoja, jotta hän voi osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. TE-toimiston alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman lisäksi alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma on voitu laatia myös maahanmuuttajan, TE-toimiston/kaupungin työllisyyspalvelujen ja kaupungin sosiaali- ja terveystyöpalvelujen välisenä yhteistyönä kotoutumisen edistämiseksi arjen kokonaisvaltaisen kotoutumisen tueksi.

KELA huolehtii niin kansallisella, alueellisella kuin paikallistasolla Suomessa asuvien ja luvatta maassa oleskelevien perusturvasta. Kun maahanmuuttaja saa oleskeluluvan ja asettuu asumaan vakituisesti Suomeen ja kuntaan, niin hän kuuluu Suomen sosiaaliturvan piiriin. KELAn myöntämät tuet ovat yhdenvertaisia kaikille kuntalaisille. Myös luvatta maassa ja Hämeenlinnan alueella olevien oikeudesta mutta vain kiireelliseen ja välttämättömään sosiaaliturvaan vastaa ensisijaisesti KELA. Hämeenlinnan kaupungin sosiaalitoimi tekee KELAn kanssa yhteistyötä perusturva-asioissa yleisesti, ja myös maahanmuuttajien perusturva-asioissa tehdään tarvittaessa yhteistyötä.

Poliisi turvaa oikeus- ja yhteiskuntajärjestystä, ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta sekä estää ennalta, paljastaa, selvittää ja saattaa syyteharkintaan rikoksia. Poliisi vastaa yleisten paikkojen järjestyksestä ja turvallisuudesta muun muassa partioimalla, hoitamalla hälytystehtäviä, neuvomalla ja ohjaamalla sekä puuttumalla lainvastaiseen toimintaan. **Hämeen poliisilaitos** tekee monenlaista yhteistyötä Hämeenlinnan kaupungin koko organisaation kanssa. Myös kotouttamistyössä poliisin rooli on merkittävä hyvien väestösuhteiden edistämiseksi sekä yleisen turvallisuuden ja yksilökohtaisen turvallisuudentunteen edistämiseksi.

Yhteistyötä poliisi tekee kasvokkain niin viranomaisten, muiden yhteistyökumppaneiden ja asukkaiden keskuudessa. Hämeen poliisi ja Hämeenlinnan kaupunki työskentelevät yhdessä monissa työryhmissä, joissa kotoutumisen edistäminen joko liittyy osaksi muuta yhteistyötä muuta, tai sitten työryhmä on perustettu nimenomaan maahanmuuttajien erityistarpeiden pohjalta. Jälkimmäisiä

työryhmiä ovat ainakin Kanta-Hämeen laajamittaiseen maahanmuuttoon varautuva työryhmä ja Hämeenlinnan kaupungin vetämä luvatta maassa olevien asioita hoitava yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmiin osallistuu monenlaisia keskeisiä toimijoita. Myös ulkomaalaispoliisin rooli on merkittävä yhteistyökumppanina.

Hämeenlinnan vankila ja yleisemmin Rikosseuraamuslaitos on tärkeä yhteistyökumppani, joka järjestää rangaistustaan suorittaville vangeille ja psykososiaalista tukea psykologien, pastoreiden, sosiaalityöntekijöiden ja erityisohjaajien tuella. Vankila tekee myös muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa yhteistyötä vankien sosiaalisten asioiden hoidossa ja vapautumisen valmistelussa. Hämeenlinnan kaupunki työllistää avovankiloissa työskenteleviä vankeja ja tukee Hämeenlinnaan vapautuvien vankien sopeutumista takaisin yhteiskuntaan. Vankiloiden merkitys on erityisen tärkeä radikalisoitumisilmiöiden hillitsijänä, ja siinä tehtävässään vankilat tarvitsevat tukea myös vankilan ulkopuolisilta viranomaisilta ja muilta toimijoilta.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä ei ole paikallinen viranomainen vaan osa Maahanmuuttoviraston toimintaa ja viranomainen, jonka tehtävä on auttaa mahdollisesti ihmiskaupan uhriksi joutuneita henkilöitä, heidän alaikäisiä lapsiaan sekä ihmiskaupparikoksen tutkinnassa avustavia henkilöitä. Myös paikallistasolla Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on tärkeä yhteistyökumppani ja avun tarjoaja. Apua voivat saada Suomen sekä muiden valtioiden kansalaiset, jotka oleskelevat Suomessa. Hämeenlinnan kaupunki tekee vuosittain yhteistyötä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kanssa sinne ohjaavana viranomaisena ja vastaa niiden henkilöiden palvelujen järjestämisestä, jotka ovat kirjoilla Hämeenlinnassa.

2.3.2. Yhdistys- ja säätiötoimintaa valtakunnallisella, alueellisella ja paikallistasolla

Maahanmuuttajien asioihin liittyvää yhteistyötä tehdään lukuisten yhdistysten ja säätiöiden kanssa, minkä vuoksi kaiken kattava kuvaus niistä ei ole mahdollista yhden kotouttamishjelman sisällä. Perussääntönä on kuitenkin se, että yhteistyötä tehdään sen tarpeen mukaan, joka kulloinkin esiintyy. Tässä luvussa käsitellään lyhyesti joitakin keskeisiä yhteistyökumppaneita, jotka toimivat Hämeenlinnan alueella. Yhteistyökumppanit voivat olla niin valtakunnallisia, alueellisia kuin paikallisia toimijoita.

2.3.1.1. EHYT ry ja A-klinikkasäätiö

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry ja A-klinikkasäätiö ovat päihdepalvelujen toimijoita, joilla on paikansa myös Hämeenlinnassa. A-klinikan palveluita tarvitsevat myös maahanmuuttajat. EHYT ry järjestää koulutuksia kulttuurisensitiivisestä ehkäisevästä päihdetyöstä, ja myös A-klinikka on tarjonnut Hämeenlinnan kaupungin sosiaalihuollolle koulutusta ehkäisevään päihdetyöhön.

2.3.2.2. RIKU eli Rikosuhripäivystys

RIKU eli Rikosuhripäivystys on merkittävä kotoutumisen edistämisen yhteistyökumppani erityisesti silloin, kun kuntalainen joutuu rikoksen uhriksi ja tarvitsee Rikosuhripäivystyksen palveluja tai hänet

ohjataan sinne. Rikosuhripäivystys tekee yhteistyötä kaupungin kanssa usein erityisesti vakavammassa maahanmuuttajauhrien kohtaamisissa rikosprosesseissa ja toimii merkittävänä uhrin rikosprosesseihin ohjaavana tahona. Esimerkiksi ihmiskaupan uhrin rikosprosessiin ohjaavana tahona. Esimerkiksi ihmiskaupan uhrin rikosprosessiin ohjaavana tahona. Esimerkiksi ihmiskaupan uhrin rikosprosessiin ohjaavana tahona. Esimerkiksi ihmiskaupan uhrin rikosprosessiin ohjaavana tahona. Esimerkiksi ihmiskaupan uhrin rikosprosessiin ohjaavana tahona.

2.3.3.3. DIDAR

DIDAR on osa Setlementti Tampere ry:n Väkipalvelu- ja kriisityön yksikköä. Toiminta on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumatonta ja perustuu luottamukseen. DIDARin toiminta on tarkoitettu niille Suomessa asuville maahanmuuttajille, joita kunniaan liittyvät haitalliset perinteet voivat koskettaa. DIDAR työskentelee kulttuuristen kunniakäsitteiden ja niistä johtuvien haitallisten perinteiden parissa ja järjestää eri kulttuuritaustoista tuleville ihmisille keskusteluryhmiä, toiminnallisia ryhmiä, dialogityöpajoja, leirejä ja tapahtumia. DIDAR tarjoaa myös keskusteluapua ja ohjausta kunniakäsitteistä johtuviin konfliktitilanteisiin ja tilanteisiin, joissa on jo käytetty väkivaltaa tai havaittu sen uhrin. DIDAR auttaa tällöin kartoittamaan tilannetta ja vahvistamaan siihen liittyvien henkilöiden turvallisuutta, tarvittaessa yhdessä muiden tilanteessa mukana olevien auttajien kanssa.

DIDARin työntekijät työskentelevät suomen, ruotsin, norjan, englannin, kurdin, persian ja darin kielillä. Tulokkeja käytetään tarvittaessa. Palvelut ovat avoimia kaikille taustasta tai maahantulostuksesta riippumatta. DIDAR niin yksilöiden, perheiden kuin yhteisöjenkin kanssa. DIDAR on kouluttanut Hämeenlinnan väkeä kunniaan liittyvissä kysymyksissä ja toiminut konsultatiivisena tukena.

2.3.4.4. Hämeen Setlementti ry

Hämeen Setlementti ry on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton monialajajärjestö, jonka tehtävänä on osallisuuden tukeminen, toimintamahdollisuuksien luominen, sekä yhteiskuntaan vaikuttaminen. Toiminnassaan Hämeen Setlementti edistää monikulttuurista työtä, vapaaehtoistoimintaa ja kansalaistoiminnan kehittämistä. Hämeen Setlementti on Hämeenlinnan kaupungin merkittävä yhteistyökumppani, jolla on tarjottava asiantuntemusta kotoutumisen edistämisestä etenkin vapaaehtoistyön kentällä, jolta ostetaan palveluja ja jonka kanssa palveluja kehitetään yhdessä esimerkiksi hankkeiden kautta.

Hämeen Setlementti koordinoi Hämeenlinnassa muun muassa Kanta-Hämeen järjestöyhteistyötä ja maahanmuuttajille suunnattuja ohjaus- ja neuvontapalveluja, jotka toimivat Kumppanuustalon Tuki- ja ohjauspisteessä. Hämeen Setlementti koordinoi Hämeenlinnassa myös OmaKamu-toimintaa, jonka kautta myös maahanmuuttaja-aikuisille ja -lapsille voidaan etsiä vapaaehtoisia aikuisia rinnallakulkijaksi ja kaveriksi.

Lisäksi Hämeen Setlementti hallinnoi Hämeessä TyöPolku-nimistä työllisyshanketta. TyöPolku tarjoaa asiakkailleen yksilöllistä tukea kohti työelämää työkokeilujen, työhönvalmennuksen ja koulutushakujen avulla. Hankkeen palvelut on kohdennettu työllisyyspalvelujen ja TE-palvelujen asiakkaista maahanmuuttajille ja romaneille. Työskentelykielet ovat suomi, englanti ja selkokieli.

2.3.5.5. Kanta-Hämeen perhetyö ry

Kanta-Hämeen perhetyö ry on valtakunnallisen lastensuojelujärjestön eli Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistys. Yhdistyksen tarkoituksena on kehittää lasten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja elinympäristöä sekä kehittää lapsiperheitä tukevia palveluja. Yhdistyksen toiminnassa painotetaan vanhemmuuden tukemista sekä autetaan perheitä löytämään voimavaroja arkeen. Tarjottavia palveluja ovat turvakoti, perhetyö, tapaamispaikkatoiminta, avoväkivaltatyö aikuisille ja lapsille sekä vankilan perheosasto. Vieraskieliset voivat asioida kaikissa Kanta-Hämeen perhetyön kaikissa palveluissa.

Turvakotipalvelussa käytetään asiakkaan kanssa apuna tulkkia. Turvakotipalveluja tukee kielellisesti THL tuottamalla turvakotipalveluista esitteitä eri kielellä. Turvakodilla on käännetty asiakkaalle suunnattua materiaalia englanniksi sekä turvakodin ohjeet arabiaksi. THL:n toimesta asiakaspalautteen anto on mahdollistettu seuraavilla kielillä: espanja, ranska, selko suomi, somali, ruotsi, thai, venäjä, arabia, kurdi ja persia. Rekrytoinnissa kiinnitetään huomiota kielitaitoon.

2.3.6.6. Suomen Punainen Risti eli SPR

Hämeenlinnan alueella Suomen Punainen Risti eli SPR toimii monella eri tasolla: SPR Hämeen piirin, SPR Hämeenlinnan osaston ja SPR Lammin vastaanottokeskuksen. SPR Hämeen piiri on merkittävä strategisen suunnittelun yhteistyökumppani esimerkiksi varauduttaessa laajamittaiseen maahanmuuttoon, tarjottaessa kunnassa oleskeleville erilaisia hätäapupaketteja ja organisoitaessa monimuotoisia vapaaehtoistyön muotoja Hämeenlinnan alueella. Lisäksi SPR Lammin vastaanotto-keskus on tätä ohjelmaa kirjoittaessa toiminut jo 10 vuotta Hämeenlinnan kaupungin yhteistyökumppanina turvapaikanhakijoiden palvelujen järjestämisessä sekä oleskeluluvan saaneiden asukkaidensa kuntaan ohjaamisessa.

2.3.7.7. Pelastakaa Lapset, Lastensuojelun keskusliitto ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Pelastakaa Lapset ry, Lastensuojelun keskusliitto ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto ovat lapsen edun toteutumisen edunvalvontajärjestöjä, joilla on myös kotoutumisen edistämässä oma merkittävä roolinsa. Pelastakaa Lapset on tuottanut Hämeenlinnan kaupungille tukiperhepalveluja, jotka on kohdennettu alaikäisinä ilman huoltajaa maahan saapuneille jälkihuoltonuorille. Pelastakaa Lapset tuottaa myös lasten ongelmatilanteissa käytettäviä erilaisia aineistoja kuten ohjeita siihen, miten torjua hyväksikäyttöä internetissä. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hämeen piiri on myös varteenotettava yhteistyökumppani edistäen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Lisäksi Lastensuojelun Keskusliitto tarjoaa tukea erilaisissa tilanteissa, joissa palvelujen järjestäminen tuottaa kunnille eritasoisia haasteita aina lainsäädännön tulkinnoista palvelujen järjestämishyönteisiin. Esimerkiksi vuonna 2019 Lastensuojelun Keskusliitto tuotti julkaisun ”Kotoutumisen polku – Ilman huoltajaa tulleiden lasten oikeudet, tarpeet ja palvelut”, jonka tekoon myös Hämeenlinnan kaupunki antoi panoksensa. Julkaisutuotanto tuki palvelujen järjestämistyötä Hämeenlinnassa.

2.3.8.8. Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma

Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma edistää vammaisten ja pitkäaikaissairaiden maahanmuuttajien oikeuksia ja yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia suomalaisessa yhteiskunnassa. Tukikeskus Hilma tarjoaa tietoa palveluista ja oikeuksista, ohjausta palveluiden hakemiseen, vertaistukea, materiaaleja sekä koulutusta ja luentoja ammattilaisille ja opiskelijoille. Hilma palvelee kaikkia vamma- ja kieliryhmiä, tarvittaessa tulkin välityksellä. Lisäksi Hilma tarjoaa järjestöille ja viranomaisille koulutus- ja konsultaatiopalveluja. Hilman palvelut ovat maksuttomia. Tukikeskus Hilma toimii Vammaisfoorumi ry:n alaisuudessa.

2.3.9.9. Suomen Akateemisten Naisten Liitto

Suomen Akateemisten Naisten Liitto järjestää Luetaan yhdessä -verkostonsa kautta Hämeenlinnassa suomen kielen opetusta kaikille Suomen kieltä taitamattomille naisille, jotka eivät pääse osallistumaan kunnan tarjoaman kotoutumiskoulutuksen sisältämään kieltenopetukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi ikääntyvät maahanmuuttajat ja kotiäidit. Osa maahanmuuttajista on lisäksi luku- ja kirjoitustaidottomia. Luetaan yhdessä -ryhmissä opetetaan erityisesti arkikieltä. Opettajat ovat vapaaehtoisia opettajia. Tunneilla painotetaan myös sosiaalisuutta ja suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin tuntemusta, mikä edistää opiskelijoiden ja heidän perheensä hyvinvointia. Vapaaehtoisille ja opiskelijoille toiminta tarjoaa mukavaa yhdessäoloa sekä kulttuurien välistä vuorovaikutusta.

Hämeenlinnan kaupunki osallistuu Luetaan yhdessä -verkoston toimintaan yhteistyökumppanina esimerkiksi tarjoten verkoston opetustoiminnalle tilat sekä mahdollistaen lastenhoidon. Lisäksi kaupunki on integroinut omaan palvelutuotantoonsa verkoston kieliopetuksen Paavo-ryhmässä, jonka tehtävänä on edistää kotoutumiskoulutuksen ulkopuolella olevien kotoutumista.

2.3.10.10. Etelä-Hämeen Martat ja Linnan Martat

Etelä-Hämeen Martat ja Linnan Martat ovat Marttaliiton paikallisia yhdistyksiä, jotka tukevat Hämeenlinnassa Marttaliiton tavoitteita eli antavat kotiutusneuvontaa ja edistävät kotien ja perheiden hyvinvointia ja kotitalouksien arvostusta. Marttaliitto on puoluepoliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumattomia. Hämeenlinnan kaupungille paikalliset marttajärjestöt tarjoavat kurseja ja toimintaa, jolla voidaan edistää kotoutumista. Esimerkiksi Linnan Martat järjestää ruoanlaittokursseja, joihin he ovat järjestäneet myös lastenhoidon, sekä tukee maahanmuuttajanaisia opiskelussa periaatteella ”yksi martta, yksi maahanmuuttajanainen”. Kaupunki toimii marttajärjestöjen yhteistyökumppanina. Liiton Marttoja on rahoitettu myös pienellä rahallisella avustuksella.

2.3.11.11. Vapaaehtoiskeskus Pysäkki

Vapaaehtoiskeskus Pysäkki on Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan ja kaupungin yhteinen vapaaehtoistoiminnan keskus. Pysäkin toiminta on kaikille avointa, maksutonta toimintaa, joka perustuu vapaaehtoisuuteen. Tavoitteena on tukea ikäihmisten kotona asumista ja hyvinvointia tarjoamalla mm. ulkoilu ja asiointiapua sekä tiloja, joissa voi kokoontua keskustellen tai toimintaan osallistuen.

2.3.12.12. Työvalmennussäätiö Luotsi

Vuoden 2020 lopussa Työvalmennussäätiö Luotsi on hankkiutunut sidosyksikköasemaan eli in house –asemaan suhteessa Hämeenlinnan kaupunkiin. Hämeenlinnan kaupungin, Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan sekä Työvalmennussäätiö Luotsin välille on sen jälkeen laadittu yhteistyösopimus. Sopimuksen perusteella Luotsi toimii yhteistyösuhteessa Hyvän Tahdon Ruokaverkoston eli HTR-logistiikkakeskuksen operatiivisena toimijana. Lisäksi Hämeenlinnan kaupungilla ja Luotsilla on palvelusopimus, joka kattaa logistiikkakeskusta laajemmat palvelut. Palvelusopimuksen piiriin kuuluu osa työllisyyspalvelujen toiminnasta ja tuotannosta. Sosiaali- ja terveystieteiden kuntouttava työtoiminta sekä sosiaalinen kuntoutus kuuluvat puolestaan kokonaisuudessaan Luotsin toimintaan. Myös osa maahanmuuttajista ohjataan Luotsin työllisyyttä edistävään ja toimintakykyä tukevaan toimintaan.

Työvalmennussäätiö Luotsi tarjoaa kaupunkilaisille monipuolisia palveluja. Luotsi pitää yllä Lounasravintola Sampolan ja kahvilan toimintaa, pukuvuokraamoja, löytötavaratoimistoa, kahta kierämysmyymälää, tekstiilikierrätystä, rakennuskierrätystä, ATK-huoltoa ja muuttopalvelua sekä tekee tilaustöitä. Kaikki Luotsin tarjoamat palvelut ovat myös maahanmuuttajien käytettävissä.

2.3.13.13. Hämeen Mokia

Hämeen Mokia ry on kristillinen yhdistys, jonka tarkoituksena on auttaa ihmisiä löytämään paikkansa elämässä. Hämeen Mokia ry on luonut toimintaympäristön ja toimintaa, jossa syrjäytymisvaarassa olevilla ihmisillä on mahdollisuus muutokseen sekä pysähtyä mielekkään tekemisen ääressä miettimään elämäänsä, sen arvoja ja asioiden tärkeysjärjestystä. Hämeen Mokia ry toimii yhteistyössä Hämeenlinnan TE-toimiston, MYPin (kunnan, TE-toimiston ja Kelan muodostama asiantuntija- ja palveluverkosto), sosiaalitoimen ja A-klinikkasäätiön kanssa.

Hämeen Mokia ry tarjoaa kaupunkilaisille erilaista toimintaa. Se järjestää työtoimintaa, sairaalatarvikkeiden kierrätyskeskustoimintaa, kierrätysasematoimintaa, nuorisotyötä, muuttopalvelua ja ulkomaan avustustoimintaa. Myös maahanmuuttajat voivat ohjautua tällaiseen toimintaan.

2.3.14.14. Samaria Groupin Hämeenlinnan Ankkuri

Samaria Groupin Hämeenlinnan Ankkuri tuottaa päihteetöntä elämäntapaa ja elämänhallintaa tukevia palveluja kristilliseltä arvopohjalta. Työn tavoitteena on saada ihminen kiinnostumaan omasta elämästään. Hämeenlinnan Ankkuri tarjoaa monenlaista toimintaa. Näitä ovat kuntoutta-

va työtoiminta, erilaiset toimintaryhmät, päiväkeskustoiminta, korjaamo sekä tukiasunnot. Myös osa maahanmuuttajista ohjautuu Hämeenlinnan Ankkurin palveluihin.

2.3.15.15. Kiipulasäätiö

Kiipulasäätiö ja sen omistama Avire Oy tarjoavat Hämeenlinnan alueella myös maahanmuuttajataustaisille soveltuvaa ammatillista avomuotoista kuntoutusta. Esimerkiksi yksilöllinen Kelan rahoittama Nuotti-valmennus on nuorelle maksutonta ja sitä voi hakea ilman lääkärinlausuntoa ja paperihakemusta. Valmennuksen aikana voi saada kuntoutusrahaa. Kiipulasäätiön järjestämä kuntouttava työtoiminta toteutetaan Kiipulan Janakkalan toimipaikan monialaisessa ympäristössä.

2.3.16.16. Hämeen Seudun 4H-yhdistys

Hämeenlinnan Seudun 4H-yhdistys järjestää lapsille harrastustoimintaa, kerhoja ja leirejä sekä iltapäivätoimintaa. Yhdistys valmentaa nuoria työelämään, tarjoamme työ- ja koulutusmahdollisuuksia ja vahvistamme yrittäjyyttä. 4H-nuorisotyö edistää lasten ja nuorten kasvua kestävään elämäntapaan, työhön ja yrittäjyyteen. Maahanmuuttajat voivat osallistua halutessaan yhdistyksen toimintaan, ja välillä Hämeenlinnan kaupunki tekee yhdistyksen kanssa yhteistyötä niin yleispalvelujen kuin maahanmuuttajiin liittyvän toiminnan ja palvelujen järjestämiseksi.

2.3.17.17. Uskonnollisia kirkkoja ja yhdyskuntia

Hämeenlinnan alueella toimii useita uskonnollisia kirkkoja ja yhdyskuntia sekä uskonnonharjoituspaikkoja, joita myös maahanmuuttajat ja vieraskieliset käyttävät. Kirkkojen ja yhdyskuntien määrä on niin suuri, että tässä luvussa ei voida kattaa niiden kaikkien toimintaa. Patentti- ja rekisterihallitus PRH pitää Suomessa yllä yhdistysrekisteriä, johon kuuluvat rekisteröidyt yhdistykset. Niiden lisäksi uskonnolliset yhteisöt voivat halutessaan järjestää myös rekisteröimätöntä toimintaa.

Uskonnollisista kirkoista ja yhdyskunnista suurin on **Suomen evankelis-luterilainen kirkko**, jonka kassa tehdään yhteistyötä niin ikään erilaisilla kokoonpanoilla, joissa osassa maahanmuuttoon liittyvät kysymykset ovat etusijalla ja osassa osana muuta yhteistyötä. Kirkko osallistuu myös luvatta maassa olevien työryhmän toimintaan. Kirkko toimii kaupungin kanssa arvopohjaisena keskustelukumppanina, jonka yhteiskunnallisena tehtävänä on lakisääteisten tehtäviensä eli hautaustoimen, väestörekisteritehtävien ja kulttuurihistoriallisten rakennusten suojelun lisäksi huolehtia sosiaalisista palveluista kuten diakonia-, lapsi- ja nuorisotyöstä.

Myös muut uskonnolliset yhteisöt ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita kotoutumisen edistämisessä. Tällaisia ovat muun muassa **Suomen ortodoksinen kirkko, Suomen Vapaakirkko, Hämeenlinnan helluntaiseurakunta, Etelä-Suomen karenit baptistiseurakunta, islamilaiset yhdyskunnat Hämeenlinna Islam Keskus ja World Islamic Center Hämeenlinna** sekä islamin harjoituspaikkana toimiva **Hämeenlinnan Keskus Moskeija**.

Islamilaiden yhdyskuntien toiminta on Hämeenlinnassa melko pientä, koska monet muslimit hakeutuvat harjoittamaan islamia pääkaupunkiseudulla toimiviin islamilaisiin yhdyskuntiin. Voi olla tarvetta tiivistää paikallistason yhteistyötä muidenkin uskonnollisten kirkkojen ja yhdyskuntien kuin evankelis-luterilaisen kirkon kanssa.

2.3.3. Maahanmuuttajuuteen liittyviä ja kulttuurien moninaisuutta edistäviä yhdistyksiä

Hämeenlinnassa maahanmuuttajien omista kieliryhmistä suurimmat ovat viron-, venäjän-, arabian-, persian-, puolan-, ruotsin-, somalin-, turkin-, englannin- ja thaankieliset, mutta se ei vielä tarkoita, että yhteinen kieli tuottaisi aktiivisen yhteisön. Osa maahanmuuttajista voi yksilöinä samastua aktiivisesti omaan kieliryhmäänsä, kun taas osa saattaa haluta irrottautua kielellisestä viitekehystänsä. Aktiivisia kansalaisuus- tai kieliryhmäpohjaisia yhteisöjä ovat kuitenkin ainakin puolalaisten, venäläisten, kongolaisten, somalien, turkkilaisten ja irakilaiden yhteisöt. Osa yhteisöistä on halunnut perustaa rekisteröidyn yhdistyksen. Lisäksi Hämeenlinnassa toimii yhdistyksiä, joissa toimii sekä maahanmuuttajataustaisia että niin sanottuja kantasuomalaisia ja joiden tarkoituksena on edistää kulttuurin monimuotoisuutta. Lisäksi Hämeenlinnassa on joitakin yhdistyksiä, joilla on kytkös ulkomaailmaan.

Kotoutumista ja kulttuurien moninaisuutta edistävien yhdistysten aktiivisuustaso vaihtelee. Lisäksi osa on rekisteröity jo vuosia sitten yhdistysrekisteriin, mutta toiminta on sen jälkeen joko lakannut käytännössä kokonaan tai jatkunut tähän päivään asti aktiivisena. Seuraavaan luetteloon on kootuna Hämeenlinnaan rekisteröityneet kotoutumista ja kulttuurista monimuotoisuutta edustavat maahanmuuttajien yhdistykset sekä kulttuuriyhdistykset, joiden toimintaa johdetaan ulkomailta:

- Arab Yhteiskunta Cultural ry (irakilaiden yhteisö)
- Hämeenlinnan somalilaisten yhdistys
- Hämeenlinnan somalilaisten yhdistys, Hämeenlinnan somaliyhdistys
- Kulttuuriyhdistys Noor
- MAPATANO-yhdistys (kongolalaisten yhteisö)
- Hämeenlinnan Kurdistan-yhdistys
- Hämeen ThaiGroup ry
- Hämeenlinnan suomalais-ranskalainen yhdistys
- Hämeenlinnan Suomalais-Brittiläinen Yhdistys
- Hämeenlinnan Suomi-Amerikka Yhdistys
- Hämeenlinnan Suomi-Saksa Yhdistys
- Kanta-Hämeen Kreikan ystävät
- Kanta-Hämeen Tuglas-seura (virolaisten yhteisö)
- Suomi-Unkari Seuran Hämeenlinnan osasto
- Venäjän kulttuurin keskus KALINA
- EU-China Managers Association

Kansainvälisiä yhteyksiä on niin ikään muun muassa Vanajaveden Rotariklubilla ja Hämeenlinnan Zonta-kerholla.

Kuten uskonnollisten kirkkojen ja yhdyskuntien niin myös kulttuuriyhdistysten ja ystävyysseurojen kanssa tehtävää yhteistyötä voi olla tarvetta tiivistää.

2.3.4. Vapaa-ajan ja harrastustoimijoita

Hämeen Liikuntahallit, Hämeenlinnan Jalkapalloseura ja muut urheiluseurat edistävät liikuntaharrastajien hyvinvointia ja terveyttä. Hämeenlinnan kaupunki tekee yhteistyötä liikuntajärjestöjen kanssa maahanmuuttajien osallisuuden edistämiseksi liikuntapalveluissa. Esimerkiksi Hämeen Liikuntahalleissa on esillä vieraskielisiä opasteita, jotta maahanmuuttajataustaisten olisi helpompi käyttää palveluja. Liikuntajärjestöjen kanssa tehtävää kumppanuustyötä on hyvä kehittää jatkossa eteenpäin.

Muut vapaa-ajan harrastustoimijat ja taidealan toimijat. Hämeenlinnassa toimii paljon erilaisia kulttuuritoimijoita, joiden toimintaan maahanmuuttajia olisi hyvä ohjata nykyistä enemmän. Maahanmuuttajia ohjataankin, ja kulttuuritoimintaa ja -työharjoittelua sisältyy ainakin sellaisiin maahanmuuttajien työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin, jotka tukevat työllistymistä kulttuuri- ja taidealalle. Lisäksi esimerkiksi Hämeenlinnan Seudun 4H-yhdistys auttaa puolestaan lapsia ja nuoria löytämään itselleen mielekästä tekemistä ja monipuolisen harrastuksen sekä tarjoaa myös lastenhoitopalveluja.

2.3.5. Oppilaitoksia ja koulutuspalvelujen järjestäjiä

Oppilaitokset ja koulutuspalvelujen järjestäjät kuten Koulutuskuntayhtymä Tavastia, Lounais-Hämeen Koulutuskuntayhtymä ja sen koulutuspalveluja järjestävä FAKTIA Oy, Hyria koulutus Oy, Kiipula, Hämeen Ammattikorkeakoulu HAMK ja Vanajaveden opisto VOP ovat Hämeenlinnan kaupungin asukkaille oleellisia väyliä hankkia toisen asteen ja jatkokoulutusta ammattiopisto- ja ammattikorkeakoulutasolla. Lisäksi osa niistä tarjoaa täydennyskoulutusta. Lisäksi osa asukkaista suuntaa opiskelemaan yliopistotasoihin korkeakouluihin, mikä tarkoittaa usein kotikunnan vaihtumista. Korkeakoulu yhteistyötä kuitenkin kehitetään jatkuvasti.

Onnistunut kotoutuminen edellyttää sekä strategista, että arjen yhteistyötä eri oppilaitosten ja kaupungin kesken. Yhteiset kehittämishankkeet tukevat kehittämistyötä. Koulutus- ja työllisyyspolkuja kehittämällä voidaan edistää vieraskielisten kouluttautumista ja työllistymistä, elinikäistä oppimista ja kaupungin elinvoimaa. Koulutuspolkujen kehittäminen on kaupungin ja Hämeen ELY-keskuksen yhteinen intressi ja siitä on hyviä kokemuksia: esimerkiksi lähihoitajille on luotu nopeutettu polku sairaanhoitajaopintoihin.

Elokuussa 2021 astuu voimaan oppivelvollisuuden laajennus 18 ikävuoteen asti, samalla opinnot muuttuvat maksuttomiksi. Oppivelvollisuuden laajentaminen vahvistaa nuorten koulutuspolkua tavoitteena, että kaikki nuoret saavat vähintään toisen asteen tutkinnon. Oppivelvollisuuden laajennusta suunnittelee ja sen toteutumista seuraa seudun kuntien ja toisen asteen oppilaitosten yhteistyöryhmä.

2.3.1.1. Koulutuskuntayhtymä Tavastia

Koulutuskuntayhtymä Tavastia ylläpitää Ammattiopisto Tavastiaa, Hämeenlinnan lyseon lukiota ja sen aikuislinjaa, Kaurialan lukiota, Lammin lukiota sekä Hattulassa sijaitsevaa Parolan lukiota ja Vanajaveden Opistoa. Kuntayhtymän arvonalisäverollisesta koulutuksesta vastaa Tavastia Koulutus Oy. Kuntayhtymän omistavat Hämeenlinnan kaupunki sekä Hattulan, Janakkalan, Akaan, Pälkäneen ja Urjalan kunnat. Pääasiallisena toiminta-alueena on Hämeenlinnan seutukunta. Toiminta-ajatuksen mukaisesti Koulutuskuntayhtymä Tavastia järjestää laadukasta ammatillista ja yleissivistävää koulutusta, vapaan sivistystyön koulutusta sekä koulutustehtävään läheisesti liittyvää muuta toimintaa. Tavastia tarjoaa opiskelijoille hyvät valmiudet työelämään, jatko-opintoihin ja elinikäiseen oppimiseen. Koulutuspalveluja kehitetään yksilön, yhteisön ja Hämeenlinnan seutukunnan työelämän tarpeisiin.

Ammattiopisto Tavastiassa opiskelee päivittäin noin 400 vieraskielistä opiskelijaa. He muodostavat noin 15 prosenttia opiskelijakunnasta. Ammattiopisto Tavastia järjestää aikuisten maahanmuuttajien perusopetusta, jossa on lukutaitovaiheen sisältävä alkuvaihe ja päättövaihe. Opiskelijoita aikuisten perusopetuksessa on noin 150. Vuonna 2020 Ammattiopisto Tavastiassa opiskeli 4306 opiskelijaa tutkintokoulutuksessa. Heistä noin 60% oli hämeenlinnalaisia. He suorittivat ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja, erikoisammattitutkintoja tai näiden osia.

Ammattiopisto Tavastia järjestää VALMA-koulutusta. VALMA-koulutuksessa, ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavassa koulutuksessa, valmentaudutaan ammatilliseen tutkinto-opiskeluun. Merkittävä osa VALMA-opiskelijoista on maahanmuuttajataustaisia, jotka miettivät alavalintaa, koulutus- ja työllisyyspolkua. Tarjolla on myös alakohtaisia VALMA-toteutuksia, joissa opiskelija jo tietää itseään kiinnostavan ammatillisen suunnan, mutta tarvitsee lisätukea menestyäkseen tutkinto-opinnoissa. VALMA-koulutuksissa opiskelee vuosittain noin 100 vieraskielistä.

Vieraskieliset opiskelevat ammatillisessa koulutuksessa pääosin yhdessä suomea äidinkielenä puhuvien kanssa. Heille tarjotaan S2-opetusta sekä opiskelunvalmiuksia tukevia opintoja (OPVA), joihin osallistuu vuosittain noin 150 vieraskielistä. Vieraskielisten saama tuki toteutuu pääosin opettajien ja ohjaajien opetuksena ja ohjauksena. Vieraskieliset käyttävät myös muiden opiskelijoiden tapaan opiskelijapalveluiden palveluita, eli heillä on käytössään opinto-ohjaajien, koulukuraattoreiden, nuoriso-ohjaajien, uraohjaajien, kouluterveydenhoitajien, koululääkärien, psykiatrisen sairaanhoitajan ja koulupsykologin palvelut. Oppilaitoksessa toimii myös monikulttuurisuuskoordinaattori ja osastojen opettajista koostuva monikulttuurisuusyhteyshenkilöiden tiimi.

Ammattiopisto Tavastia vetää Kanta-Hämeen alueella Ammattiopisto Tavastian maahanmuuttajakoulutuksen asiantuntijaryhmää, jossa Hämeenlinnan kaupungillakin on edustus. Ryhmä on saanut aikoinaan alkunsa Ammattiopisto Tavastian tarpeesta suunnitella ja ennakoida työtään yhdessä sekä kuulla verkostoa kehittämistyössään. Ammattiopisto Tavastia on muutoinkin aktiivinen kotoutumisen edistämisen toimija. Se käyttää säännöllisesti hankerahoitusta toimintansa kehittämiseen.

Koulutuskuntayhtymä Tavastian lukioissa maahanmuuttajien määrä kasvaa, nyt lukioissa opiskelee vähän yli 50 vieraskielistä opiskelijaa. **Hämeenlinnan lyseon lukio** järjestää myös lukiokoulutukseen valmentavaa LUVA-koulutusta vieraskielisille.

Tavastia Koulutus Oy:n tarjoaman kotoutumiskoulutuksen toteuttavat yhteistyössä Koulutuskuntayhtymä Tavastian oppilaitokset **Vanajaveden Opisto** ja Ammattiopisto Tavastia. Hämeenlinnassa järjestetään kotoutumiskoulutusta, ja sinne voi hakea opiskelemaan TE-toimiston tai työllisyyskuntakokeilun kautta. Kotoutumiskoulutukseen voidaan valita vain TE-toimiston asiakkaita, joilla on oleskelulupa.

Vanajaveden Opisto järjestää myös paljon vapaan sivistystyön kursseja, jotka sopivat hyvin maahanmuuttajille. Kursseilla voi opiskella esimerkiksi suomea ja muita kieliä, liikuntaa, tanssia, käsityötä tai musiikkia. Vanajaveden Opisto järjestää myös UMAKO-koulutusta, joka on tarkoitettu luku- ja kirjoitustaidottomille maahanmuuttajille. UMAKO-koulutukseen voi osallistua, jos se on kirjattu kotoutumissuunnitelmaan. Vanajaveden Opisto toteuttaa myös mm. perustaitopajoja osana OKM:n jatkuvan oppimisen erityisavustusta. Vuonna 2020 Vanajaveden Opistossa opiskeli 345 vieraskielistä opiskelijaa.

Koulutuskuntayhtymä Tavastian kehittämistoiminnassa ja hankkeissa vieraskielisten koulutuksen ja työllistymisen tukeminen näkyy vahvasti. Ajankohtaisia ovat OKM:n jatkuvan oppimisen erityisavustusten lisäksi mm. alkava Kokka kohti Kanta-Hämettä ESR-hanke, jossa kehitetään työperusteisen maahanmuuton palvelupolkuja ja Kanta-Hämeen veto- ja pitovoimaa kansainvälisten osaajien keskuudessa. Tavastian kehittämistoiminta tukee Hämeenlinnan seutukunnan osana elinkeinopalveluiden verkostoa työelämän kansainvälistymisessä ja monikulttuuristumisessa.

Lisäksi Ammattiopisto Tavastia osallistuu Hämeenlinnan seudun työllisyyden kuntakokeiluun osana OKM:n rahoittamaa jatkuvan oppimisen kehittämistyötä. Koulutuskuntayhtymä Tavastialla on Hämeenlinnan, Hattulan ja Janakkalan kuntien kanssa voimassa oleva yhteistoiminta- ja kumppanuussopimus, jonka tarkoituksena edistää yksilöityä osaamisen kehittämistä ja rikastaa Hämeenlinnan seudun työllisyyttä ja osallisuutta edistäviä palveluja. Tarkoituksena on rakentaa tavoitteellisia asiakasprosesseja ja niiden järjestelmällistä seuranta, tuottaa sujuvia ja nopeita siirtymisiä koulutukseen, palkkatukityöhön tai avoimille työmarkkinoille sekä varmistaa osaltaan, että opiskelijoiden yksilölliset tavoitteet toteutuvat. Myös oppisopimusopiskelua edistetään. Ammattiopisto Tavastiassa vieraskielisten opiskelijoiden nivelvaiheiden tukena toimii OKM:n jatkuvan oppimisen erityisavustuksella omavalmentaja. OKM:n jatkuvan oppimisen erityisavustuksella vahvistetaan työikäisten, etenkin koulutuksessa aliedustettujen ryhmien, kuten vieraskielisten, koulutuk-

seen hakeutumista, osaamisen vahvistamista ja alueen osaavan työvoiman saatavuutta.

HAMK:n ja Ammattiopisto Tavastian Taitopaja-hankkeen kohderyhmänä ovat ilman toisen asteen koulutusta olevat nuoret ja maahanmuuttajataustaiset nuoret, joiden siirtymistä ammatilliseen koulutukseen tuetaan toiminnallisella ohjauksella Taitopajassa. Hankkeen tavoitteena on tuottaa kolmiportainen ohjausmali, joka edesauttaa nuorelle sopivan ammatillisen koulutuksen löytymistä ja ehkäisee ammatillisen koulutuksen keskeytymistä.

2.3.2.2. Lounais-Hämeen Koulutuskuntayhtymä ja FAKTIA Oy

Lounais-Hämeen Koulutuskuntayhtymän ja sen koulutuspalveluja tuottavan FAKTIA Oy:n kanssa yhteistyön aloittaminen voi olla tarpeellista käynnistää, koska Forssan seutu tekee kotoutumista edistävässä ryhmätoiminnoissa monipuolista yhteistyötä FAKTIAN kanssa. Kanta-Hämeen seutukunnilla on tarvetta syventää yhteistyötä kotoutumista edistävien toimenpiteiden tehokkuuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi. Seutukunnat voivat oppia toisiltaan ja saada toisiltaan synergiaetuja. Myös Hämeenlinnassa kehitettyä Paavo-ryhmätoimintaa on laajennettu Forssan seudulle.

2.3.3.3. Hyria koulutus Oy

Osa kuntalaisista opiskelee Hyria koulutus Oy:n järjestämässä opetuksessa. Hyria tarjoaa muun muassa perustutkinto-opetusta, ammattitutkinto-opetusta ja erikoisammattitutkinto-opetusta sekä esimerkiksi ammatillista lisä- ja pätevyyskoulutusta (esimerkiksi tietotekniikka- ja esimieskoulutuksia) sekä mahdollisuuden hankkia erilaisia osaamistodistuksia (esimerkiksi hygieniaosaamistodistus ja työturvallisuuskortti). Maahanmuuttajat voivat hakea kaikkiin Hyrian koulutuksiin. Hyria järjestää myös kotoutumiskoulutusta sekä virallisia suomen kielen kielikokeita.

2.3.4.4. Kiipulan ammattiopisto

Kiipulan ammattiopisto järjestää vaativan erityisen tuen ammatillista perustutkinto- ja valmentavaa koulutusta. Koulutukset on suunnattu nuorille ja aikuisille, jotka tarvitsevat oppimisvaikeuksien, sairauden tai vamman vuoksi erityistä tukea opiskeluunsa. Kiipulassa on esimerkiksi paljon osaamista mielenterveyden ongelmien tuottamien esteiden poistamisesta opinto- ja työllisyyspolulla.

Kiipulan ammatilliset perustutkintokoulutukset toteutetaan työvaltaisesti mahdollisimman paljon aidoissa työympäristöissä oppien. Koulutuksiin liittyy vahva arjenhallinnan ja oppimisen tuki, jota antavat niin ohjaajat, työhönvalmentajat kuin opiskelijahuollon henkilöstö.

Kiipulan perustutkintokoulutuksissa meillä on vahva osaaminen ns. osasuorituspolkujen toteutuksesta. Kun koko tutkinto ei syystä tai toisesta ole mahdollinen tai tarkoituksenmukainen, voi opiskelija työllistyä yksilöllisesti räätälöidyn tutkintojen osista koostuvan koulutuksen avulla juuri hänelle soveltuvaan täsmätööhön.

Ammatilliseen koulutukseen valmentava VALMA-koulutusta sekä työhön ja itsenäiseen elämään tähtäävää TELMA-koulutusta järjestetään pienryhmämuotoisena Kiipulan Hämeenlinnan, Forssan ja Janakkalan toimipaikoissa. Koulutukset toteutetaan siten, että vieraskieliset ovat vahvan ohjauksen tuella samoissa ryhmissä Suomea äidinkielenään puhuvien kanssa.

Janakkalan ja Hämeenlinnan toimipaikoissa opiskelijoilla on mahdollisuus majoittua. Janakkalassa on tuetun asumisen mahdollisuus vaikeammin vammaisille TELMA-opiskelijoille.

2.3.5.5. Hämeen Ammattikorkeakoulu HAMK

Hämeen ammattikorkeakoulu eli HAMK on monialainen ja työelämälähtöinen korkeakoulu, jossa on 27 amk-tutkintokoulutusta, 10 ylempää ammattikorkeakoulututkintokoulutusta sekä ammatillinen opettajakorkeakoulu. Lisäksi HAMK tarjoaa osaamista syventävää täydennys- ja jatkokoulutusta. Tutkintokoulutuksista 10 on englanninkielisiä, kuten esimerkiksi Computer Applications, International Business, Smart and Sustainable Design, Mechanical Engineering ja Information and Communication Technology, Bioeconomy. Englanninkielisiin koulutuksiin voivat hakea sekä Suomessa että ulkomailla asuvat hakijat. HAMKissa on 8838 opiskelijaa, joista kansalaisuudeltaan ulkomaalaisia on 600. Näistä kansalaisuuksittain suurimmat ryhmät ovat Venäjältä, Virosta, Vietnamista, Nepalista, Markosta, Intiasta ja Saksasta. Yhteensä HAMKin opiskelijayhteisössä on edustettuna 71 eri kansalaisuutta. HAMK on määrätietoisesti lisännyt englanninkielistä koulutustarjontaa viime vuosina. Strategiansa mukaisesti HAMK rakentaa vahvaa kansainvälistä korkeakouluyhteisöä ja tavoittelee 2000 kansainvälisen opiskelijan kasvua vuoteen 2030 mennessä.

Tässä yhteydessä mainittakoon, että korkeakoulut ovat osana rahoituskehystä tehneet Talent Boost-palvelulupauksen, jonka myötä korkeakoulu vahvistaa kansainvälisten opiskelijoiden ja tutkijoiden suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumista ja Suomen työmarkkinoille siirtymistä. HAMKin panostaa erityisesti edelleen kehittämään kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden harjoittelu- ja työpaikan löytymistä, tiivistää tämän osalta yritysyritystyötä sekä mahdollistaa kansainvälisten opiskelijoiden ja työelämän toimijoiden kohtaamisia. Lisäksi korkeakoulujen yhteisinä toimina kehitetään S2-koulutustarjontaa ja tiettyjen koulutusalojen yhteisiä digitaalisia polkuopintokokonaisuuksia. HAMK on näissä toimissa myös mukana.

2.3.6.6. Muuta koulutustarjontaa maahanmuuttajille

Oppilaitosyhteistyöhön liittyy läheisesti myös Hämeenlinnan kaupungin omien peruskoulupalvelujen kanssa tehtävä yhteistyö, kaupungin kotoutumisen edistämisen palvelujen järjestämä Paa-vo-ryhmätoiminta kotoutumiskoulutuksen ulkopuolella oleville kotoutujille, Akateemisten Naisten järjestämä Luetaan yhdessä -verkoston toiminta sekä Kumppanuustalolla toimivat Hämeen Settlement ry:n vapaaehtoisten järjestämät kielikerhot.

2.3.7.7. Koulutusyhteistyön kehittämisestä

Jatkossa tarvetta on kehittää yhteistyötä vielä nykyistäkin enemmän kaupungin ja oppilaitosten välillä. Maakunnan ammatillisilla oppilaitoksilla on jo toimiva Välkky-verkosto strategisen yhteistyön vahvistamiseksi. Strategista johtamista on hyvä kehittää laaja-alaisesti yhteistyössä eri oppilaitosten kanssa. Yhteiset hankkeet voivat toimia hyvänä pohjana sen käynnistämiseksi. Koulutus- ja työllisyyspolkua kehittämällä voidaan edistää sekä vieraskielisten kouluttautumista ja työllistymistä sekä kaupungin elinvoimaa. Kehittämistyö liittyy myös elinikäiseen oppimi-

seen. Koulutuspolkujen kehittäminen on kaupungin strategisena intressinä, mutta toisaalta se on myös Hämeen ELY-keskuksen intressinä koko Kanta-Hämeessä. Esimerkkinä toimivasta verkostoyhteistyöstä on Ammattiopisto Tavastian maahanmuuttajakoulutuksen asiantuntijaryhmä.

On lisäksi syytä kehittää kaikille yhteistä koulutusta siten, että maahanmuuttajien mahdollisuus opiskella muiden kanssa samoissa ryhmissä on entistä sujuvampaa. Tämä inklusiivinen periaate on myös tehokas työllisyyden kannalta. Tämä edellyttää vieraskielisen opiskelijan mahdollisuutta erityiseen tukeen esimerkiksi kielen oppimisen suhteen.

Kotoutumisen kokonaisuutta kehitettäessä tulee huolehtia siitä, että alueen kaikkien koulutuksen järjestäjien voimavarat ovat yhteisesti käytössä kotoutumisen edistämiseen. Jatkossa hanketyöllä yhteistyössä Hämeen ELY-keskuksen kanssa tuleekin tukea hankkeita, joissa ovat mukana kaikki keskeiset koulutuksen järjestäjät ja eri koulutusasteet. Lainsäädännön ja rahoituksen kannalta katsoen kukin oppilaitos voi tukea kotoutumistaan oman erityisosaamisensa näkökulmasta. Lisäksi on tärkeää kiinnittää kotoutumista tukeva koulutuksellinen yhteistyö osaksi jatkuvan oppimisen uudistusta (tuleva palvelukeskus) sekä elinikäisen oppimisen strategian toteutusta.

2.3.6. Yritystoimintakumppaneita

Hämeenlinnan kaupunki tekee laaja-alaisesti yhteistyötä eri yritysten kanssa. Ne toimivat maahanmuuttajien työllistäjinä ja tarjoavat palveluja myös maahanmuuttajille.

Koska maahanmuuttajien työllistymisen ja yrittäjyyden avulla voidaan edistää niin kaupungin elinvoimaa kuin maahanmuuttajien hyvinvointia, niin myös maahanmuuttajien työllistämiseen ja yrittäjyyteen liittyvät asiat ovat kaupungin kiinnostuksen kohteena. Maahanmuuttajien kyky perustaa yrityksiä ja löytää sitä varten oikeat palveluorganisaatiot, yritysten kyky työllistää maahanmuuttajataustaisia ihmisiä sekä kulttuurisensitiivisyyden huomioon ottaminen työpaikoilla ovat tärkeitä teemoja kaupungin työllisyystoimien edistämiseksi. Kaupunki tarvitsee yritysten ja yritysosaajien panosta maahanmuuttajien ja muiden kuntalaisten työllisyyden ja yrittäjyyden edistämiseksi. Tulevaisuudessa maahanmuuttajien työllistymis- ja yrittäjyyksymykset sekä kaupungin huoltosuhde ja elinvoima kytkeytyvät aiheina toisiinsa entistä tiiviimmin.

Elinkeinoelämää ja kaupungin vetovoimaa edistäviä keskeisiä toimijoita ovat Hämeen Kauppakamari, Linnan Kehitys, Hämeen Uusyrittäjäkeskus ja Hämeen Yrittäjät. Näiden lisäksi tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat ne lukuisat yritykset, jotka toimivat Hämeenlinnan alueella.

2.3.1.1. Hämeen Kauppakamari

Hämeen kauppakamarin tärkeimpiä tehtäviä on edistää alueen kasvua, vetovoimaisuutta ja kansainvälistymistä. Yritysten kansainvälistyminen on tärkeää Suomelle ja Hämeen alueelliselle kasvuille. Hämeenlinnan kauppakamari tarjoaa yhdessä 19 kauppakamarin kanssa yrityksille kasvu- ja kansainvälistymistarpeisiin 1) ajantasaista markkinatietoa sekä laajat verkostot Suomessa ja maailmalla, 2) kansainvälisen osaamisen vahvistamista erilaisilla koulutuksilla, verkostoitumista-

pahtumilla, mentoroinnilla sekä muulla neuvonnalla, 3) tukea kasvuun ja kansainvälistymisen rahoitukseen tiiviissä yhteistyössä eri rahoituskumppaniemme kanssa sekä 4) vahvistaa maailmanlaajuisesti tunnustetut vientiin tarvittavat ulkomaankaupan asiakirjat. Hämeen kauppakamari on osa valtakunnallista ja kansainvälistä kauppakamariverkostoa. Hämeen kauppakamarijärjestöllä on laajat yhteydet verkostojensa kautta niin kotimaassa kuin kansainvälisesti.

2.3.7. Linnan Kehitys Oy

Linnan Kehitys Oy on Hämeenlinnan kaupungin omistama elinkeinoyhtiö. Se tarjoaa ensinnäkin yrityksille maksutonta apua toiminnan kehitys- ja kasvuaikaisiin, rahoitukseen, työllisyyteen, rekrytointiin, verkostoitumiseen sekä kansainvälistymiseen liittyvissä kysymyksissä. Toiseksi Linnan Kehitys tukee yrityksiä Hämeenlinnaan sijoittumisprosessin kaikissa eri vaiheissa. Kolmantena Linnan Kehityksen tehtävänä on tukea Hämeenlinnassa yritystoiminnalle suotuisaa kiinteistökehitystä. Neljäntenä Linnan Kehitys vastaa Hämeenlinnan kaupunkimarkkinoinnista sekä Visit Hämeenlinna-kanavista ja tekee Hämeenlinnaa tunnetuksi niin matkailijoiden, vierailijoiden kuin potentiaalisten uusien asukkaiden keskuudessa.

2.3.1.1. Hämeen Uusyrityskeskus

Hämeen Uusyrityskeskus on edistää kestävän yritystoiminnan syntymistä Suomeen. Uusyrityskeskus on osa Uusyritysten ketjua Suomessa ja tarjoaa maksutonta asiantuntijasparrausta ja -neuvontaa yrittäjyyteen, yrityksen suunnitteluun ja perustamiseen sekä kevytyrittäjyyteen liittyvissä kysymyksissä. Uusyrityskeskukset ovat tuottaneet yritysten perustamisoppaita useilla kielillä: suomen-, ruotsin-, englannin-, venäjän-, arabian- ja kiinankieliset oppaat sekä selko-opas yrittäjyyteen ovat ladattavissa osoitteessa <https://uusyrityskeskus.fi/apua-yrittajyyteen/perustamisopas>.

2.3.2.2. Hämeen Yrittäjät

Hämeen Yrittäjät tarjoaa kattavasti tietoa yrityksen perustamisesta, yritystoiminnasta yleensä ja työnantajana toimimisesta. Sen jäseneksi voivat hakea yrittäjät, jotka tarvitsevat konkreettista tietoa yritystoiminnasta ja laadittavista asiakirjoista sekä yrittämiseen liittyvää lakineuvontaa. Hämeen Yrittäjät tarjoaa jäsenilleen myös mahdollisuuden verkostoitua. Hämeen Yrittäjien kattojärjestö on Suomen Yrittäjät, joka on Suomen suurin elinkeinoelämän järjestö.

2.3.3.3. Hämeenlinnan Asunnot Oy, Hämeenlinnan Vanhusten Asuntosäätiö ja Linnan Isännöinti Oy

Hämeenlinnan Asunnot Oy vuokraa huoneistoja ja kiinteistöjä Hämeenlinnan talousalueella. Yhdessä tytäryhtiönsä Linnan Isännöinti Oy:n kanssa Hämeenlinnan Asunnot Oy vastaa omien ja asiakasyhtiöiden kiinteistöjen isännöintitehtävistä. Hämeenlinnan Asunnot Oy on 100-prosenttisesti Hämeenlinnan kaupungin omistama yhtiö mutta osakeyhtiönä itsenäinen toimija. Yrityksen tavoitteena ei ole tuottaa voittoa vaan tarjota kohtuuhintaista asumista toiminta-alueellaan.

Hämeenlinnan Vanhusten Asuntosäätiö sr on perustettu 1979 ja se kuuluu Hämeenlinnan kaupungin konserniin kotipaikkana Hämeenlinnan kaupunki. Säätiö vuokraa omistamiaan ja hallitse-

miaan asuntoja 60 vuotta täyttäneille hämeenlinnalaisille. Vanhustentaloja ja palvelutaloja on yhteensä noin 30 kohdetta. Asuntoja on yhteensä lähes 700 huoneistoa.

2.3.4.4. Yksityiset vuokranantajat, isännöitsijät ja huoltoyhtiöt

Hämeenlinnan alueella toimii sekä lukuisia isoja asuntoyhtiöitä että yksityisiä henkilöitä vuokranantajina, jotka vuokraavat asuntoja asunnonhakijoille. Hämeenlinnassa asuvat ja Hämeenlinnaan muuttavat voivat maahanmuuttajat mukaan lukien hakea vapailta markkinoilta asuntoja tarpeensa mukaan. Perustuslain 9 §:n mukaan Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa.

2.3.5.5. Ostopalvelu- ja muut yhtiöt

Hämeenlinnan kaupunki on kilpailuttanut avoimilla markkinoilla kansainvälisen suojelun asemassa olevien alkuvaiheen kotouttavan perhetyön, jälkihuoltopalvelun ja ammatillisen tukihenkilöpalvelun. Lisäksi kaupunki on kilpailuttanut tulkkaus- ja käännöspalvelut. Tämä tarkoittaa sitä, että useat ostopalveluyritykset tuottavat maahanmuuttajille suunnattuja palveluja.

Hämeenlinnan kaupungin alueella toimii lukuisia yrityksiä. Ne työllistävät maahanmuuttajia ja tuottavat palveluja, jotka ovat myös maahanmuuttajien käytettävissä.

Hämeenlinnan alueen yritysten valmiudesta palvella vieraskielisiä asiakkaita saatiin kotouttamisohjelman aikana tehdyllä Webropol-kyselyllä tietona, että osassa yrityksistä englanninkielistä palvelua saa tarvittaessa. Osassa yrityksissä kaikki palvelut ovat yhdenvertaisesti saatavilla suomen lisäksi englannin kielellä. Nämä yritykset tähtäävät kansainvälisille markkinoille.

Kumppaneille lähetetyn Webropol-kyselyn vastauksissa yritysten kykyä vieraskielisten vastaanottavuuteen kuvattiin suhteellisen paljon. Työnantajapuolella kehittämiskohteiksi mainittiin kyky kohdata vieraskielisiä, hyvien käytänteiden jakaminen ja onnistumisista kertominen. Lisäksi eräissä vastauksessa todettiin, että resurssimielessä vieraskielisten osaaminen, yritysten sisäisesti heterogeeniset osaamistaidot ja innostuksen kohteet voivat tuoda yritys-elämään innovaatioita ja keskiön uudenlaista näkökulmaa.

Koska maahanmuuttajien työllistymisen ja yrittäjyyden avulla voidaan edistää niin kaupungin elinvoimaa kuin maahanmuuttajien hyvinvointia, niin myös maahanmuuttajien työllistämiseen ja yrittäjyyteen liittyvät asiat ovat kaupungin kiinnostuksen kohteena. Maahanmuuttajien kyky perustaa yrityksiä ja löytää sitä varten oikeat palveluorganisaatiot, yritysten kyky työllistää maahanmuuttajataustaisia ihmisiä sekä kulttuurisensitiivisyyden huomioon ottaminen työpaikoilla ovat tärkeitä teemoja kaupungin työllisyystoimien edistämiseksi. Kaupunki tarvitsee yritysten ja yritysosaajien panosta maahanmuuttajien ja muiden kuntalaisten työllisyyden ja yrittäjyyden edistämiseksi. Tulevaisuudessa maahanmuuttajien työllistymis- ja yrittäjyyskysymykset sekä kaupungin huoltosuhde ja elinvoima kytkeytyvät aiheina toisiinsa entistä tiiviimmin.

3. Hämeenlinnan kaupungin kumppanit kokonaisuutena ja kaupungin rooli suhteessa kumppanuuksiin

Kun työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kotoutumisen edistämisen yleis- ja yhteensovittamisesta valtakunnallisesti ja Hämeen ELY-keskus alueellisesti Kanta-Hämeessä, niin Hämeenlinnan kaupunki vastaa kaupungin alueella palvelujen yleis- ja yhteensovittamisesta. Sen lisäksi, kuten edellä on kuvattu, kaupunki on monella tavalla yhteistyökumppani toimijoilleen: niin konsultaation ja koulutuksen antajana ja kohteena, palvelujen kehittäjänä, palvelujen yhteen kokoajana kuin palvelujen ostajana ja rahoittajana.

Hämeenlinnan kaupunki ja sen yhteistyökumppanit ovat kehittäneet yhdessä monikulttuuriset aamukahvit, joka on yhteistyöryhmä eri toimijoille tiedon vaihtamiseksi eri puolilla tuotetuista palveluista ja kuulumisista. Monikulttuuriset aamukahvit kokoontuvat muutaman kerran vuodessa, ja lisäksi ryhmän jäsenet kuuluvat yhteiseen sähköpostiryhmään, joka toimii niin ikään tiedonvaihdon välineenä. Tarvetta kumppanuuksien kehittämiseksi on etenkin työllisyyden, kaupungin elinvoiman ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden osallisuuden näkökulmasta.

Hämeenlinnan kaupungilla tärkeänä kohtaamispaikkana niin maahanmuuttajille kuin muille kuntalaisille toimii Kumppanuustalo, joka on yhdistysten ja yhteisöjen aktiivisessa käytössä. Kumppanuustalossa toimivat muun muassa Hämeen Setlementti, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hämeen piiri, Vapaaehtoiskeskus Pysäkki, Taidekeskus Kettuki, Hämeenlinnan Vanhusten Asuntosäätiö, Hämeenlinnan kaupungin kotoutumisen edistämisen palvelut ja työikäisten palvelut.

4. Kumppanuuksien kehittämistarpeita kotoutumisen edistämiseksi

Edellä olevissa luvuissa on käsitelty jo kumppanuuksien kehittämistarpeita, mitä tulee oppilaitosyhteistyöhön ja koulutuspalveluyhteistyön kehittämiseen sekä mitä tulee yritysyhteistyön kehittämiseen. Ohjelmatyö kirjoittamisen aikana ja Webropol-kyselyjen pohjalta kumppanuusyhteistyössä on seuraavia esiin nousseita ja nostettuja kehittämistarpeita:

1) Maahanmuuttajien ja vieraskielisten osallisuuden sekä kulttuurisen moninaisuuden edistäminen. Kotouttamisohjelmaa tehtäessä Hämeenlinnan kaupunki osallistuu sekä työ- ja elinkeinoministeriön Kotoutumisen kumppanuusohjelman tekemiseen että oikeusministeriön alaiseen ETNO-työskentelyyn. Kumppanuusohjelman ja ETNO-yhteistyön kautta muun muassa

edistetään vieraskielisten osallisuutta ja toimijuutta yhteiskunnallisessa vaikuttamistyössä. Sekä kumppanuusohjelmassa että ETNO-työskentelyssä on vahva vieraskielisten rooli.

Vieraskielisten osallisuutta ja toimijuutta tulee vahvistaa Hämeenlinnassa entisestään viranomais-ten edesauttavien toimin. Tämä voi toteutua esimerkiksi asiakasraadien, maahanmuuttajaneuvoston, erilaisten tapahtumien, vieraskielisille matalan kynnyksen työpajojen, vieraskielisten yhteiskunnallista osallisuutta ja toimijuutta lisäävien ryhmätoimintojen, vieraskieliset huomioon ottavan henkilöstöpolitiikan tai vieraskielisten kanssa toteutettujen kumppanuuksien ja hankkeiden avulla.

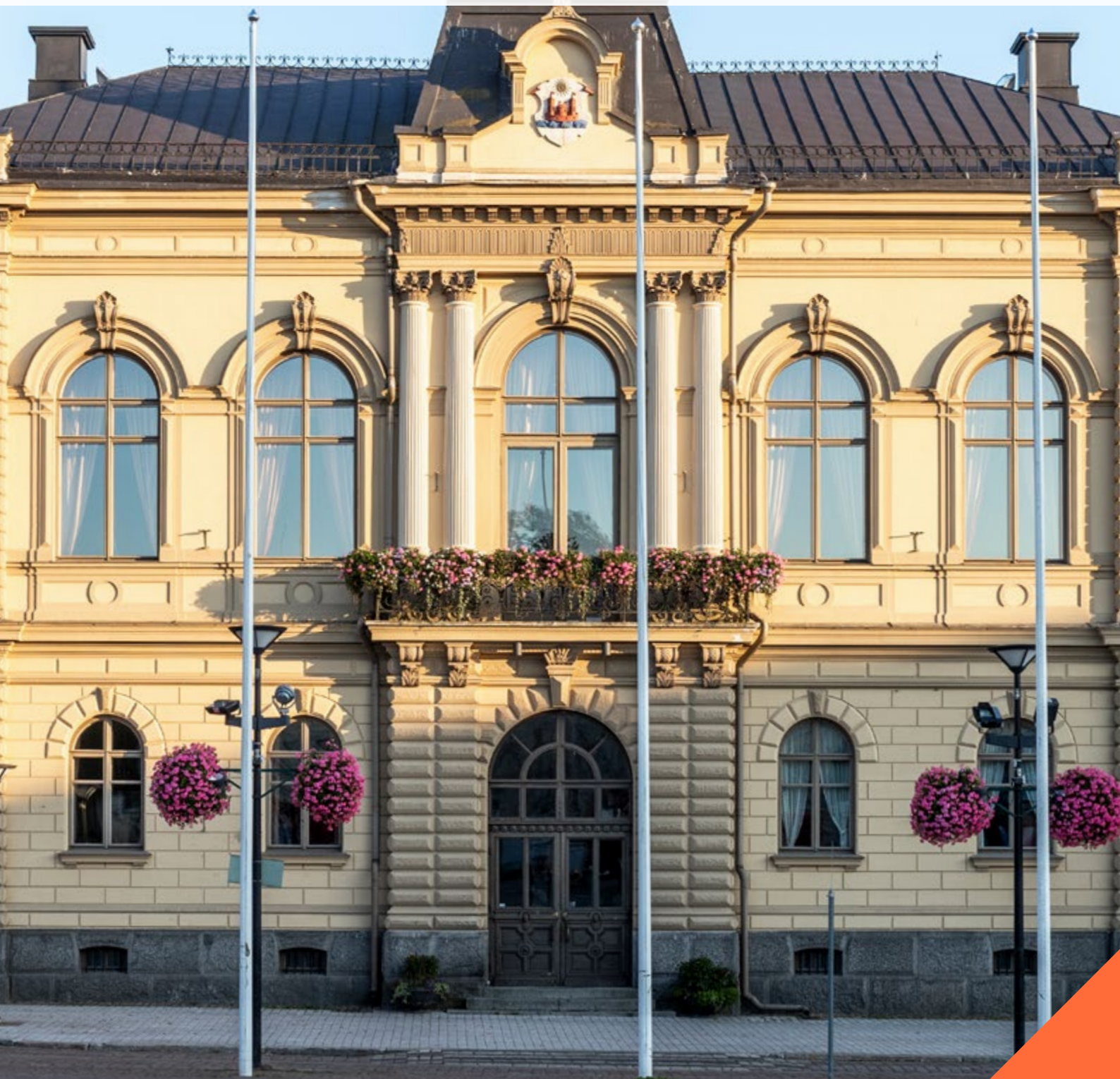
2) Yritystoiminnan ja Hämeenlinnan kaupungin yhteistyön lisääminen kotoutumisen edistämiseksi on paikallaan. Hämeenlinnan kaupungin ja yritysten välinen yhteistyö on keskeistä työllisyyden ja elinvoiman edistämiseksi, ja myös maahanmuuttajien työllisyysresurssi tulee nostaa kehittämisen keskiöön. Erityisesti yritysten kykyä vieraskielisen työvoiman vastaanottavuuteen ja kohdata maahanmuuttajataustaisia ihmisiä kannattaa kehittää. Samoin vieraskielisten osaamisen hyödyntämistä tulee parantaa muun muassa työkeiluin, oppisopimuskoulutuksin, palkkatukityöllä ja rekrytointien avulla. Parhaimmillaan vieraskielisten työllistäminen tuo yrityselämään lisää sen innovaatiovoimaa. Myös huoltosuhteen parantamisen kannalta vieraskielisten työllistäminen on kannattavaa.

3) Oppilaitosten yhteistyötä on tarvetta kehittää edelleen. Hämeenlinnassa toimii jo Ammattiopisto Tavastian maahanmuuttajakoulutuksen asiantuntijaryhmä, ja yhteistyön koordinaatiota kehitetään jatkuvasti. Yhteistyöllä Hämeen ELY-keskuksen kanssa on tässä merkittävä roolinsa. Yhteistyötä yliopistojen kanssa kannattaa parantaa entisestään hämeenlinnalaisten koulutustason parantamiseksi ylipäätään, maahanmuuttajat ja vieraskieliset mukaan lukien. Koronaviruksen leviäminen lisännyt etäopetusta ja kehittämisen tarpeita, mikä antaa osaltaan uusia mahdollisuuksia yhteistyön kehittämiseksi laaja-alaisesti alueelliset rajat ylittäen.

4) Yhteistyön koordinaatiota tulee edelleen kehittää. Kaupungin kotoutumista ja kulttuurista moninaisuutta edistävä työ ei ole kaikille tuttua eikä kaikilla toimijoilla ole riittävästi tietoa siitä, miten ja ketä kaupungin toimijoita lähestyä missäkin kotoutumiseen ja kulttuurien moninaisuuden liittyvässä kysymyksessä. Webropol-kyselyn vastauksissa ehdotettiin tiedon entistä parempaa saatavuutta, yhteistyön entistä parempaa koordinaatiota ja asiakasprosessien yhteistä suunnittelua. Hankesuunnittelu yli organisaatiorajojen esitettiin konkreettisenä ehdotuksena. Toivottavasti ohjelmatyö osaltaan antaa kuntalaisille ja yhteistyökumppaneille tietoa siitä, miten kotoutumisen edistäminen on kaupungilla organisoitu ja ketä lähestyä erilaisissa kotoutumisen edistämiseen liittyvissä kysymyksissä.

Selvitys: Kotoutumisen edistämisen rahoitus

Hämeenlinnan kaupungin kotouttamisohjelman
2021-2025 liite 2

1. Sisällys

1. KUNNAN TALOUSARVIO	3
2. KOTOUTUMISEN EDISTÄMISEEN OHJATUT VALTIONKORVAUKSET KOSKIEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ	3
3. VIERASKIELISYYSKERROIN JA MUUT VALTIONAVUN KERTOIMET	4
4. KOTOUTUMISEN EDISTÄMISEEN OHJATUT VALTIONKORVAUKSET KOSKIEN KANSAINVÄLISEN SUOJELUN ASEMASSA OLEVIEN PALVELUJA.....	5
5. VALTIONKORVAUKSET LUVATTA MAASSA OLEVIEN PALVELUJEN JÄRJESTÄMISESTÄ	6
6. HANKERAHOITUS	6
7. TYÖLLISYYSRAHOITUS.....	8
8. MUU RAHOITUS	9

Valtion talousarviossa kotoutumista edistävät määrärahat on budjetoitu viiden eri ministeriön pääluokkaan, joista keskeisempiä ovat työ- ja elinkeinoministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö. Hämeenlinnan kaupungin taloudessa määrärahat jakautuvat erityisesti sivistyksen ja hyvinvoinnin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimialoille. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kautta tuotetaan silti myös niin sanottua yleistä maahan- ja maastamuuton ohjausta ja neuvontaa sekä tuetaan kaupungin strategiatyötä. Kotoutumisen edistämistä rahoitetaan kuitenkin käytännössä monista eri lähteistä, joita avataan tässä rahoitusta koskevassa luvussa. Maahanmuuttajat ovat kuntalaisia siinä missä muutkin kuntalaiset, ja erilaisten erityisryhmien palveluja varten kaupungilla on omat rahoituskanavansa.

1. Kunnan talousarvio

Kunnanvaltuuston on vuoden lopussa hyväksyttävä kunnalle talousarvio seuraavaksi kalenterivuodeksi ja samassa yhteydessä vuosittain myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Kunnan talousarvion tulee noudattaa kuntastrategian linjauksia ja turvata kunnan tehtävien noudattaminen. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan eri toimialojen ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Pääosa vieraskielisille tarjottavista kunnan palveluista kuuluu yleispalvelujen piiriin, eli ne ovat kaikille kunnan asukkaille tarjottavia peruspalveluja. Näitä ovat esimerkiksi varhaiskasvatus, koulutuspalvelut sekä sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut. Kotoutuja tarvitsee riittävää ohjausta ja neuvontaa, jotta hän ymmärtää suomalaisen palvelujärjestelmän toiminnan ja löytää tarvitsemansa palvelut. Osa vieraskielisistä tarvitsee enemmän ja osa vähemmän ohjausta ja neuvontaa, ja osa ei tarvitse varsinaisia kotoutumista edistäviä palveluja.

Vieraskieliset sekä kuluttavat palveluja, että työllistyessään tai perustaessaan yrityksen myös maksavat veroja ja tuottavat varoja kuntatalouteen.

2. Kotoutumisen edistämiseen ohjatut valtionkorvaukset koskien opetuksen järjestämistä

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokasta kohdennetaan määrärahat perusopetukseen valmistavaan opetukseen, perusopetuksen suomi/ruotsi toisena kielenä opetukseen ja tukiopetukseen sekä oman äidinkielen opetukseen, ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaan koulutukseen), lukiokoulutukseen valmistavaan koulutukseen ja ammattikorkeakoulujen maahanmuuttajien val-

mentavaan koulutukseen. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokasta rahoitetaan avustuksia monikulttuurisuuden edistämiseen ja rasismien vastaiseen toimintaan sekä kotoutumisen edistämiseen liikunnan avulla.

3. Vieraskielisyyskerroin ja muut valtionavun kertoimet

Kun valtio maksaa kunnalle laskennallisia korvauksia kunnallisesti järjestettävistä yleisbudjetin piiriin kuuluvista palveluista, korvaustasoon vaikuttaa vieraskielisyyskerroin. Kunnan vieraskielisyyskerroin saadaan laskemalla asukkaiden osuus kunnan asukasmäärästä ja vähentämällä tästä sen kunnan vastaava osuus, jossa vieraskielisten osuus kunnan asukasmäärästä on koko maan pienin. Kerrointa laskettaessa käytetään väestötietojärjestelmän tietoja vieraskielisten määrästä varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneeltä vuodelta. Vieraskielisyyden perusteella määräytyvät kunnan laskennalliset korvaukset lasketaan kertomalla asukasta kohden määritelty vieraskielisyyden perushinta kunnan asukasmäärällä ja vieraskielisyyskerroimella. (Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 1704/2009: 9 §.) Osa vieraskielisyyden perusteella saatavista valtionosuuksista on käytettävissä kotoutumisen edistämiseen.

Peruspalvelujen valtionosuuden laskennalliset kustannukset perustuvat pääosin ikäryhmittäisiin kustannuksiin ja sairastavuuteen, joiden painoarvio on yhteensä 94 prosenttia. Sairastavuuskertoimen osatekijöitä ovat terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuolto. Muina laskennallisina valtionosuusperusteina käytetään työttömyyskerrointa, vieraskielisyyskerrointa, kaksikielisyttä, saaristoisuutta, asukastiheyskerrointa ja koulutustaustakerrointa. Lisäosien määräytymisperusteita ovat syrjäisyys, työpaikkaomavaraisuus ja saamelaisen kotiseutualueen kunnan lisäosa.

Yksittäisistä laskentatekijöistä eniten kasvava on vieraskielisyys. Vieraskielisyyskerroimen lisäksi maahanmuuttajat kuntalaisina otetaan huomioon myös muissa valtionapuun liittyvissä kertoimissa kuten työttömyyskerroimessa.

4. Kotoutumisen edistämiseen ohjatut valtionkorvaukset koskien kansainvälisen suojelun asemassa olevien palveluja

Nykyisen lainsäädännön mukaan kunta on oikeutettu saamaan valtionkorvauksia kansainvälisen suojelun asemassa olevien kuntalaisten eli puhekielessä pakolaisten palvelujen järjestämisestä. Kansainvälisen suojelun asemassa olevalla kuntalaisella on samat oikeudet palveluihin kuin muillakin kuntalaisilla.

Kansainvälisen suojelun asemassa olevien kuntalaisten osalta kunta saa

- korvauksia kiintiöpakolaisten vastaanottamisesta (ns. Sylvia-raha) ja alkukartoituksesta,
- laskennallisen korvauksen kunnassa kirjoilla olevista, kansainvälisen suojelun asemassa olevista henkilöistä,
- tulkkaus- ja käännöskustannuksista,
- myöntämästään harkinnanvaraisesta toimeentulotuesta ja
- erityiskustannuksista.

Erityiskustannuskorvauksia myönnetään merkittävistä yksilöllisistä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä päiväkodin ja koulun kustannuksista, ja niiden summa voi vaihdella muutamasta tuhannesta eurosta pariin sataantuhanteen euroon henkeä kohti vuodessa, riippuen asian vakavuusasteesta. Suurimmasta osasta ihmisiä kunta ei erityiskustannuskorvauksia saa, koska erityiskustannukset eivät ylitä laskennallisten korvausten vuosikustannusten määrää vuodessa.

Korvausten saamiseksi kunnan tulee laatia kotoutumista edistävän lain mukainen kunnan kotouttamisohjelma ja tehdä sopimus ELY-keskuksen kanssa pakolaisten kuntaan osoittamisesta ja kotoutumisen edistämisestä. Korvaukset maksaa ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintopalveluja tuottava KEHA-keskus.

Korostettakoon vielä, että edellä mainitut korvaukset maksetaan kansainvälisen suojelun asemassa olevien palvelujen järjestämisestä. Kunta saa kuitenkin itse päättää, miten se nämä korvaukset kohdentaa, ja Hämeenlinnan kaupunki on nähnyt tärkeäksi rahoittaa näillä korvauksilla myös erityisesti sellaisia ohjaus-, opastus- ja neuvontapalveluja, jotka palvelevat kaikkia maahanmuuttajia, sekä ryhmätoimintoja, jotka palvelevat sellaisia erityisryhmiä kuten kotivanhempia.

5. Valtionkorvaukset luvatta maassa olevien palvelujen järjestämisestä

Kunta tai kuntayhtymä saa korvauksia luvatta maassa oleskelevien kiireellisten ja välttämättömien sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä. Luvatta maassa oleskelevalla tarkoitetaan tässä yhteydessä henkilöä, joka on saanut kielteisen turvapaikkapäätöksen ja jolla ei ole ulkomaalaislain mukaan oikeutta oleskella Suomessa mutta joka syystä tai toisesta kokee, ettei voi poistua maasta. Kunta on velvollinen järjestämään kiireelliset ja välttämättömät palvelut niille kielteisen päätöksen saaneille, joiden oikeus vastaanottokeskuksen palveluihin ovat päättyneet.

Hämeenlinnan kaupunki noudattaa palvelujen järjestämisessä yleislainsäädäntöä sekä sosiaali- ja terveysministeriön ohjeistuksia. Kansainväliset sopimukset ja Suomen yleislainsäädäntö takaavat oikeuden perusopetukseen alle 18-vuotiaille sekä neuvolapalvelut lapsille ja raskaana oleville naisille. Lisäksi kiireellinen ja välttämätön sosiaali- ja terveydenhuolto turvataan. Luvatta maassa olevilla on oikeus välttämättömään ja kiireelliseen toimeentulotukeen, lääkitykseen, hätämajoitukseen ja lastensuojeluun sekä välttämättömään ja kiireelliseen terveydenhuoltoon.

6. Hankerahoitus

Kotoutumista edistäviin hankkeisiin on mahdollista hakea rahoitusta eri hankerahoittajien kautta. Hankerahastoja voivat hallita ensinnäkin joko Euroopan komissio tai toiseksi jäsenvaltiot. Kolmanneksi on olemassa rahastoja, joiden hallintointiin kansalliset viranomaiset osallistuvat. Neljänneksi on olemassa muunlaisia rahastoja sekä myös säätiöitä, jotka myöntävät hankerahoitusta erilaisiin kotoutumista edistäviin hankkeisiin. Tällaisia ovat muun muassa Suomen itsenäisyyden juhlarahaston kehittämä uudenlainen vaikuttavuuden Social Impact Bond eli SIB-rahastomalli ja KONE Säätiön hyviä väestösuhteita edistävä rahoitus. Viidenneksi myös kunnat osallistuvat hankerahoitukseen joko yhteistyökumppaneina tai omarahoitussuutensa kautta.

Seuraavassa on lueteltu merkittävimmät hankerahoittajat:

- **Euroopan sosiaalirahaston (ESR)** tavoitteena on tukea työllisyyttä ja työllistymisedellytyksiä osaamista ja palvelurakenteita kehittämällä. Euroopan sosiaalirahaston tuella voidaan edistää tasa-arvoa, ehkäistä syrjäytymistä, kehittää osaamista, työoloja ja henkilöstön hyvinvointia tai kehittää järjestelmiä, jotka helpottavat työmarkkinoiden toimintaa sekä aktivoivat ihmisiä osallistumaan ja tekemään työtä. Euroopan sosiaalirahasto tukee työllisyyden lisäämiseksi esimerkiksi työperäistä maahanmuuttoa.
- **Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR)** tavoitteena on parantaa työllisyyttä sekä lisätä alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta. Ohjelmien avulla työllisyyttä pyritään parantamaan erityisesti maamme heikommin työllistyville alueille.

- **Rakennerahasto-ELY-keskus (RR-ELY):** Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittajatehtävät on keskitetty vuoden 2014 alusta neljälle ELY-keskukselle. Itä-Suomessa rakennerahastojen hallinnoinnista vastaa Etelä-Savon ELY-keskus, Pohjois-Suomessa Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Länsi-Suomessa Keski-Suomen ELY-keskus ja Etelä-Suomessa Hämeen ELY-keskus. Näitä rahoittajatehtäviä hoitavia ELY-keskuksia kutsutaan yleisesti RR-ELYiksi. RR-ELYt vastaavat hankehakujen järjestämisestä, rahoituspäätösten valmistelusta ja ratkaisusta, rakennerahasto-ohjelmien hallinnosta, hakijoiden koulutuksen ja neuvonnan toteuttamisesta sekä alueellisen yhteistyön koordinoinnista.
- **Euroopan maaseuturahasto:** Maaseutuohjelman hankerahoituksen avulla voidaan lisätä maaseudun elinvoimaisuutta ja elämänlaatua. Mahdollisuuksia löytyy myös maahanmuuttajien kotouttamiseen. Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa on mahdollisuuksia maahanmuuttajien kotouttamiseen erityisesti kehittämissuunnitelmien kautta. Kehittämissuunnitelmiin rahoitusta myönnetään ELY-keskuksista ja Leader-ryhmistä. Maahanmuuttajat ja heidän kotouttaminen on huomioitu erityisesti Leader-ryhmien paikallisissa maaseudun kehittämissuunnitelmissa.
- **Leader** tukee paikallisen asiantuntemuksen ja osaamisen hyödyntämistä kehittämissuunnitelmassa. Suomessa on 54 Leader-ryhmää, jotka tekevät omat kehittämissuunnitelmansa ja valitsevat toteutettavat hankkeet. Leader-rahoituksella voidaan tukea mm. yritysten perustamista, kehittämissuunnitelmia ja investointeja, kylien elinvoimaisuutta, harrastusmahdollisuuksia ja kansainvälistä toimintaa.
- **Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto AMIF (engl. Asylum, Migration and Integration Fund)** perustettiin EU-rahoitusohjelmakaudelle 2014–2020. AMIF edistää Euroopan unionin yhteisen turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikan kehittämistä sekä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen vahvistamista. Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston avulla vahvistetaan ja kehitetään Euroopan yhteistä turvapaikkajärjestelmää, tuetaan kolmansien maiden kansalaisten kotoutumista ja laillista maahanmuuttoa sekä kehitetään paluustrategioita. Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastoon on Suomessa toteutettaviin ohjelman mukaisiin toimiin osoitettu yhteensä noin 23,49 miljoonaa euroa ohjelmakaudelle 2014–2020.
- **Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA** on sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva itsenäinen valtionapuviranomainen, joka hallinnoi Veikkaus Oy:n pelituotoista sosiaali- ja terveysjärjestöjen yleishyödyllisiin, terveyttä ja hyvinvointia edistäviin hankkeisiin kohdistuvia avustuksia. STEAn vastuulla ovat käytännössä samat tehtävät kuin entisellä Raha-automaattiyhdistyksen avustusosastolla.
- **Vähävaraisten avun rahasto FEAD:** Vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahastolla tuetaan EU-maiden toimia, joilla annetaan aineellista apua yhteiskunnan heikompiosaisille. EU-maiden kansalliset viranomaiset voivat tukea myös muun kuin aineellisen avun antamista kaikkein huono-osaisimmille ja edistää heidän integroitumistaan yhteiskuntaan. Elintarvikkeiden ja vaatteiden lisäksi vähävaraisille voidaan jakaa henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja tavaroita, esimerkiksi kenkiä, saippuaa ja sampoota. Tavara-apu yksinään ei riitä, vaan on edistettävä sosiaalista osallisuutta, esimerkiksi neuvontaa ja tukea, jolla autetaan ihmisiä nousemaan köyhyydestä.

- **Social Impact Bond eli SIB-rahastot.** Vaikuttavuussijoittamisessa pyritään löytämään uudenlaisia ratkaisuja yhteiskunnallisiin haasteisiin. Vaikuttavuussijoittamisessa Suomessa Sitran roolina oli neuvoa eri osapuolia eli julkista sektoria, hankehallinnoijia sekä palveluntuottajia sopimuksiin liittyvissä valmisteluissa. Vaikuttavuussijoittaminen on maailmalla noin 200 miljardin euron suuruiseksi voimistunut uusi sijoitustyyli, joka on rantautumassa vauhdilla myös Suomeen. SIB-rahastot (Social Impact Bond), kuten Maahanmuuttajien kotouttamiseen ja nopeaan työllistymiseen liittyvä pääomasijoitusrahasto Koto-SIB, ovat yksi vaikuttavuusinvestoinnin muoto. Koto-SIB-rahaston myöntämän tulospalkki on maksajana toimii työ- ja elinkeinoministeriö.
- Myös Lasten-SIB-rahasto tukee osaltaan maahanmuuttajalapsia ja -nuoria. Tavoitteena on vaikuttavuus, eli tukea lasta tai nuorta vaikuttavasti, vähentää kuntien erityispalveluiden kustannuksia ja ehkäistä syrjäytymistä. Ohjelmassa oleville lapsille ja nuorille tarjotaan vaikuttavaa tukea. Lastensuojelun Keskusliitto toimii Lapset SIB -hankkeessa lapsi- ja perhepalveluiden asiantuntijana sekä koordinoi palvelukokonaisuuksia ja yhteiskehittämistä kuntien kanssa.

Rahastotietoja löytyy myös sivuilta <http://kotouttaminen.fi>.

7. Työllisyysrahoitus

Työllisyysrahoituksesta osa kohdennetaan suoraan maahanmuuttajien palveluihin ja osa kulkee maahanmuuttajille osana yleispalvelua. TE-toimisto voi hankkia hankemuodossa tuotettuja palveluja asiakkailleen esimerkiksi työllisyyspoliittisen avustuksen muodossa. Avustusta voidaan myöntää yhdistyksille, säätiöille, kunnille tai kuntayhtymille. Avustuksella rahoitettava toiminta voi sisältää esimerkiksi työmahdollisuuksien järjestämistä työttömille työnhakijoille, työllistymisen edistämisen tukitoimia (esimerkiksi pienimuotoinen koulutus, työnetsintä, työhönvalmennuksen tyyppinen toiminta) sekä edellä mainittuihin sisältöihin liittyvää toimintamallien ja palvelujen kehittämistä.

Työllisyyden kuntakokeilun aikana TE-toimiston määrärahoista katetaan kuntakokeilutoimiston tulkaukset. Työllisyyspalvelujen kautta Aluevalvontavirasto ohjaa työpajarahoitusta, ja rahoitus myönnetään avustuksina työpajatoimintaan. Nuorten työllisyyspalvelujen avustuksista on kirjattu, että ne sisältävät maahanmuuttajien kielimoduuliin liittyvää työharjoittelua osana kielikoulutusta. Luotsin HTR-logistiikkakeskuksen kanssa solmitussa sopimuksessa on puolestaan huomioitu maahanmuuttajien työharjoittelut osana kielikoulutusta. Lisäksi työllisyyden palveluista voidaan tukea vieraskielisten palvelujen integraatiota dynaamisina pienhankintoina.

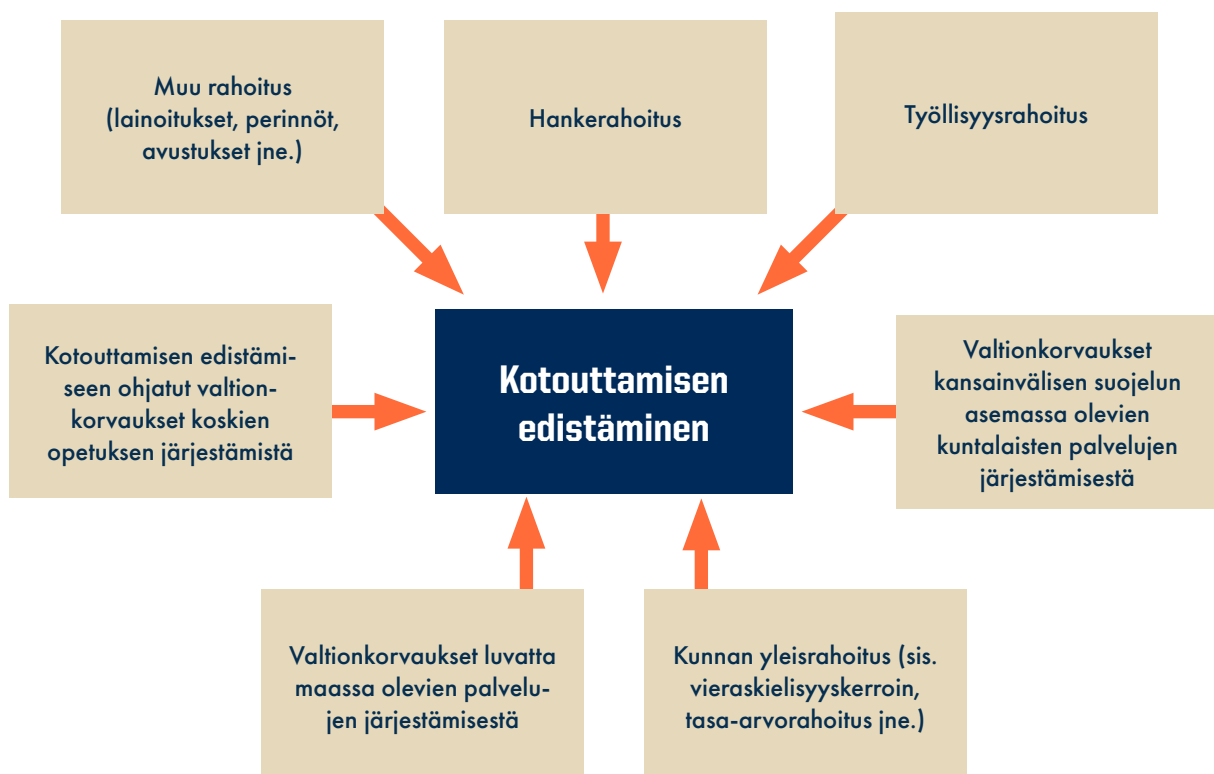
8. Muu rahoitus

Kotoutumisen edistämistä voidaan edistää hankerahoituksin myös muiden kanavien kautta. Tällaisia voivat olla esimerkiksi erilaiset lahjoitukset ja perinnöt.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen perusrahoitusta vahvistavat opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Erikseen haettavilla avustuksilla voidaan tukea niitä kouluja, joiden toiminta-alueella erityisavustuksen kriteerit väestön osalta täyttyvät. Valtioneuvoston koulutuspoliittisessa selonteossa keväältä 2021 esitetään kasvatuksen ja koulutuksen rahoitusuudistusta, joka toteutuessaan huomioisi nykyistä vahvemmin alueiden erilaiset tarpeet. (PR)

Kotoutumisen edistämisen rahoitus voidaan kuvata seuraavan kuvion avulla:

Kotoutumisen edistämisen rahoituskanavat (Kuvaan on koottu yhteen kotoutumisen edistämisen rahoituskanavat eli kunnan yleisrahoitus, erilaiset valtionkorvaukset, työllisyysrahoitus, hankerahoitus ja muu rahoitus.)

Selvitys: Kotouttamistoimien vaikuttavuuden haasteita ja arviointimenetelmiä

Hämeenlinnan kaupungin kotouttamisohjelman 2021-2025 liite 3

1. Sisällys

1. KOTOUTTAMISTOIMIEN VAIKUTTAVUUDEN TUTKIMUKSELLISIA HAASTEITA	3
2. HÄMEENLINNAN KAUPUNGIN KOTOUTTAMISTOIMIEN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTIMENETELMIÄ	4
3. MUITA KOTOUTTAMISTOIMIEN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTIMENETELMIÄ.....	7

1. Kotouttamistoimien vaikuttavuuden tutkimuksellisia haasteita

Owal Groupin johtaja Risto Karinen on tarkastellut tutkimuksissaan kotoutumista edistävien toimien vaikuttavuutta. Karinen on tutkinut maahanmuuton ja kotoutumiseen liittyviä kysymyksiä aiemmin valtionhallinnossa. Tässä luvussa kotouttamistoimien vaikuttavuutta tarkastellaan ensin Risto Karisen tutkimusten pohjalta. Sen jälkeen käsitellään sitä, miten Hämeenlinnan kaupungilla on mitattu kotouttamistoimia ja tehty seuranta kotoutumisen edistämistoimien vaikuttavuudesta. Kolmanneksi asiaa tarkastellaan siltä pohjalta, miten Suomessa on kehitetty valtakunnallisia indikaattoreita ja seurantamenetelmiä maahanmuuttajien kotoutumisesta. Lopuksi aihe palautetaan vielä Hämeenlinnan kontekstiin ja siihen, millaisia indikaattoreita Hämeenlinnan kaupungissa käytetään kotouttamistoimien vaikuttavuuden arvioinnissa.

Vaikuttavuuden arvioinnilla pyritään saamaan vastauksia siihen, millaisia vaikutuksia jollain toiminnalla on suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Kotouttamisen yhteydessä tavoitteita voivat olla esimerkiksi maahanmuuttajien tai vieraskielisten työllisyysaste, saavutettu kielitaito, hyvinvointi, yhdenvertaisuus tai vaikkapa koulutusaste, koettu turvallisuudentunne, kokemus kuulumisesta yhteiskuntaan, terveys tai osallisuus. Luvuissa 2-3 tarkasteltiin kotoutumisen edistämisessä tavoiteltavia päämääriä tiettyjen tunnuslukujen sekä arjen kansalaisuuden ja toimijuuden kautta.

Kotoutumista edistävien toimenpiteiden ja palvelujen vaikuttavuudesta tiedetään Risto Karisen mukaan kuitenkin melko vähän. Tiettyjen tunnuslukujen seuraaminen ei läheskään aina riitä. Jotta luotettavaa tietoa ylipäätään saataisiin, pitäisi tuntea kohderyhmän lähtötilanne ja tilanne toimenpiteen jälkeen. Lisäksi näyttöön perustuvan tiedon hankkimiseksi tarvittaisiin verrokkiryhmä, jolla olisi samanlainen lähtötilanne ennen toimenpiteitä mutta johon ei kohdennettaisi kyseisiä toimenpiteitä. Lisäksi valikoitumisen sekä varsinaiseen tutkimusryhmään että verrokkiryhmään tulisi olla satunnaista. Lisäksi tietoa hankitaan erilaisten hankkeiden, ohjelmien ja tunnuslukujen kautta, mutta niitä ei ole yleensä suunniteltu yhdessä tutkijoiden kanssa, jolloin niiden tieteellinen luotettavuus helposti kärsii.

Kun tietoa päätetään kerätä, niin silloin kannattaisi ottaa nykyistä paremmin huomioon ne olennaiset tutkimukset, arvioinnit, raportit ja selvitykset, jotka asiasta on tehty. Lähtötilanteen tulisi myös olla tiedossa, seurannan pitäisi olla systemaattista, ja tavoitteiden pitäisi olla realistisia suhteessa seurantaresursseihin. Laajojen koko palvelujärjestelmää koskevan vaikuttavuustiedon hankkimiseksi Suomessa pitää vielä tehdä iso harppaus. Vaikuttavuuden mittaamista kuitenkin kehitetään jatkuvasti Suomessa, ja eteenpäinkin on päästy.

2. Hämeenlinnan kaupungin kotouttamistoimien vaikuttavuuden arviointimenetelmiä

Hämeenlinnan kaupungissa kotouttamistoimien vaikuttavuudesta on eri vuosina hankittu eri tavoin tietoa, vaikka mittaamiseen liittyikin edellä esitettyjä haasteita.

Kotoutumisen kehitysmittari. Hämeenlinnassa kotoutumistoimien vaikuttavuutta mitattiin aiemmin työntekijöiden käytännön työssä kehitettämän kotoutumisen kehitysmittarin avulla. Mittari sisälsi hyvin yksityiskohtaisia kysymyksiä erilaisista suomalaisen yhteiskuntaan liittyvistä tiedoista, joita ihminen tarvitsee esimerkiksi asioidessaan viranomaisessa. Mittari oli hyvin raskas ja aikaa vievä. Yhden henkilön seurantatietojen saaminen vei aikaa yhdestä useampaan tuntiin. Mittaaminen vei sosiaaliohjaajilta ja opastajilta paljon aikaa tehokkaalta perustyöltä eikä antanut juurikaan välineitä perustyölle. Lisäksi mittaaminen ei ollut systemaattista, koska kaikista samoista asiakkaista ei saatu kattavasti tietoa vuodesta toiseen. Näiden syiden vuoksi mittarin käytöstä luovuttiin vuonna 2017.

Kompassi-menetelmä. Kompassi-työn yhteydessä vuonna 2017 kaupunki kehitti myös Koto-Kompassia, jonka tarkoitus oli mitata kotoutumisen edistymistä Kompassin eri osa-alueilla. Koto-Kompassin mitattavia indikaattoreita ovat terveys, psyykinen hyvinvointi ja toimintakyky, arjen sujuvuus, talous, osallisuus ja sosiaaliset suhteet, osaaminen ja työllistyvyys. Koto-Kompassi tehtiin yhteistyössä asiakastyötä tekevien työntekijöiden kanssa. Koto-Kompassin lisäksi maahanmuuttajien ja vieraskielisten kanssa on mahdollista käyttää myös niin sanottua perusmuotoista Kompassia tai sen variantteja sekä Selko-Kompassia.

Kompassi on ollut kaupungilla käytössä työllisyyspalveluissa ja eri puolilla sosiaalipalveluja. Se on saanut pääsääntöisesti myönteistä palautetta, ja sen kautta on kehitetty asiakaslähtöistä ja monialaista palvelutarpeen arviointia ja palvelutarjontaa. Kompassin käyttöä on lisäksi kokeiltu kotoutumisen edistämisen palveluissa pakolaisten vastaanoton alkuvaiheen palveluissa.

Kykyviisari. THL on kehittänyt osaksi Hämeenlinnassa kehitetyn Kompassi-menetelmän pohjalta Kykyviisaria, joka on suunnattu työ- ja toimintakyvyn itsearviointimenetelmäksi kaikille työkäisille. Menetelmän käyttö on maksutonta ja saatavilla useilla kielillä. Menetelmä on kehitetty Työterveyslaitoksen ESR-rahoitteisessa hankkeessa ja Hämeenlinnan kaupunkikin on ottanut THL:lle kantaa Kykyviisarin toimivuuteen. Menetelmää voi käyttää sekä henkilö itse että työntekijän kanssa. Kykyviisarilla mitataan koettua hyvinvointia, osallisuutta, psyykkistä toimintakykyä, arjesta selviytymistä, fyysistä toimintakykyä, työllisyystilannetta ja tulevaisuuden muutostoiveita. Osa-alueiden pohjalta voidaan arvioida henkilön kokemaa työkykyä ja toimintakykyä.

Kykyviisari on mukana valtakunnallisessa työllisyyden kuntakokeilussa. Sitä voidaan käyttää eri palveluissa tarkoituksenmukaisella ja sopivalla tavalla. Kuntakokeilun aikana Hämeenlinnan kaupunki arvioi omalta osaltaan, miten Kykyviisari soveltuu työllisyyspalvelujen arviointimenetelmäksi. THL ja Työterveyslaitos kehittävät puolestaan Kykyviisaria tavoitteena luoda sille yhdyspinta Kanta-palveluihin, mikä tarkoittaisi sitä, että tulevaisuudessa Kykyviisari olisi käytössä valtakunnallisena sosiaalihuollon menetelmänä kotoutujien ja muiden kuntalaisten koetun työ- ja toimintakyvyn mittaamiseksi. Kykyviisari on käyttökelpoinen menetelmä. Sosiaalihuollon ja työllisyyden ammattilaiset arvioivat aina asiakastyötä tehdessään, miten menetelmä soveltuu parhaiten asiakkaan senhetkisen tilanteen tueksi ja työvälineeksi.

Valtakunnallinen kotoutumisen indikaattorialusta. Kotoutumisen edistymistä ja kotouttamistoimien vaikuttavuutta kehitetään jatkuvasti valtakunnallisesti. Työ- ja elinkeinoministeriö on kehittänyt muutaman vuoden ajan kotoutumisen indikaattorien valtakunnallista kotouttamisen indikaattoritietokantaa, jota kehitetään myös Hämeenlinnan osalta. Tietokanta löytyy sivulta <https://kototietokanta.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kotoutumisenindikaattorit>.

Valtakunnallisiksi kotoutumisen indikaattoreiksi on valittu työllisyys, koulutus ja osaaminen, hyvinvointi, osallistuminen ja kaksisuuntainen kotoutuminen. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriössä on kehitetty valtakunnallista kototietokantaa, joka puolestaan löytyy osoitteesta <https://kotouttaminen.fi/kototietokanta>. Siihen on valittu indikaattoreiksi puolestaan asuminen, muuttoliike, perheet, työssäkäynti ja väestörakenne. Valtakunnallista indikaattorialustaa kehitetään koko ajan, ja se on odotettu ja toivottu tilastotiedon alusta, joka auttaa kotoutumisen edistämisen toimenpiteiden suunnittelussa, kehittämisessä ja vaikuttavuuden seurannassa.

Kompassi-menetelmä, Kykyviisari ja kotoutumisen indikaattorien tilastotietoalusta tarjoavat Hämeenlinnalle mahdollisuuden hankkia tietoa kotoutumisen edistämisestä aiempaa paremmin, vaikka kehitettävää on vielä sekä valtakunnallisesti että paikallisesti. Myös Risto Karisen esittämät huomiot siitä, että kotoutumisen edistämisen vaikuttavuutta tulisi tutkia akateemisen tutkimuksen pohjalta, ovat huomionarvoisia, kun mietitään esimerkiksi Hämeenlinnan kaupungin tulevia hankkeita kotoutumisen edistämisessä.

Edellä mainittujen menetelmien ja tietolähteiden lisäksi Hämeenlinnan kaupunki käyttää jonkin verran muista lähteistä hankittua indikaattoritietoa kotoutumisen edistämisen tarkasteluun. Lopuksi tässä luvussa käydään nämä tietolähteet lävitse lyhyesti.

ALPO-rekisteri. Sosiaali- ja perhepalvelujen kotoutumisen edistämisen palvelujen monikielisesä Maahanmuuttoinfossa kerätään systemaattisesti tietoa siellä asioinneista asiakkaista valtakunnallisen ALPO-rekisterin kautta. Sen avulla saadaan tietoa palvelua käyttävien ihmisten sukupuolesta, käyttökielistä, maahan tulon perusteesta, koulutustaustasta, työllisyysasemasta ja käyntisyystä sekä siitä, tuliko asia hoidettua loppuun. Alpo-rekisteristä löytyy myös tietoa siitä, mihin palveluihin henkilö on edelleen ohjattu. Tällainen tieto on tärkeää seurannan ja vaikuttavuuden arvioinnin kannalta. ALPO-rekisteri tuottaa informaatiota ennakkoinnille, seurannalle ja tutkimuksel-

le. Tietokantaa voivat hyödyntää valtionhallinnon ja kuntahallinnon virkailijat ja suunnittelijat. Tietokannan teknisestä ylläpidosta vastaa Netum Oy.

Pakolaisten vastaanoton asiakasmäärät. Sosiaali- ja perhepalvelujen kotoutumisen edistämisen palveluissa indikaattorilukuina on lisäksi mitattu pakolaisten vastaanoton asiakasmäärää, pakolaisten vastaanoton terveydenhuollon käyntimäärää, pakolaisten vastaanoton neuvonnan käyntimäärää ja maahanmuuttajainfon käyntimäärää sekä luvatta maassa olevien asiakkaiden määrää. Lisäksi on seurattu systemaattisesti kansainvälisen suojelun asemassa olevien kuntalaisten palveluihin ohjattuja valtionkorvausten määriä. Muissa sosiaali- ja terveyshuollon palveluissa kotoutumisen edistämisen indikaattoritietoa ei juuri ole saatavilla. Ainoastaan terveystieteissä on mitattu maahanmuuttajien sairaanhoitajan ja psykologin sairaanhoitajan asiakaskäyntejä. Mittaamisen keskeisenä haasteena on se, etteivät asiakastietojärjestelmät taivu siihen, että maahanmuuttajista voisi kerätä systemaattisesti tietoa järjestelmistä. On mahdollista, että tulevaisuudessa THL voisi kerätä tällaista tietoa, jolloin tiedon saanti olisi pakko tehdä mahdolliseksi järjestelmästä. Tällainen on kuitenkin haasteellista tiedon arkaluonteisuuden vuoksi.

Asiakastyytyväisyys. Sosiaali- ja perhepalvelujen kotoutumisen edistämisen palveluissa on mitattu eri vuosina myös asiakastyytyväisyyttä. Vuonna 2017 tehtiin pakolaisten vastaanotossa asiakastyytyväisyyskysely. Asiakkaat olivat tuolloin pääsääntöisesti tyytyväisiä asioiden hoitoon. Palvelutiskeille toivottiin lisää yksityisyyttä. Kotoutumiskoulutuksen ulkopuolisessa Paavo-ryhmätöminnassa asiakaspalautetta kerättiin puolestaan vuonna 2019 aina kolmen kuukauden välein kurssin päätteeksi. Tulokseksi saatiin, että ryhmässä järjestetyllä suomen kielen opiskelulla ja tiedolla suomalaisesta yhteiskunnasta oli merkitystä kurssille osallistujille. Kurssilaiset olivat motivoituneita osallistumaan kurssille ja kokivat kurssin hyödyllisenä ja saamansa tiedon auttavan arkipäiväisissä asioissa. Myönteinen oppimisympäristö ja vertaisryhmä edesauttoivat oppimista.

MyIntegration-sivuston käyntitilastot. MyIntegration-sivuston osalta kaupungilla seurataan sivuston käyntimääriä, maita ja kaupunkeja, joista sivustolla on vierailtu ja millä laitteella ja selaimella sivustoa on käytetty. Sivuston kielet ovat selkeä suomen kieli, englanti, somali, arabia ja venäjä. Sivusto palvelee niin opiskelun, työn, avioliiton, perheenyhdistämisen kuin pakolaisuuden vuoksi Suomeen muuttaneita. Sivustolla on tietoa esimerkiksi asunnon vuokrauksesta, työnhausta, suomen kielen opiskelusta, päiväkotipaikan hakemisesta, toimeentulotuesta, lääkäriajan varaamisesta ja harrastusmahdollisuuksista sekä suomalaisesta yhteiskunnasta. Sivustoa käytetään ahkerasti. Ajalla 1.9.-31.12.2020 Myintegration.fi-sivuston kävijämäärä oli 17 283 henkilöä, ja sivustoa käytetään laaja-alaisesti niin Suomessa kuin ulkomailta käsin. Lisäksi palautteen antaminen sähköisesti on mahdollista koko ajan. Palautetta tulee niin verkostotoimijoilta, kaupungin eri toimialoilta kuin yksittäisiltä kuntalaisilta.

Kaupungin keräämä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon indikaattoritieto ei sinänsä anna juurikaan tietoa kotoutumista edistävien palvelujen vaikuttavuudesta. Indikaattoritieto on silti tärkeää esimerkiksi taloudellisen ja palvelujen suunnittelun sekä strategiatyön tukena, mutta sellaisenaan

indikaattoreilla ei ole suoraan yhteyttä kotouttamistoimien tehokkuuteen tai vaikuttavuuteen lukuun ottamatta Paavo-ryhmässä kerättyä laadullista asiakaspalautetta. Toki indikaattorit kuvaavat osaltaan sitä, kuinka käytettyjä palveluja ovat eli kuinka aktiivisesti maahanmuuttajat kyseisiä palveluja käyttävät.

Työttömyystilastot. Strategiayksikössä ja työllisyyspalveluissa on käytössä 25 suurimman kunnan kehitystä kuvaavat työttömyystilastotiedot, joiden perusteella eri kuntien tilastoja voidaan vertailla keskenään. Maahanmuuttajien ja vieraskielisten osalta tilastotietoina verrataan ulkomaalaisten työttömyysprosenttia, ulkomaalaisten työttömien määrää sekä työttömyyspalvelujen piirissä olevien asiakkaiden aktivointiastetta. Tilastot löytyvät osoitteesta <https://hameenlinna.shinyapps.io/tyollisyysguru>.

3. Muita kotouttamistoimien vaikuttavuuden arviointimenetelmiä

Edellä mainittujen mittarien lisäksi kunnilla on käytettävänä kotomittari eli kunnan kotoutumisen edistämisen mittari. Se on kuntien käyttöön laadittu itsearviointimenetelmä, jossa kunta voi arvioida kotoutumisen edistämistä seuraavien muuttujien kautta:

- kotoutumisen alkuvaiheen palvelut kunnassa
- kunnan peruspalveluiden soveltuminen maahanmuuttajille
- kotoutumisen strateginen kehittäminen kunnassa
- kotoutumista edistävän toiminnan koordinointi ja siihen liittyvä yhteistyö
- etniset suhteet, osallisuus sekä kielen ja kulttuurin ylläpitäminen ja kehittäminen
- työnantajapolitiikka, kunnan henkilöstö ja osaamisen kehittäminen

Myös kuntien muut viranomaiset ja toimijat voivat arvioida alueensa kotoutumista edistävää työtä mittarin avulla. Mittari on kehitetty Etelä-Savon ammattiopiston, ALPO/ESR-tukirakenteen ja kotouttamisen osaamiskeskuksen yhteistyönä, ja kotouttamisen osaamiskeskus kerää edelleen palautetta sen käytöstä. Mittari löytyy osoitteesta <https://kotouttaminen.fi/kotomittari>.

Kotoutumisen edistymistä ja kotoutumista edistävien toimenpiteiden vaikuttavuutta kehitetään jatkuvasti valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Eteenpäinkin on päästy. Laajojen koko palvelujärjestelmää koskevan vaikuttavuustiedon hankkimiseksi Suomessa pitää kuitenkin vielä tehdä iso harppaus.